

แนวทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพน้ำพุร้อนธรรมชาติสวนสาธารณะรักษะวาริน
อำเภอเมืองระนอง จังหวัดระนอง

มหาวิทยาลัยบูรพา
Burapha University

พรเทพ ศรีวงศ์

ปัญหาพิเศษนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการบริหารทั่วไป
วิทยาลัยการบริหารรัฐกิจ มหาวิทยาลัยบูรพา
กรกฎาคม 2553
ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยบูรพา

คณะกรรมการอาจารย์ที่ปรึกษาปัญหาพิเศษทางการบริหาร และคณะกรรมการควบคุม
มาตรฐานวิชาปัญหาพิเศษทางการบริหาร ได้พิจารณาปัญหาพิเศษฉบับนี้แล้ว เห็นสมควรรับเป็น
ส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหาร
ทั่วไป ของมหาวิทยาลัยบูรพาได้

อาจารย์ที่ปรึกษาปัญหาพิเศษทางการบริหาร

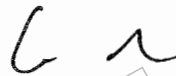
(อาจารย์พรสกล ณ ศรีโต)

คณะกรรมการควบคุมมาตรฐานวิชาปัญหาพิเศษทางการบริหาร

ประธานกรรมการ

(รศ.ดร.ชัยณรงค์ คันธพนิต)

กรรมการ

(ผศ.ดร.ปลาเดช เจลยกิติ)

กรรมการ

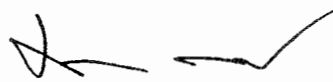
(อ.ดร.ไพบูลย์ โพธิ์สุวรรณ)

กรรมการและเลขานุการ

(อาจารย์พรสกล ณ ศรีโต)

วิทยาลัยการบริหารรัฐกิจอนุมัติให้รับปัญหาพิเศษฉบับนี้ เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
หลักสูตรปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารทั่วไป ของมหาวิทยาลัยบูรพา

คณบดีวิทยาลัยการบริหารรัฐกิจ

(รองศาสตราจารย์ ดร.ศรุตี สุกฤตน์)

วันที่ 3 เดือน กรกฎาคม พ.ศ. 2553

ประกาศคุณูปการ

การศึกษาปัญหาพิเศษเรื่อง “แนวทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพน้ำพุร้อน
ธรรมชาติสวนสาธารณะรักษะวาริน อำเภอเมืองระนอง จังหวัดระนอง” สำเร็จลงได้ด้วย
ความกรุณาจากหลายท่านที่ได้ให้ความอนุเคราะห์และให้ความช่วยเหลือในการศึกษา
ปัญหาพิเศษครั้งนี้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งท่านอาจารย์พรสกล ณ ศรีโต อาจารย์ที่ปรึกษา
ที่ได้ช่วยเหลือให้คำแนะนำ และข้อเสนอแนะทางวิชาการที่เป็นประโยชน์กับการศึกษา
ปัญหาพิเศษ รวมทั้งช่วยชี้แนะจัดเวลา และแก้ไขข้อบกพร่องต่าง ๆ ด้วยความ
ละเอียดถี่ถ้วน ได้ดูแลเอาใจใส่และติดตามการจัดทำปัญหาพิเศษของผู้วิจัยมา
โดยตลอดจนกระทั่งสำเร็จลุล่วงด้วยดี ผู้วิจัยรู้สึกซาบซึ้งในความกรุณาของท่าน
และขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

ขอขอบคุณผู้ให้ข้อมูลสำคัญ และผู้ให้สัมภาษณ์ รวมทั้งคนอื่นๆ ที่ไม่สามารถกล่าว
นามในที่นี้ได้หมด ที่กรุณาสละเวลาให้ข้อเสนอแนะและให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์
กับการศึกษาครั้งนี้ ขอขอบคุณเทศบาลเมืองระนองที่ให้การสนับสนุนทุนการศึกษา
ส่วนหนึ่ง

ขอขอบคุณภรรยาและบุตรชาย ที่คอยเป็นกำลังใจในการจัดทำปัญหาพิเศษ
และเป็นเพื่อนเดินทางลงพื้นที่ศึกษาในขั้นตอนการเก็บรวบรวมข้อมูล ที่สำคัญผู้
วิจัยขอกราบขอบพระคุณ คุณพ่อทวีสิน คุณแม่วิมลศรี ศรีชวงค์ ที่ให้ชีวิตและ
ให้การสนับสนุนการศึกษาลูกมาโดยตลอด

พรเทพ ศรีชวงค์

ชื่อปัญหาพิเศษ	แนวทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพน้ำพุร้อนธรรมชาติ สวนสาธารณะรักษะวาริน อำเภอเมืองระนอง จังหวัดระนอง
ชื่อผู้เขียนปัญหาพิเศษ	พรเทพ ศรีชูวงศ์
สาขาวิชา	รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต (การบริหารทั่วไป)
ปีการศึกษา	2553

บทคัดย่อ

การศึกษา “แนวทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพน้ำพุร้อนธรรมชาติสวนสาธารณะรักษะวาริน อำเภอเมืองระนอง จังหวัดระนอง” มีวัตถุประสงค์สามประการ ได้แก่ เพื่อศึกษาสภาพของแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพน้ำพุร้อนธรรมชาติสวนสาธารณะรักษะวาริน เพื่อศึกษาปัญหาของแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพน้ำพุร้อนธรรมชาติสวนสาธารณะรักษะวาริน และเพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาของแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพน้ำพุร้อนธรรมชาติสวนสาธารณะรักษะวาริน โดยใช้รูปแบบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ โดยเก็บข้อมูลจากเอกสาร การสังเกต และการสัมภาษณ์ ประชากรที่นำมาศึกษา ได้แก่ ประชาชนชาวจังหวัดระนองและนักท่องเที่ยวที่เข้าใช้บริการในแหล่งท่องเที่ยว จำนวน 8 คน ผู้ประกอบการที่ประกอบธุรกิจให้บริการในบริเวณแหล่งท่องเที่ยว จำนวน 5 คน และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 5 คน ผลการศึกษาพบว่า สภาพธรรมชาติและภูมิทัศน์โดยรวมทั่วไปของแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพน้ำพุร้อนธรรมชาติสวนสาธารณะรักษะวารินมีความเป็นธรรมชาติ ร่มรื่น มีประชาชนและนักท่องเที่ยวให้ความนิยมเข้าใช้บริการ มีประเด็นปัญหาของแหล่งท่องเที่ยวอยู่ห้าประเด็น ได้แก่ การจัดการด้านความสะอาดอย่างถูกสุขลักษณะ การจัดสิ่งอำนวยความสะดวกที่จำเป็น การจัดการด้านความปลอดภัย การจัดการด้านสิ่งแวดล้อม และข้อจำกัดด้านงบประมาณในการพัฒนา มีแนวทางการพัฒนาของแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพน้ำพุร้อนธรรมชาติสวนสาธารณะรักษะวาริน คือ จะต้องพัฒนาพื้นที่ควบคู่ไปกับการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ โดยต้องเป็นการพัฒนาอย่างยั่งยืน สร้างจิตสำนึกในการตระหนักถึงคุณค่าและความสำคัญของแหล่งท่องเที่ยวของคนในท้องถิ่น คำนึงถึงการรักษาสภาพทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอนุรักษ์ต้นไม้ดั้งเดิมของพื้นที่ จัดการด้านความสะอาดของน้ำแร่ร้อนอย่างถูกสุขลักษณะ จัดให้มีสิ่งอำนวยความสะดวกที่จำเป็นและการดูแลความปลอดภัยปลอดภัยแก่นักท่องเที่ยว สร้างสื่อประชาสัมพันธ์ถึงวิธีการและผลการบำบัดรักษาโรคด้วยน้ำแร่ร้อนรักษะวาริน ตลอดจนจัดให้มีเจ้าหน้าที่และจุดประชาสัมพันธ์ให้บริการและคำแนะนำแก่นักท่องเที่ยว

สารบัญ

	หน้า
สารบัญ	จ
สารบัญแผนภาพ	ข
สารบัญภาพ	ข
บทที่	
1 บทนำ	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
วัตถุประสงค์ของการวิจัย	3
ขอบเขตของการวิจัย	3
นิยามศัพท์เฉพาะ	4
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	5
2 แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	6
แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาอย่างยั่งยืน	6
แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน	14
แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับความคาดหวัง	17
มาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพน้ำพุร้อนธรรมชาติ	18
ข้อมูลทั่วไปของพื้นที่ในการศึกษา	21
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	27
กรอบแนวคิดในการวิจัย	29
ประเด็นในการวิจัย	30
3 วิธีดำเนินการวิจัย	34
วิธีการวิจัย	34
ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ	35
เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล	36

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
การเก็บรวบรวมข้อมูล	36
ระยะเวลาในการเก็บข้อมูล	36
การวิเคราะห์และการตรวจสอบข้อมูล	36
4 ผลการวิจัย	38
ตอนที่ 1 สภาพของแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพน้ำพุร้อนธรรมชาติ สวนสาธารณะรักษะวาริน	38
ตอนที่ 2 ปัญหาของแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพน้ำพุร้อนธรรมชาติ สวนสาธารณะรักษะวาริน	46
ตอนที่ 3 แนวทางการพัฒนาของแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ น้ำพุร้อนธรรมชาติสวนสาธารณะรักษะวาริน	55
5 สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	58
สรุปผลการวิจัย	58
อภิปรายผลการวิจัย	60
ข้อเสนอแนะ	62
บรรณานุกรม	64
ภาคผนวก	67
ประวัติย่อของผู้เขียนปัญหาพิเศษ	85

สารบัญภาพ

ภาพที่	หน้า
1	หลักการและการดำเนินการตามแนวคิดภาคนิยามใหม่..... 10
2	หลักการและการดำเนินการตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง..... 12
3	แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาอย่างยั่งยืน..... 13
4	แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน..... 16
5	แนวคิดเกี่ยวกับความคาดหวัง..... 18
6	มาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพน้ำพุร้อนธรรมชาติ..... 21
7	สวนสาธารณะรักษะวาริน และบริเวณใกล้เคียง..... 23
8	ผังบริเวณสวนสาธารณะรักษะวาริน..... 24
9	บ่อพ้อ แหล่งน้ำพุร้อนธรรมชาติสวนสาธารณะรักษะวาริน..... 25
10	บ่อแม่ แหล่งน้ำพุร้อนธรรมชาติสวนสาธารณะรักษะวาริน..... 26
11	บ่อลูกสาว แหล่งน้ำพุร้อนธรรมชาติสวนสาธารณะรักษะวาริน..... 27
12	กรอบแนวคิดในการวิจัย..... 29
13	การตรวจสอบคุณภาพของข้อมูลแบบสามเส้า..... 37
14	ผังบริเวณแหล่งน้ำพุร้อนธรรมชาติสวนสาธารณะรักษะวาริน และบริเวณใกล้เคียง..... 40
15	บริเวณทางเข้าแหล่งน้ำพุร้อนธรรมชาติสวนสาธารณะรักษะวาริน..... 41
16	บริเวณเริ่มเข้าถึงเขตแหล่งน้ำพุร้อนธรรมชาติสวนสาธารณะรักษะวาริน..... 41
17	การใช้บริการบ่อแช่เท้าบริเวณสวนสาธารณะรักษะวาริน..... 44
18	การใช้บริการบ่อแช่เท้าบริเวณสวนสาธารณะรักษะวาริน..... 44
19	การใช้บริการลานสุขภาพบริเวณสวนสาธารณะรักษะวาริน..... 45
20	การเล่นน้ำในลำคลองบริเวณสวนสาธารณะรักษะวาริน..... 45
21	ถังขยะบริเวณสวนสาธารณะรักษะวาริน..... 52
22	ถังขยะบริเวณสวนสาธารณะรักษะวาริน..... 53
23	คลองส่วนที่แยกจากลำคลองสายหลักบริเวณสวนสาธารณะรักษะวาริน..... 53

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

แหล่งน้ำพุร้อนในประเทศไทย มักพบอยู่ในบริเวณหินภูเขาไฟที่ดับแล้ว หรืออยู่บริเวณใกล้หินแกรนิตและหินตะกอน กระจายอยู่เกือบทุกภูมิภาค รวม 118 แห่ง แบ่งเป็น ภาคเหนือ 67 แห่ง ใน 13 จังหวัด ภาคกลาง 11 แห่ง ใน 5 จังหวัด ภาคตะวันออก 2 แห่ง ใน 2 จังหวัด และภาคใต้ 34 แห่ง ใน 10 จังหวัด อุณหภูมิน้ำร้อนที่ผิวดินอยู่ระหว่าง 40–100 องศาเซลเซียส แหล่งน้ำพุร้อนและน้ำแร่ตามธรรมชาติของไทยเหล่านี้ล้วนมีศักยภาพสูง มีลักษณะทางกายภาพเหมาะสมต่อการลงทุนเพื่อพัฒนาให้มีมาตรฐาน ทั้งในด้านนันทนาการและการท่องเที่ยว โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านการพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ เช่น เป็นที่สำหรับการอาบน้ำแร่ การทำห้องอบเซาน่า และการทำสระว่ายน้ำแร่ร้อน เป็นต้น (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, ม.ป.ป. ก, หน้า 2 - 3) แต่อาจเพราะว่าเมืองไทยเป็นเมืองร้อน น้ำพุร้อนในธรรมชาติจึงมิได้ถูกนำมาใช้ในเชิงสุขภาพกันอย่างแพร่หลายเหมือนเช่นในประเทศแถบเมืองหนาวอย่างประเทศญี่ปุ่น ที่นิยมอาบน้ำแร่กันทั่วประเทศ แต่ในปัจจุบันกระแสการดูแลสุขภาพด้วยน้ำแร่ร้อนจากธรรมชาติได้รับความนิยมสูงขึ้น แหล่งน้ำพุร้อนหลายแห่งจึงได้มีบริการสถานอาบน้ำแร่กันมากยิ่งขึ้น และคาดว่าในอนาคตจะมีการเติบโตอย่างแน่นอน (วินิจ รังผึ้ง, ออนไลน์, 2550)

สำนักงานพัฒนาการท่องเที่ยว (สพท.) กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา ได้หันมาเน้นโครงการส่งเสริม และสนับสนุนการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ โดยเฉพาะน้ำพุร้อน ที่ได้ทำอย่างต่อเนื่องนับจากปี พ.ศ.2549 เป็นต้นมา และได้เตรียมผลักดันน้ำพุร้อนจังหวัดระนองให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ (สพท. ulyพัฒนา น้ำพุร้อนเชิงสุขภาพทั่วประเทศ, ออนไลน์, 2551) ซึ่ง สพท. ได้จัดทำเกณฑ์มาตรฐานสำหรับแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพน้ำพุร้อนธรรมชาติขึ้น เพื่อเป็นกรอบแนวทางในการจัดการแหล่งท่องเที่ยวประเภทน้ำพุร้อนธรรมชาติอย่างชัดเจน โดยเน้นในด้านการกำหนดมาตรฐานที่จำเป็นสำหรับการบริการต่าง ๆ เนื่องจากการท่องเที่ยวประเภทนี้จะต้องคำนึงถึงด้านความปลอดภัยของนักท่องเที่ยวเป็นสำคัญ และต้องไม่ส่งผลกระทบต่อ

ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม นอกจากนี้การจัดทำเกณฑ์มาตรฐานแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพน้ำพุร้อนธรรมชาติ ยังมีเป้าหมายเพื่อเป็นการเพิ่มมาตรฐานแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพน้ำพุร้อนธรรมชาติของประเทศไทยให้เป็นที่ยอมรับทั้งในและต่างประเทศเพิ่มมากขึ้น (สำนักงานพัฒนาการท่องเที่ยว [สพท.] และสถาบันวิจัยสภาวะแวดล้อม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2549 ก)

จังหวัดระนอง มีแหล่งน้ำพุร้อนธรรมชาติ 7 แหล่ง ที่มีศักยภาพเหมาะสมในการลงทุนทั้งในระยะสั้นและระยะยาวเพื่อพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ ได้แก่ น้ำพุร้อนสวนสาธารณะรักษะวาริน น้ำพุร้อนบ้านทุ่งยอ/พรุหลุมพี น้ำพุร้อนบ้านพรัง น้ำพุร้อนบ้านหาดยาย น้ำพุร้อนราชกรูด น้ำพุร้อนห้วยน้ำร้อน และน้ำพุร้อนคลองบางริน ซึ่งน้ำพุร้อนของจังหวัดระนองนั้น ได้รับการกล่าวขวัญจากนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติว่า ใสสะอาด มีก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์น้อย และปราศจากกลิ่นกำมะถัน จึงถือว่าเป็นแหล่งน้ำแร่ร้อนที่ดีที่สุดในเมืองไทย นอกจากนี้จะมีน้ำแร่ร้อนที่มีชื่อเสียงไปทั่วประเทศแล้ว จังหวัดระนองยังได้รับการยกย่องว่ามีน้ำพุร้อนธรรมชาติที่มีชื่อเสียงติดอันดับโลกอย่างเช่น เบลโลส โตนส์ ประเทศสหรัฐอเมริกา เมืองโรโตรัว ประเทศนิวซีแลนด์ กิซเซอร์ ประเทศไอซ์แลนด์ หรือที่ประเทศญี่ปุ่น เป็นต้น (ททท., ม.ป.ป. ข. หน้า 6 - 7) โดยน้ำพุร้อนสวนสาธารณะรักษะวาริน ถือเป็นเอกลักษณ์และเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญขึ้นชื่อของจังหวัดระนอง (มูลนิธิคุ้มครองสัตว์ป่าและพรรณพืชแห่งประเทศไทยในพระบรมราชินูปถัมภ์ และสำนักงานนโยบายและแผนสิ่งแวดล้อม, 2544 ก, หน้า 58) ที่ผ่านมา แหล่งน้ำพุร้อนสวนสาธารณะรักษะวาริน เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพน้ำพุร้อนธรรมชาติ ที่ยังไม่เคยได้รับการประเมินคุณภาพด้านการท่องเที่ยวจากสำนักงานพัฒนาการท่องเที่ยว (สพท.) เนื่องจากคณะกรรมการประเมินคุณภาพด้านการท่องเที่ยวจังหวัดระนอง ได้พิจารณาในเบื้องต้นแล้วเห็นว่า การจัดการด้านการใช้ประโยชน์ของพื้นที่ยังขาดการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น และยังคงปรับปรุงในด้านต่าง ๆ ตามหลักเกณฑ์มาตรฐานแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพน้ำพุร้อนธรรมชาติ เช่น ห้องแช่น้ำพุร้อน ห้องอาบน้ำ ห้องสุขา เป็นต้น จึงมิได้เสนอขอรับการประเมินจาก สพท. (ปองทิพย์ นาकिनทร์, สัมภาษณ์, 25 พฤศจิกายน 2552)

สภาพการณ์ในปัจจุบัน บริเวณแหล่งน้ำพุร้อนสวนสาธารณะรักษะวาริน ในเวลาช่วงเช้าและช่วงเย็น มีประชาชนและนักท่องเที่ยวจำนวนมากเข้าไปใช้บริการ ทำให้เกิดความคับคั่งของพื้นที่ ทำให้ผู้มาใช้บริการไม่ค่อยได้รับความสะดวก (สำนักงานอุตสาหกรรมจังหวัดระนอง และมูลนิธิเพื่อสถาบันพัฒนาวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม, 2552 ก, หน้า 270)

จากผลการวิเคราะห์ปัญหาและความต้องการของประชาชนในท้องถิ่น ของเทศบาลเมืองระนอง พบว่า ที่ผ่านมาแหล่งน้ำพุร้อนสวนสาธารณะรักษะวาริน ได้รับการพัฒนายังไม่เต็มศักยภาพเท่าที่ควร เนื่องจากมีข้อจำกัดด้านงบประมาณของเทศบาลเมืองระนอง และยังขาดการ

ประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวอย่างจริงจัง ซึ่งประชาชนในท้องถิ่นต้องการให้มีการพัฒนาแหล่งน้ำพุร้อนธรรมชาติสวนสาธารณะรักษะวารินให้เต็มศักยภาพ และต้องการให้จัดตั้งสถานที่จำหน่ายสินค้าชุมชนในแหล่งท่องเที่ยวโดยให้มีการบริหารจัดการอย่างเป็นระบบ (เทศบาลเมืองระนอง, 2552, หน้า 64 - 78)

จากปัจจัยต่าง ๆ ดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยเห็นว่าแหล่งน้ำพุร้อนธรรมชาติสวนสาธารณะรักษะวาริน เป็นเอกลักษณ์ของจังหวัดระนอง และเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพน้ำพุร้อนธรรมชาติที่มีศักยภาพด้านการท่องเที่ยวในระดับหนึ่ง ที่ได้รับความนิยมจากประชาชนในจังหวัดและนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติ ซึ่งที่ผ่านมาได้รับการพัฒนายังไม่เต็มศักยภาพเท่าที่ควร และยังไม่เคยได้รับการประเมินคุณภาพด้านการท่องเที่ยวจากสำนักงานพัฒนาการท่องเที่ยว ประกอบกับประชาชนในท้องถิ่นมีความต้องการให้พัฒนาแหล่งน้ำพุร้อนธรรมชาติสวนสาธารณะรักษะวาริน ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจจะศึกษาแนวทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพน้ำพุร้อนธรรมชาติสวนสาธารณะรักษะวาริน อำเภอเมืองระนอง จังหวัดระนอง

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพของแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพน้ำพุร้อนธรรมชาติสวนสาธารณะรักษะวาริน
2. เพื่อศึกษาปัญหาของแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพน้ำพุร้อนธรรมชาติสวนสาธารณะรักษะวาริน
3. เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาของแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพน้ำพุร้อนธรรมชาติสวนสาธารณะรักษะวาริน

ขอบเขตของการวิจัย

ขอบเขตด้านเนื้อหา : การศึกษาวิจัยครั้งนี้มุ่งศึกษาเกี่ยวกับสภาพ และปัญหา ตลอดจนแนวทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพน้ำพุร้อนธรรมชาติสวนสาธารณะรักษะวาริน

ขอบเขตด้านพื้นที่และประชากร : ได้แก่

1. ประชาชนชาวจังหวัดระนองและนักท่องเที่ยวที่เข้าใช้บริการในแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพน้ำพุร้อนธรรมชาติสวนสาธารณะรักษะวาริน จำนวน 8 คน ได้แก่ ประชาชนสูงวัยชาวจังหวัดระนอง จำนวน 4 คน และนักท่องเที่ยว จำนวน 4 คน

2. ผู้ประกอบการที่ประกอบธุรกิจในพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพน้ำพุร้อนธรรมชาติสวนสาธารณะรักษะวาริน จำนวน 5 ราย ได้แก่ ผู้ประกอบการที่ประกอบธุรกิจประเภทสปา จำนวน 1 ราย ประเภทจำหน่ายสินค้าที่ระลึก จำนวน 2 ราย และประเภทจำหน่ายอาหารและเครื่องดื่ม จำนวน 2 ราย

3. ผู้บริหารส่วนราชการ และผู้นำชุมชน ที่มีประสบการณ์หรือมีส่วนเกี่ยวข้องในการพัฒนาแหล่งน้ำพุร้อนธรรมชาติสวนสาธารณะรักษะวาริน จำนวน 5 ท่าน ได้แก่ พระเทพสิทธิมงคล (เสนอ สิริปัญญา) นายกเทศมนตรีเมืองระนอง ท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดระนอง นายกสมาคมธุรกิจการท่องเที่ยวจังหวัดระนอง และประธานคณะกรรมการชุมชนพอดาจิง

ขอบเขตด้านระยะเวลา : ในการวิจัยครั้งนี้ทำการวิจัยและเก็บข้อมูลในช่วงเดือน ธันวาคม 2552 ถึง เดือน พฤษภาคม 2553

นิยามศัพท์เฉพาะ

การพัฒนา หมายถึง การนำความรู้ทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีมาใช้อย่างมีระเบียบแบบแผน เพื่อให้สามารถสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์อันมีประโยชน์หรือปรับปรุงผลิตภัณฑ์ให้ดียิ่งขึ้น เพื่อสนองความต้องการในการปฏิบัติงานทั้งในด้านวัตถุและมีใช้วัตถุ

การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ (Health Tourism) หมายถึง การเดินทางท่องเที่ยวสถานที่ท่องเที่ยวที่งดงามในแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติหรือวัฒนธรรม ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อเรียนรู้วิถีชีวิตและพักผ่อนหย่อนใจ โดยแบ่งเวลาจากการท่องเที่ยวเพื่อทำกิจกรรมส่งเสริมสุขภาพ และหรือกิจกรรมบำบัดรักษาโรคหรือฟื้นฟูสุขภาพ เช่น การรักษาพยาบาล การตรวจร่างกาย การนวดแผนไทย กิจกรรมบริการสุขภาพบำบัด (Aroma Therapy) และการบริการอาบน้ำแร่ (Spa) เป็นต้น

ความคาดหวัง หมายถึง ความรู้สึกนึกคิดที่คาดการณ์ไว้ของบุคคล โดยใช้มาตรฐานของตนเองเป็นเครื่องวัดประเมินค่าความคาดหวัง ซึ่งแต่ละบุคคลจะมีระดับความคาดหวังแตกต่างกันตามภูมิหลัง ประสบการณ์ ความสนใจ และการเห็นคุณค่าความสำเร็จของสิ่งนั้น ๆ

มาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพน้ำพุร้อนธรรมชาติ หมายถึง เกณฑ์มาตรฐานสำหรับแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพน้ำพุร้อนธรรมชาติ ที่จัดทำขึ้นโดยสำนักงานพัฒนาการท่องเที่ยว (สพท.) และสถาบันวิจัยสภาวะแวดล้อม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ซึ่งมีองค์ประกอบ 2 ส่วน กล่าวคือ ส่วนที่ 1 มาตรฐานหลักของแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพน้ำพุร้อนธรรมชาติ และส่วนที่ 2 สักยภาพในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพน้ำพุร้อนธรรมชาติ

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ได้ทราบถึงสภาพ และปัญหา ของแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพน้ำพุร้อนธรรมชาติสวนสาธารณะรักษะวาริน
2. มีแนวทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพน้ำพุร้อนธรรมชาติสวนสาธารณะรักษะวาริน
3. ผู้สนใจงานวิจัยฉบับนี้ ได้ใช้ประโยชน์จากผลการวิจัย เช่น นำไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาแหล่งน้ำพุร้อนธรรมชาติรักษะวารินให้ได้มาตรฐานและมีศักยภาพสูงได้อย่างเป็นรูปธรรม และนำไปใช้เป็นฐานข้อมูลในการพัฒนางานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เป็นต้น

มหาวิทยาลัยบูรพา
Burapha University

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

แหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพน้ำพุร้อนธรรมชาติสวนสาธารณะรักษะวาริน เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียง และเป็นเอกลักษณ์ของจังหวัดระนอง การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพน้ำพุร้อนธรรมชาตินั้น จะต้องกำหนดคน โยบายและวางแผนการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวอย่างเป็นระบบ โดยต้องคำนึงถึงความปลอดภัยของนักท่องเที่ยว และผลกระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเป็นสำคัญ ควบคู่ไปกับการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น เพื่อให้เกิดการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน อันจะเป็นประโยชน์กับท้องถิ่น ประเทศชาติ และประชาชน สืบไป ดังนั้น ในการศึกษาวิจัยเรื่อง “แนวทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพน้ำพุร้อนธรรมชาติสวนสาธารณะรักษะวาริน อำเภอเมืองระนอง จังหวัดระนอง” ผู้ศึกษาวิจัยจึงขอเสนอแนวคิด และทฤษฎี ดังนี้

1. แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาอย่างยั่งยืน
2. แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน
3. แนวคิดเกี่ยวกับความคาดหวัง
4. มาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพน้ำพุร้อนธรรมชาติ
5. ข้อมูลทั่วไปของพื้นที่ในการศึกษา
6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาอย่างยั่งยืน

ผลการศึกษาวิเคราะห์ตามโครงการส่งเสริมสมรรถนะการวิเคราะห์วางแผนพื้นที่และประสานเชื่อมโยงการจัดการเชิงพื้นที่ทุกระดับของ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.) และศูนย์บริการวิชาการแห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ได้ศึกษาถึงหลักการและแนวความคิดในการพัฒนาอย่างยั่งยืน โดยมีแนวทางการวิเคราะห์วางแผนพื้นที่และประสานเชื่อมโยงการจัดการพื้นที่ทุกระดับ ตามหลักการภาคินิยมใหม่ (New Regionalism หรือ 3E) ที่มุ่งเน้นการสร้างสมดุลระหว่างการเติบโตทางเศรษฐกิจ (Economy) การสร้างความเท่าเทียมทางสังคม (Equity) และการสงวนรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (Environment) และแนวทางการดำเนินการตามหลักการปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อให้เกิดผลของการพัฒนาอย่างยั่งยืน โดยสรุปดังนี้

หลักการและการดำเนินการตามแนวความคิดภาคินิยมใหม่

แนวคิดหนึ่งที่สำคัญในประวัติศาสตร์การวางแผนเชิงพื้นที่ คือ แนวคิดภาคินิยม (Regionalism) ซึ่งเป็นการวางแผนเขตเมืองที่ครอบคลุมพื้นที่กว้างกว่าขอบเขตการปกครองของเมืองใดเมืองหนึ่ง แนวคิดภาคินิยมมีต้นกำเนิดในช่วงประมาณต้นคริสต์ศตวรรษที่ 20 โดยเป็นหนึ่งในความพยายามที่จะแก้ไขปัญหาความแออัดในเมืองใหญ่ ด้วยการกระจายกิจกรรมทางเศรษฐกิจและที่อยู่อาศัยออกไปยังชานเมืองหรือเมืองอื่น ๆ ในบริเวณใกล้เคียง แนวทางหนึ่งในการพัฒนาพื้นที่ตามแนวคิดภาคินิยมนี้ คือ การสร้างเมืองใหม่หรือเมืองบริวารไปพร้อมกับการสร้างพื้นที่สีเขียว (Green Belt) รอบเมือง แนวคิดนี้ได้รับความนิยมอย่างมากในหมู่นักวางแผนพัฒนาพื้นที่ทั้งในภาครัฐและเอกชนในประเทศอังกฤษและหลายประเทศในยุโรปและอเมริกาเหนือ และได้นำไปสู่การสร้างเมืองใหม่หลายแห่งในช่วงเวลาก่อนและหลังสงครามโลกครั้งที่สอง ต่อมาในช่วงประมาณคริสต์ทศวรรษที่ 1960 แนวคิดภาคินิยมได้เริ่มมีอิทธิพลต่อแนวทางการพัฒนาเมืองใหญ่ในหลายประเทศในเอเชีย แนวคิดภาคินิยมได้รับความนิยมอย่างมากในช่วงระยะหนึ่ง แต่ความนิยมก็ได้ลดหายไปในช่วงปลายคริสต์ศตวรรษที่ 20

อย่างไรก็ตาม ในช่วงประมาณสิบปีที่ผ่านมานักวางแผนพัฒนาพื้นที่ในสหรัฐอเมริกาได้เริ่มกลับมาให้ความสนใจกับแนวคิดภาคินิยมอีกครั้งหนึ่ง ดังที่เกิดขึ้นในวงการอื่น ๆ ที่ได้นำเอาแนวความคิดเก่ากลับมาปรับปรุงแต่งใหม่เพื่อให้เข้ากับบริบททางเศรษฐกิจ สังคม และความต้องการที่เปลี่ยนแปลงไป แนวคิดภาคินิยมใหม่ (New Regionalism) นี้ มีวัตถุประสงค์หลักประการหนึ่งคือ เพื่อแก้ไขปัญหาการขาดการประสานงานระหว่างหน่วยงานการปกครองและวางแผนในพื้นที่ภาคนคร นอกจากนี้ประเด็นด้านการขาดการประสานงานในการวางแผนแล้ว แนวความคิดภาคินิยมใหม่ยังเน้นประเด็นด้านสิ่งแวดล้อมและนิเวศวิทยา ด้วยความคิดที่ว่า การขยายตัวของเมืองมีผลกระทบต่อสภาพแวดล้อมและระบบนิเวศในพื้นที่ต่อเนื่อง ซึ่งมีความซับซ้อนและละเอียดอ่อน แนวคิดนี้ได้รับอิทธิพลสืบเนื่องจากการรณรงค์ด้านสิ่งแวดล้อมเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development) ซึ่งเป็นที่ยอมรับกันอย่างกว้างขวางและได้พัฒนาขึ้นอย่างต่อเนื่องในหมู่นักวางแผนทั่วโลกตั้งแต่ช่วงต้นคริสต์ทศวรรษที่ 1990 การพัฒนาที่ยั่งยืนตั้งอยู่บนฐานความคิดที่ว่า พื้นที่หนึ่งมีทรัพยากรอยู่จำกัด และระบบนิเวศในโลกนี้ไม่สามารถรองรับการพัฒนาเศรษฐกิจและการบริโภคในรูปแบบที่ผ่านมามาได้ตลอดไป การพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจที่มุ่งเน้นแต่เพียงผลเพื่อการเจริญเติบโต ได้ก่อให้เกิดปัญหาด้านสังคมและสิ่งแวดล้อมอย่างรุนแรง การแก้ไขปัญหาดังกล่าวได้นำมาซึ่งแนวความคิดของการพัฒนาที่ยั่งยืนในปัจจุบัน

ในแนวทางการพัฒนาอย่างยั่งยืนมุ่งเน้นถึงการเปลี่ยนวิธีการคิดเพื่อการตัดสินใจ และพิจารณาถึงผลที่จะได้รับจากการตัดสินใจนั้น ๆ วิธีการคิดแนวใหม่จะตั้งอยู่บนหลักการสำคัญ 6 ประการ คือ

1. การพัฒนาอย่างยั่งยืนจะต้องเป็นการวางแผนระยะยาว (Future-Oriented/Long-Term) เพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อทุกคนในรุ่นปัจจุบันและรุ่นอนาคตต่อ ๆ ไป ซึ่งจะยาวนานกว่าการวางแผนโดยทั่วไปที่มีระยะเวลาประมาณ 5-20 ปี ที่อาจไม่คำนึงถึงผลที่จะเกิดขึ้นในระยะต่อไป

2. การพัฒนาอย่างยั่งยืนจะกำหนดขอบเขต (Bounded by Limits) โดยไม่ได้คำนึงแต่เฉพาะขีดความสามารถในการรองรับ (Carrying Capacity) แต่จะพิจารณาควบคู่กับกำลังความสามารถด้านเทคโนโลยีของมนุษย์ ในการพัฒนาภายใต้ขีดจำกัดทางธรรมชาติของบริเวณพื้นที่นั้น ๆ โดยคำนึงถึงผลกระทบเชิงพื้นที่ (Ecological Footprint) เป็นหลัก

3. การพัฒนาอย่างยั่งยืนจะพิจารณาถึงสภาพธรรมชาติและภูมิศาสตร์ (Natural/Geographic) โดยจะครอบคลุมพื้นที่ภูมิภาคนิเวศ (Ecoregion) และสร้างเสริมความร่วมมือในระดับภูมิภาค เพื่อให้เกิดการพัฒนาในลักษณะที่เอื้อประโยชน์ต่อกันภายในพื้นที่ภูมิภาคนั้น ๆ แทนการแข่งขันซึ่งจะก่อให้เกิดผลขัดแย้งหรือทำลายซึ่งกันและกัน

4. การพัฒนาอย่างยั่งยืนจะมุ่งเน้นถึงวิธีการ (Means-Oriented) โดยการพิจารณาถึงวิธีการและกระบวนการในการดำเนินการเพื่อให้บรรลุตามจุดมุ่งหมายหรือเป้าประสงค์ตามที่กำหนด แทนการมุ่งเน้นแต่เพียงผลลัพธ์ (Ends) โดยปราศจากการคำนึงถึงวิธีการหรือกระบวนการในการดำเนินการเพื่อให้ได้มาซึ่งผลลัพธ์นั้น

5. การพัฒนาอย่างยั่งยืนจะใช้แนวความคิดแบบองค์รวม (Holistic หรือ Interconnected) เพื่อให้เกิดการประสานเชื่อมโยงทางกายภาพระหว่างทรัพยากร สิ่งแวดล้อม และสภาพทางธรรมชาติ (Nature) สิ่งทีมนุุษย์สร้างสรรค์ขึ้น (Man-made) ตลอดจนการประสานเชื่อมโยงกับวิถีทางการเมือง ระบบทางเศรษฐกิจ และการบริหารปกครองอย่างเป็นองค์รวม

6. การพัฒนาอย่างยั่งยืนจะมุ่งเน้นการมีส่วนร่วม (Participation) จากทุกภาคส่วนหรือภาคีการพัฒนาตั้งแต่เริ่มต้นของการกำหนดนโยบาย การวางแผน และการจัดทำโครงการ รวมทั้งการมีส่วนร่วมในการดำเนินการ และการติดตามประเมินผล เพื่อให้การพัฒนาสามารถสนองตอบต่อความต้องการของประชาชนได้อย่างแท้จริง

แนวทางการพัฒนาที่ยั่งยืนที่เป็นรากฐานของแนวคิดภาคินิยมใหม่นี้ครอบคลุมประเด็นอื่น ๆ นอกเหนือไปจากด้านสิ่งแวดล้อม นั่นคือความยั่งยืนของการพัฒนาเศรษฐกิจและความเท่าเทียมกันในสังคม ในส่วนการพัฒนาเศรษฐกิจนั้นแนวคิดภาคินิยมใหม่ถือว่าการจัดสร้างและให้บริการด้านโครงสร้างพื้นฐานในระดับภาคมีประสิทธิภาพและมีความคุ้มค่ามากกว่าในกรณี

แต่ละเขตการปกครองแยกจัดการเอง ในส่วนความเท่าเทียมกันในสังคมนั้น แนวคิดภาคินิยมใหม่ได้รับอิทธิพลมาจากความเคลื่อนไหวด้านความยุติธรรมสิ่งแวดล้อม (Environmental Justice) ซึ่งเริ่มต้นขึ้นในช่วงประมาณปลายคริสต์ทศวรรษที่ 1980 ในสหรัฐอเมริกา แนวคิดนี้เน้นความเชื่อมโยงระหว่างประเด็นด้านสิ่งแวดล้อมกับความเท่าเทียมทางสังคม โดยมุ่งไปที่นโยบายและการปฏิบัติของภาครัฐและเอกชนที่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมต่อกลุ่มคนด้อยโอกาสในสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่ง กลุ่มคนพื้นถิ่นที่มักได้รับผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมจากโครงการที่พัฒนาด้วยทุนจากภายนอกพื้นที่ นอกเหนือจากประเด็นด้านการอนุรักษ์สภาพแวดล้อมธรรมชาติแล้ว หลักการที่สำคัญของแนวความคิดนี้คือการสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนในท้องถิ่นในทุกขั้นตอนของกระบวนการวางแผน

หลักการ 3E ของแนวคิดภาคินิยมใหม่ได้อธิบายถึงผลที่มีต่อคุณภาพชีวิตของประชาชนจากสภาพทางเศรษฐกิจที่มีความผันผวน สภาพความไม่เท่าเทียมทางสังคม และการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างสิ้นเปลือง จึงมีจุดมุ่งหมายในการยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนโดยแนวทางที่จะก่อให้เกิดการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ (Economy) การสร้างความเท่าเทียมทางสังคม (Equity) และการสงวนรักษาไว้ซึ่งสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ (Environment)

การดำเนินการเพื่อให้เกิดสภาพความสมดุลระหว่างการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ (Economy) การสร้างความเท่าเทียมทางสังคม (Equity) และการสงวนรักษาไว้ซึ่งสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ (Environment) ตามแนวความคิดภาคินิยมใหม่ (New Regionalism หรือ 3E) จะประกอบด้วยแนวทางสำคัญ 5 ประการได้แก่

1. การสงวนรักษาและการฟื้นฟูสภาพทางธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (Greensward) ซึ่งได้แก่การสงวนรักษาและการฟื้นฟูพื้นที่ป่าไม้ ป่าชายเลน ฯลฯ เพื่อให้มีปริมาณที่เพียงพอต่อการดำรงรักษาสมดุลและความอุดมสมบูรณ์ของสภาพทางธรรมชาติ
2. การพัฒนาบริเวณการตั้งถิ่นฐาน (Centers) ซึ่งได้แก่เมืองและชุมชนในขนาดและบทบาทต่าง ๆ ทั้งทางเศรษฐกิจและสังคม เพื่อให้สามารถแสดงบทบาทการเป็นศูนย์กลางทางเศรษฐกิจและสังคมของเมืองและชุมชนเหล่านั้นได้อย่างมีประสิทธิภาพ
3. การพัฒนาระบบความเชื่อมโยง (Mobility) โดยโครงข่ายการคมนาคมและขนส่งที่สมบูรณ์และมีประสิทธิภาพระหว่างศูนย์กลางการตั้งถิ่นฐานที่เป็นเมืองและชุมชนในระดับต่าง ๆ และกับพื้นที่ภูมิภาคโดยรอบ
4. การพัฒนาด้านกำลังแรงงาน (Workforce) หรือการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เพื่อให้มีความรู้และทักษะที่มีความเหมาะสม เพื่อให้มีความเหมาะสมและสอดคล้องกับเป้าหมายในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของภูมิภาค

5. การพัฒนาระบบการบริหารจัดการเชิงพื้นที่ (Governance) เพื่อให้มีการวางแผนการพัฒนาและการบริหารจัดการร่วมกันระหว่างภาคีการพัฒนาต่าง ๆ อย่างเป็นเอกภาพ และมีความเป็นธรรมาภิบาล

(สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ [สศช.] และ ศูนย์บริการวิชาการแห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2550 ก, หน้า 6-1 – 6-9)

สรุปได้ว่า แนวคิดภาคินิยมใหม่ (New Regionalism หรือ 3E) เป็นความพยายามในการวางแผนเชิงพื้นที่ ที่มุ่งเน้นสร้างความสมดุลระหว่างการเติบโตทาง เศรษฐกิจ (Economy) การสร้างความเท่าเทียมทางสังคม (Equity) และการสงวนรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (Environment) ซึ่งนำไปสู่การยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชน โดยผู้วิจัยได้สรุปเป็นแผนภาพดังนี้

ภาพที่ 1 หลักการและการดำเนินการตามแนวคิดภาคินิยมใหม่

หลักการและการดำเนินการตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงซึ่งประกอบด้วยคุณลักษณะสำคัญคือ ความพอประมาณ ความมีเหตุผล และการมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี โดยอยู่บนฐานของความรู้และคุณธรรม จึงสวนทางกับการเติบโตอย่างรวดเร็วแต่ไม่สมดุลและมีปัญหาต่าง ๆ ตามมา แนวทางเศรษฐกิจพอเพียงจึงเป็นปรัชญานำทางในการพัฒนาและบริหารประเทศ ซึ่งสามารถนำไปปฏิบัติได้ทั้งภาครัฐ ภาคธุรกิจ

และภาคประชาสังคม สามารถประยุกต์ใช้เพื่อการเติบโตอย่างยั่งยืน เพื่อการปกป้องรักษาสิ่งแวดล้อม และเพื่อคุณภาพชีวิตที่ดียิ่งขึ้นสำหรับทุกคน

ในส่วนของภาครัฐ เศรษฐกิจพอเพียงจะเป็นพื้นฐานหลักในการจัดความยากจน การปรับปรุงมาตรฐานของธรรมาภิบาล และแนวทางในการกำหนดนโยบายเพื่อสร้างภูมิคุ้มกันต่อกระแสการเปลี่ยนแปลงของโลกที่เข้ามากระทบโดยฉับพลัน ในการแก้ไขปัญหาความยากจนนั้น รัฐบาลควรให้การสนับสนุนโครงการระดับชุมชน โดยเน้นให้ชุมชนพึ่งพาตนเองมากกว่าการใช้เม็ดเงินลงทุนในโครงการพัฒนาขนาดใหญ่ ภาครัฐควรให้การสนับสนุนการพัฒนาและส่งเสริมโครงการเพื่ออนุรักษ์สิ่งแวดล้อม รักษาเสถียรภาพทางเศรษฐกิจและการเงิน และกำหนดนโยบายมหภาคโดยมีความเสี่ยงน้อยที่สุด ทั้งนี้ต้องมีการป้องปรามการทุจริตเนื่องจากคนจนซึ่งเป็นกลุ่มเปราะบางมักจะตกเป็นผู้ได้รับผลกระทบมากที่สุด

ส่วนภาคธุรกิจ เศรษฐกิจพอเพียงจะชี้แนะทางการดำเนินงานเพื่อให้มีความรับผิดชอบต่อสังคมให้เพิ่มขึ้นในอีกระดับหนึ่ง แนวทางเศรษฐกิจพอเพียงจะสนับสนุนให้องค์กรสร้างผลกำไรที่เป็นธรรม สร้างรายได้อย่างยั่งยืน มีจรรยาบรรณในการดำเนินการธุรกิจ ให้ความสำคัญแก่พนักงานทุกคนในองค์กร คำนึงถึงสิ่งแวดล้อม มีการบริหารความเสี่ยงอย่างรอบคอบ และสนับสนุนทรัพยากรจากองค์กรภายใน

ส่วนภาคประชาสังคม หลักการเศรษฐกิจพอเพียงจะเป็นปัจจัยพื้นฐานในการพัฒนาศักยภาพและการพึ่งพาตนเองในระยะยาว จากกรณีศึกษาตัวอย่างของชุมชนต่าง ๆ แสดงให้เห็นว่าโครงการพัฒนาชุมชนที่มุ่งเน้นการพึ่งพาตนเองส่งผลให้เกิดความยั่งยืน เช่น กิจกรรมกลุ่มออมทรัพย์ การพัฒนาทุนหมุนเวียน การสร้างเครือข่ายสวัสดิการชุมชน และการสร้างความสัมพันธ์กับเครือข่ายระหว่างชุมชนต่าง ๆ เพื่อสร้างฐานเศรษฐกิจและวิสาหกิจชุมชน สร้างภูมิคุ้มกันต่อสถานการณ์ที่เข้ามากระทบโดยฉับพลัน

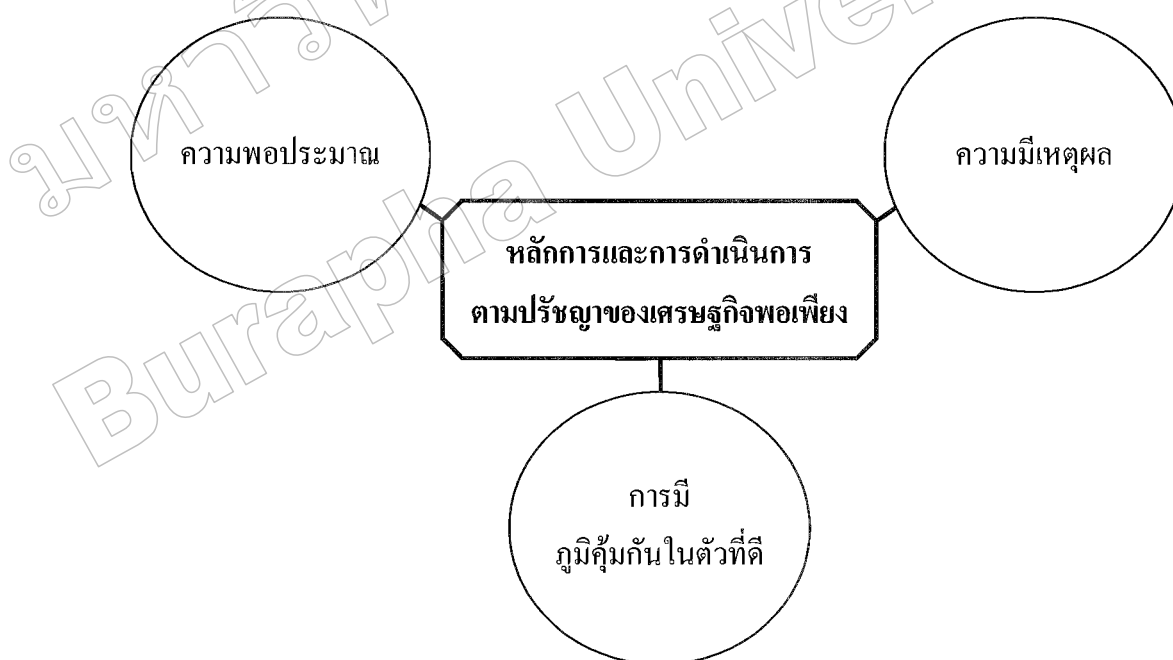
ในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงสู่ภาคปฏิบัติ รายงานการพัฒนาดนของประเทศไทย 2550 ได้เรียกร้องให้ภาครัฐ ภาคธุรกิจ และภาคประชาสังคมเสริมสร้างคุณภาพนำไปสู่สังคมแห่งความสุขที่ยั่งยืน โดยได้เสนอหลักการ 6 ประการดังนี้

1. ใช้เศรษฐกิจพอเพียงเป็นปรัชญานำทางสำหรับนโยบายจัดความยากจน และลดความเสี่ยงทางเศรษฐกิจของคนจน
2. ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นพื้นฐานในการสร้างพลังอำนาจของชุมชน และการพัฒนาศักยภาพของชุมชนให้เข้มแข็งเพื่อเป็นฐานรากของการพัฒนาประเทศ
3. นำเศรษฐกิจพอเพียงให้ช่วยยกระดับความรับผิดชอบต่อสังคมของบริษัท ด้วยการสร้างข้อปฏิบัติในการทำธุรกิจที่เป็นผลกำไรระยะยาวในบริบทที่มีความแข่งขัน

4. นำเศรษฐกิจพอเพียงมาปรับปรุงมาตรฐานธรรมาภิบาลในการบริหารงานของภาครัฐ
5. ใช้เศรษฐกิจพอเพียงเป็นแนวทางในการกำหนดนโยบายของชาติ เพื่อสร้างภูมิคุ้มกันต่อสถานการณ์ที่เข้ามากระทบโดยฉับพลัน และเพื่อวางแผนยุทธศาสตร์ในการส่งเสริมการเติบโตที่เสมอภาคและยั่งยืน
6. ปลุกจิตสำนึกพอเพียงเพื่อปรับเปลี่ยนค่านิยม และความคิดที่เอื้อต่อการพัฒนาตนเองและสังคม

(สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ [สศช.] และศูนย์บริการวิชาการแห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2550 ข, หน้า 6-1 – 6-9)

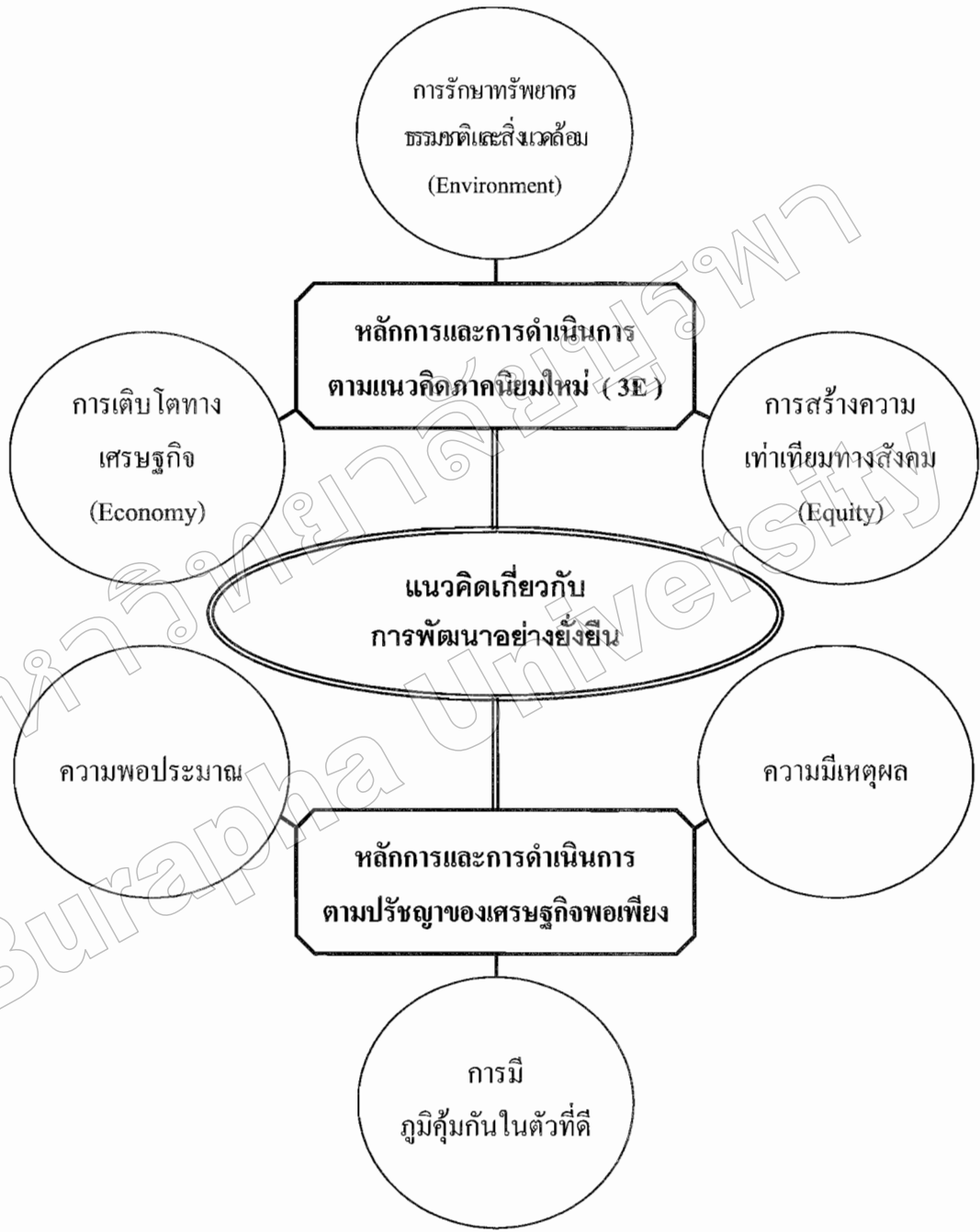
สรุปได้ว่า ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ประกอบด้วยคุณลักษณะสำคัญคือ ความพอประมาณ ความมีเหตุผล และการมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี โดยอยู่บนฐานของความรู้และคุณธรรม เป็นปรัชญานำทางในการพัฒนาและบริหารประเทศ ซึ่งสามารถนำไปปฏิบัติได้ทั้งภาครัฐ ภาคธุรกิจ และภาคประชาสังคม สามารถประยุกต์ใช้เพื่อการเติบโตอย่างยั่งยืน เพื่อการปกป้องรักษาสิ่งแวดล้อม และเพื่อคุณภาพชีวิตที่ดียิ่งขึ้นสำหรับทุกคน โดยผู้วิจัยได้สรุปเป็นแผนภาพดังนี้

ภาพที่ 2 หลักการและการดำเนินการตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

กล่าวโดยสรุป การพัฒนาอย่างยั่งยืน ต้องคำนึงถึงการพัฒนาตามแนวทางการวิเคราะห์วางแผนพื้นที่และประสานเชื่อมโยงการจัดการพื้นที่ทุกระดับตามหลักการภาคินิยมใหม่ (New Regionalism หรือ 3E) ที่มุ่งที่มุ่งเน้นสร้างความสมดุลระหว่างการเติบโตทาง เศรษฐกิจ (Economy) การสร้างความเท่าเทียมทางสังคม (Equity) และการสงวนรักษาทรัพยากรธรรมชาติ

และสิ่งแวดล้อม (Environment) และต้องคำนึงถึงหลักการพัฒนาตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โดยผู้วิจัยสามารถสรุปเป็นแผนภาพดังนี้

ภาพที่ 3 แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาอย่างยั่งยืน

แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน

การพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน (Sustainable Development) หมายถึงการพัฒนาโดยมุ่งเน้นการป้องกันและกำจัดผลเสียที่จะเกิดขึ้นจากการขยายตัวของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว โดยควบคุมให้เกิดผลเสียน้อยที่สุด และผลเสียที่เกิดขึ้นจะต้องไม่เป็นอันตรายต่อทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยว เพื่อเป็นการดำรงคุณค่าของการท่องเที่ยวให้ยั่งยืนถาวรตลอดไป โดยแนวทางการพัฒนาพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน จะต้องประกอบไปด้วยนโยบายที่ชัดเจน ให้การส่งเสริมอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวที่เกิดประโยชน์ต่อประเทศ ทั้งทางทางเมือง เศรษฐกิจ และสังคม และจะต้องไม่ก่อให้เกิดผลเสียต่อทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยแนวทางสำคัญในการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน ได้แก่ (สมบัติ ชำรงธัญวงศ์, ออนไลน์, 2553)

1. การให้ความรู้ความเข้าใจแก่ประชาชน เกี่ยวกับคุณค่า และความสำคัญของการท่องเที่ยว ทั้งในด้านที่เป็นประโยชน์และโทษอย่างชัดเจน เพื่อให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการส่งเสริมการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนอย่างทั่วหน้า
2. พัฒนาบุคลากร เพื่อรองรับการขยายตัวของการท่องเที่ยวอย่างเหมาะสม การมีบุคลากรที่มีคุณภาพจะส่งเสริมให้การประกอบกิจกรรมการท่องเที่ยวได้รับการควบคุมกำกับและตรวจสอบให้มีความถูกต้องเหมาะสมอยู่เสมอ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการพัฒนาให้ประชาชนมีความรู้พื้นฐานอย่างเสมอภาคทั่วหน้า
3. การวางแผนและพัฒนาโครงสร้างทางกายภาพให้เหมาะสม เพื่อป้องกันไม่ให้เกิดความเสียหายแก่ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม อันเนื่องมาจากการขยายตัวของอุตสาหกรรมท่องเที่ยว
4. การพัฒนาระบบบริหารเมืองท่องเที่ยว ให้มีสมรรถนะที่จะรองรับการกิจการจากการขยายตัวของการท่องเที่ยวได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

ในการจัดการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนนั้น จะต้องมีการอนุรักษ์และใช้ทรัพยากรอย่างพอดี และมีการจัดการของเสียในท้องถิ่น พร้อมทั้งส่งเสริมสังคมและวัฒนธรรมที่มีความสำคัญต่อการท่องเที่ยวในระยะยาว และควรให้ท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการจัดการ เพื่อส่งเสริมรายได้ รักษาเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมท้องถิ่น ตลอดจนจนเป็นการยกระดับคุณภาพการจัดการการท่องเที่ยว เจ้าของแหล่งท่องเที่ยวต้องมีการประสานงานระหว่างผู้เกี่ยวข้อง เช่น ผู้ประกอบการธุรกิจ หน่วยงานต่างๆ และชุมชนท้องถิ่น เพื่อร่วมคิด ร่วมทำ และร่วมแก้ไขปัญหาในทางเดียวกัน อีกทั้งควรมีการศึกษาวิจัย ติดตามตรวจสอบ ฝึกอบรมผู้ที่ให้บริการการท่องเที่ยว และจัดเตรียมข้อมูล

ข่าวสาร เพื่อสร้างความเข้าใจ สร้างจิตสำนึกที่ดีแก่นักท่องเที่ยว และพัฒนาสถานที่ท่องเที่ยวให้ได้มาตรฐานและเป็นที่ยอมรับทั่วไป ทั้งนี้สิ่งที่สำคัญที่จะขับเคลื่อนให้การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนประสบความสำเร็จ คือการที่ประชาชนและเยาวชนควรได้รับการปลูกฝังให้เป็นความสำคัญของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว มีความรักและหวงแหนในทรัพยากรการท่องเที่ยว และร่วมกันอนุรักษ์ไว้ตราบนานเท่านาน (ชนะภัย เดชะวงศ์, ออนไลน์, 2547)

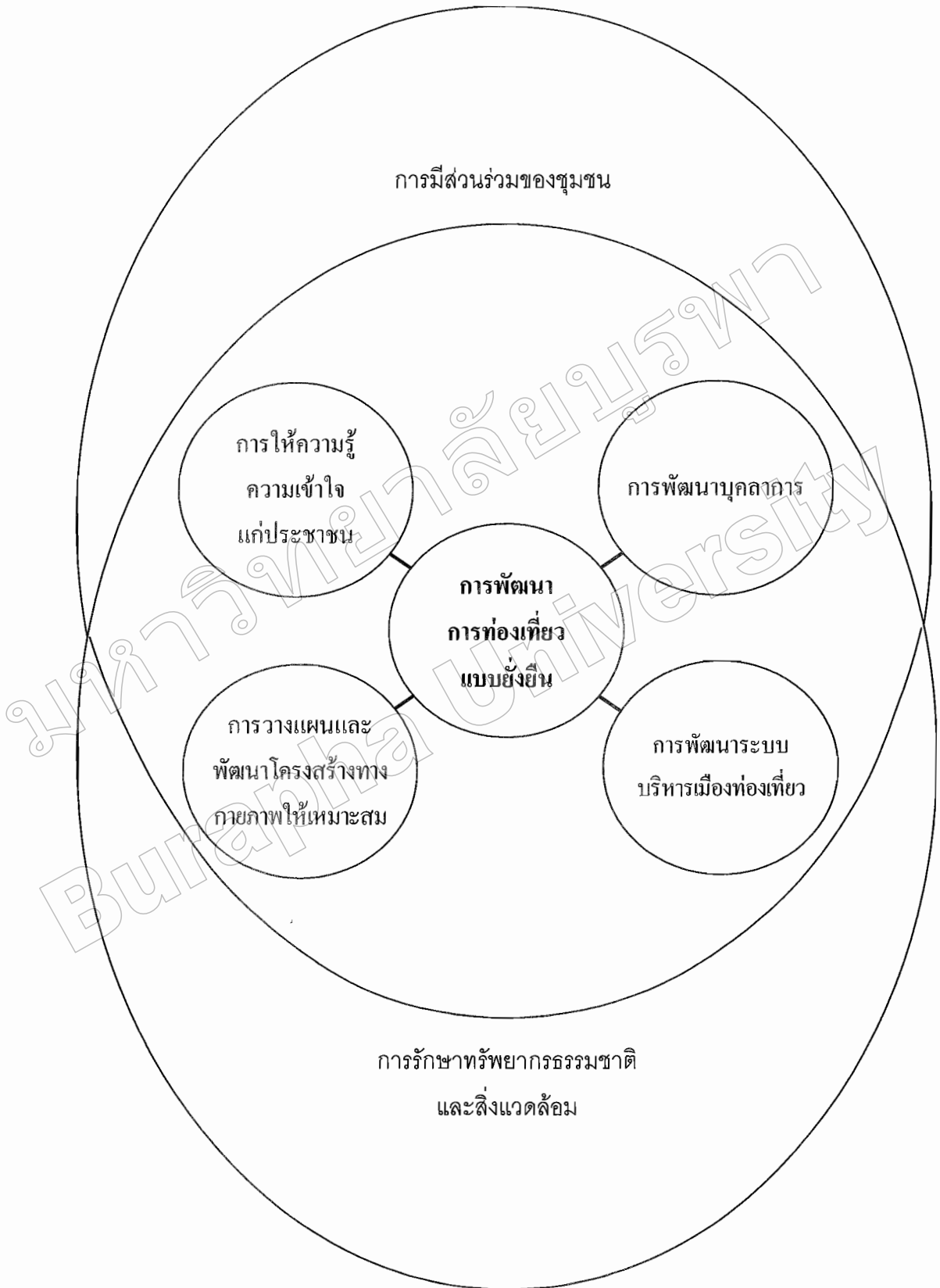
ทรัพยากรการท่องเที่ยว ถือได้ว่าเป็นทุนทรัพย์ของชาติ และเป็นมรดกล้ำค่าที่ตกทอดมาจากบรรพบุรุษของเรา เพื่อให้ทรัพยากรการท่องเที่ยวได้รับการเอาใจใส่ ดูแล บำรุงรักษาไว้ให้เป็นสมบัติของแผ่นดินที่ยั่งยืนตลอดไป สอดคล้องกับคุณค่าที่มีอยู่ คนไทยทุกคน ทุกหน่วยงาน ทุกองค์กรที่เกี่ยวข้องควรให้ความเอาใจใส่และประสานสัมพันธ์ต่อกันไปอย่างน้อยที่สุดใน 3 เรื่องสำคัญต่อไปนี้ (ประวิตร ชูศิลป์, ออนไลน์, 2544)

1. ต้อนรับแขกด้วยไมตรีจิตอันดีงาม ต้องรณรงค์ให้คนไทยช่วยกันต้อนรับนักท่องเที่ยวที่เป็นแขกของเราด้วยอัธยาศัยไมตรีจิตอันดี ด้วยความจริงใจ และซื่อสัตย์ ดูแลการปฏิบัติต่อมิตรสหายด้วยวัฒนธรรมที่ดีของคนไทย สอดคล้องกับเป็นดินแดนแห่งรอยยิ้ม ให้ละเว้นการประพฤติกฎปฏิบัติที่เป็นการเอาเปรียบนักท่องเที่ยว

2. ดูแลเรื่องความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน เรื่องความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของประชาชนหรือนักท่องเที่ยวก็ตาม รัฐต้องถือเป็นเรื่องสำคัญ และต้องพยายามทำให้ได้มาตรฐานของประเทศที่เจริญแล้วให้ได้

3. บำรุงรักษาทรัพยากรการท่องเที่ยวให้บริสุทธิ์คงสภาพธรรมชาติเดิมไว้ ต้องช่วยกันดูแลบำรุงรักษาแหล่งท่องเที่ยวให้คงสภาพเดิมหรือเป็นธรรมชาติไว้ให้ได้มากที่สุด ในส่วนนี้ต้องกระทำทั้งที่เป็นการรณรงค์ สร้างจิตสำนึก ความรู้สึกเป็นเจ้าของ (Sense of belonging) การดูแลบำรุงรักษาเฝ้าระวัง และการบังคับ

สรุปได้ว่า การพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน นั้น ต้องมีการกำหนดนโยบายและวางแผนพัฒนาอย่างเป็นระบบ โดยคำนึงถึงการให้ความรู้ความเข้าใจแก่ประชาชน การพัฒนาบุคลากร การวางแผนและพัฒนาโครงสร้างทางกายภาพ และการพัฒนาระบบบริหารเมืองท่องเที่ยว เพื่อให้เกิดประโยชน์ทั้งทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม โดยมุ่งเน้นการมีส่วนร่วมของชุมชน และการป้องกันและกำจัดผลเสียที่จะเป็นอันตรายต่อทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยว เพื่อเป็นการดำรงคุณค่าของการท่องเที่ยวให้ยั่งยืนถาวรตลอดไป โดยผู้วิจัยสรุปเป็นแผนภาพดังนี้

ภาพที่ 4 แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน

แนวคิดเกี่ยวกับความคาดหวัง

ทฤษฎีความคาดหวังของวิกเตอร์ เฮช วรูม ได้กล่าวไว้ว่า การที่บุคคลจะกระทำการใด ๆ ก็ตาม ย่อมขึ้นอยู่กับปัจจัย 4 ประการ ได้แก่ (1) ผลตอบแทนที่เขาได้รับเหมาะสมกับบทบาทที่เขาครอบครองเพียงใด (2) ความพอใจหรือไม่พอใจต่อผลที่เขาได้รับ (3) เมื่อเปรียบเทียบกับผู้อื่นแล้วเขาเชื่อว่าเขาจะต้องเป็นผู้ได้รับผลอันนั้น (4) เขาย่อมมีโอกาสที่จะได้รับผลตอบแทนตามความคาดหวัง (Victor H. Vroom, 1970 อ้างถึงใน มัลลิกา เกื้อปัญญา, 2542)

ความคาดหวัง (Expectation) คือ ทักษะที่เกี่ยวกับความต้องการหรือความปรารถนาที่ผู้บริโภคคาดหวังว่าจะได้รับการบริการนั้น ๆ โดยองค์ประกอบของความคาดหวัง ได้แก่ (รัตนา สุขะนินทร์, 2547, หน้า 12-13 อ้างถึงใน กรรวิ กั้นเงิน, 2550, หน้า 35-36)

1. บริการที่พึงประสงค์ (Desired Service) เป็นสิ่งที่ลูกค้าคาดหวังว่าจะได้รับหรือปรารถนาที่จะได้รับ ซึ่งระดับของความปรารถนานั้นขึ้นอยู่กับความต้องการส่วนบุคคล และความเชื่อของลูกค้าที่มีต่อบริการที่ได้รับ

2. บริการที่เพียงพอ (Adequate Service) เป็นระดับที่ต่ำสุดของการบริการที่ลูกค้าจะยอมรับได้ โดยไม่เกิดความรู้สึกไม่พอใจ ซึ่งความคาดหวังระดับนี้เกิดจากการรับรู้ของผู้บริโภคต่อทางเลือกของผู้ให้บริการอื่น ๆ

3. บริการที่คาดการณ์ (Predicted Service) เป็นระดับการให้บริการที่ลูกค้าคาดว่าจะได้รับจากผู้ให้บริการ ในขณะที่ลูกค้าพบกับผู้ให้บริการ การบริการที่คาดการณ์นี้มีผลกระทบโดยตรงต่อการกำหนดระดับการบริการที่พึงประสงค์

การที่บุคคลจะกำหนดหรือตั้งความคาดหวังของตนเองนั้นจะต้องประเมินความเป็นไปได้ด้วย ทั้งนี้เพราะความคาดหวังเป็นความรู้สึกนึกคิดและคาดการณ์ของบุคคลที่มีต่อสิ่งหนึ่งสิ่งใด โดยสิ่งนั้น ๆ อาจจะเป็นรูปธรรมหรือนามธรรมก็ได้ ความรู้สึกนึกคิดหรือคาดการณ์นั้น ๆ จะมีลักษณะเป็นการประเมินค่าโดยมาตรฐานของตนเอง เป็นเครื่องวัดการคาดการณ์ของแต่ละบุคคล แม้จะเป็นการให้ต่อสิ่งเป็นรูปธรรมหรือนามธรรมชนิดเดียวกัน ก็อาจจะแตกต่างกันออกไปได้ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับภูมิหลัง ประสบการณ์ ความสนใจ และการเห็นคุณค่าความสำเร็จของสิ่งนั้น ๆ (ศรีนิตย์ บุญทอง, 2531, หน้า 10-11 อ้างถึงใน วาสนา สุวรรณศรี, 2548, หน้า 21)

สรุปได้ว่า ความคาดหวัง คือ ความรู้สึกนึกคิดที่คาดการณ์ไว้ของบุคคล โดยใช้มาตรฐานของตนเองเป็นเครื่องวัดประเมินค่าความคาดหวัง ซึ่งแต่ละบุคคลจะมีระดับความคาดหวังแตกต่างกันตามภูมิหลัง ประสบการณ์ ความสนใจ และการเห็นคุณค่าความสำเร็จของสิ่งนั้น ๆ โดยผู้วิจัยสรุปเป็นแผนภาพได้ดังนี้

ภาพที่ 5 แนวคิดเกี่ยวกับความคาดหวัง

มาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพน้ำพุร้อนธรรมชาติ

สำนักงานพัฒนาการท่องเที่ยว (สพท.) และสถาบันวิจัยสภาวะแวดล้อม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ได้จัดทำเกณฑ์มาตรฐานสำหรับแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพน้ำพุร้อนธรรมชาติ เพื่อเป็นกรอบแนวทางในการจัดการแหล่งท่องเที่ยวประเภทน้ำพุร้อนธรรมชาติอย่างชัดเจน โดยเน้นในด้านการกำหนดมาตรฐานที่จำเป็นสำหรับการบริการต่าง ๆ เนื่องจากการท่องเที่ยวประเภทนี้จะต้องคำนึงถึงด้านความปลอดภัยของนักท่องเที่ยวเป็นสำคัญ และต้องไม่ส่งผลกระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เนื่องจากน้ำพุร้อน จัดเป็นแหล่งท่องเที่ยวประเภทธรรมชาติประเภทหนึ่ง ซึ่งหากไม่มีการกำหนดมาตรฐานที่ชัดเจน การดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยวใด ๆ อาจส่งผลกระทบต่อแหล่งน้ำพุร้อนธรรมชาติได้ นอกจากนี้ การจัดทำเกณฑ์มาตรฐานแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพน้ำพุร้อนธรรมชาติ ยังมีเป้าหมายเพื่อให้หน่วยงานที่รับผิดชอบดูแลแหล่งท่องเที่ยวได้นำไปใช้เป็นเครื่องมือในการตรวจสอบมาตรฐานแหล่งท่องเที่ยวของตน และยังสามารถใช้เป็นข้อมูลที่สำคัญเพื่อประกอบการตัดสินใจของนักท่องเที่ยว รวมทั้งเป็นการเพิ่มมาตรฐานแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพน้ำพุร้อนธรรมชาติของประเทศไทยให้เป็นที่ยอมรับทั้งในและต่างประเทศเพิ่มมากขึ้น โดยในการประเมินคุณภาพของแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพน้ำพุร้อนธรรมชาตินั้น ประกอบด้วยองค์ประกอบที่สำคัญ 2 ส่วน ได้แก่ (สพท. และสถาบันวิจัยสภาวะแวดล้อม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2549 ข)

1. องค์ประกอบมาตรฐานหลักของแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพน้ำพุร้อนธรรมชาติ หมายถึง มาตรฐานในการให้บริการที่จำเป็นสำหรับแหล่งท่องเที่ยวที่มีการให้บริการน้ำพุร้อนธรรมชาติ โดยเกณฑ์ที่ใช้ในการพิจารณา ได้แก่

1.1 เกณฑ์ที่ 1 คุณภาพน้ำที่เหมาะสมในการให้บริการ หลักเกณฑ์ คือ น้ำพุร้อนธรรมชาติที่จะนำมาให้บริการแก่นักท่องเที่ยวเพื่อการอาบน้ำ หรือดื่ม หรือเพื่อการรักษาโรคต้องมีคุณสมบัติทางเคมีและคุณสมบัติทางกายภาพและชีวภาพ ที่เหมาะสมและสอดคล้องกับการรักษาทางการแพทย์

1.2 เกณฑ์ที่ 2 ห้องแช่น้ำพุร้อน/บ่อแช่น้ำพุร้อน/สระว่ายน้ำ หลักเกณฑ์ คือ ห้องน้ำ/บ่อน้ำ/สระว่ายน้ำ ต้องมีการจัดการด้านความสะอาดอย่างถูกสุขลักษณะ และจัดสิ่งอำนวยความสะดวกที่จำเป็นสำหรับการป้องกันอันตรายกับผู้ใช้บริการอื่นเนื่องมาจากอุบัติเหตุที่เกิดจากการแช่น้ำพุร้อน และไม่ก่อให้เกิดการแพร่เชื้อโรคต่อผู้ใช้บริการ

1.3 เกณฑ์ที่ 3 ห้องอาบน้ำ/ห้องสุขา/ห้องเปลี่ยนเสื้อผ้า หลักเกณฑ์ คือ ต้องมีการจัดการด้านความสะอาดอย่างถูกสุขลักษณะ และจัดสิ่งอำนวยความสะดวกที่จำเป็นสำหรับการป้องกันอันตรายกับผู้ใช้บริการอื่นเนื่องมาจากอุบัติเหตุที่เกิดจากการแช่น้ำพุร้อน

1.4 เกณฑ์ที่ 4 การจัดการด้านความปลอดภัย หลักเกณฑ์ คือ แหล่งท่องเที่ยวต้องมีความพร้อมในการป้องกันและรักษาความปลอดภัยตลอดระยะเวลาที่ให้บริการ รวมไปถึงความสามารถในการปฐมพยาบาลให้กับนักท่องเที่ยวอันเนื่องมาจากอุบัติเหตุที่เกิดจากกิจกรรมการท่องเที่ยวได้

1.5 เกณฑ์ที่ 5 การจัดการด้านสิ่งแวดล้อม หลักเกณฑ์ คือ มีการจัดการด้านกำจัดของเสียต่างๆ อย่างถูกต้อง ไม่ก่อให้เกิดมลพิษด้านต่างๆ ต่อแหล่งน้ำพุร้อนธรรมชาติและพื้นที่โดยรอบ และไม่รบกวนกิจกรรมการท่องเที่ยว รวมถึงการจัดการด้านสิ่งก่อสร้างต่างๆ ที่จะส่งผลกระทบต่อทัศนียภาพของลักษณะภูมิประเทศ

2. องค์ประกอบศักยภาพในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพน้ำพุร้อนธรรมชาติ หมายถึง การที่แหล่งท่องเที่ยวมีจุดดึงดูดความสนใจ เช่น มีเอกลักษณ์ในด้านต่างๆ มีศักยภาพในการรองรับการพัฒนาที่จะเกิดขึ้นในอนาคต และความสามารถในการใช้ประโยชน์ของพื้นที่เพื่อให้เกิดความยั่งยืน โดยเกณฑ์ที่ใช้ในการพิจารณา ได้แก่

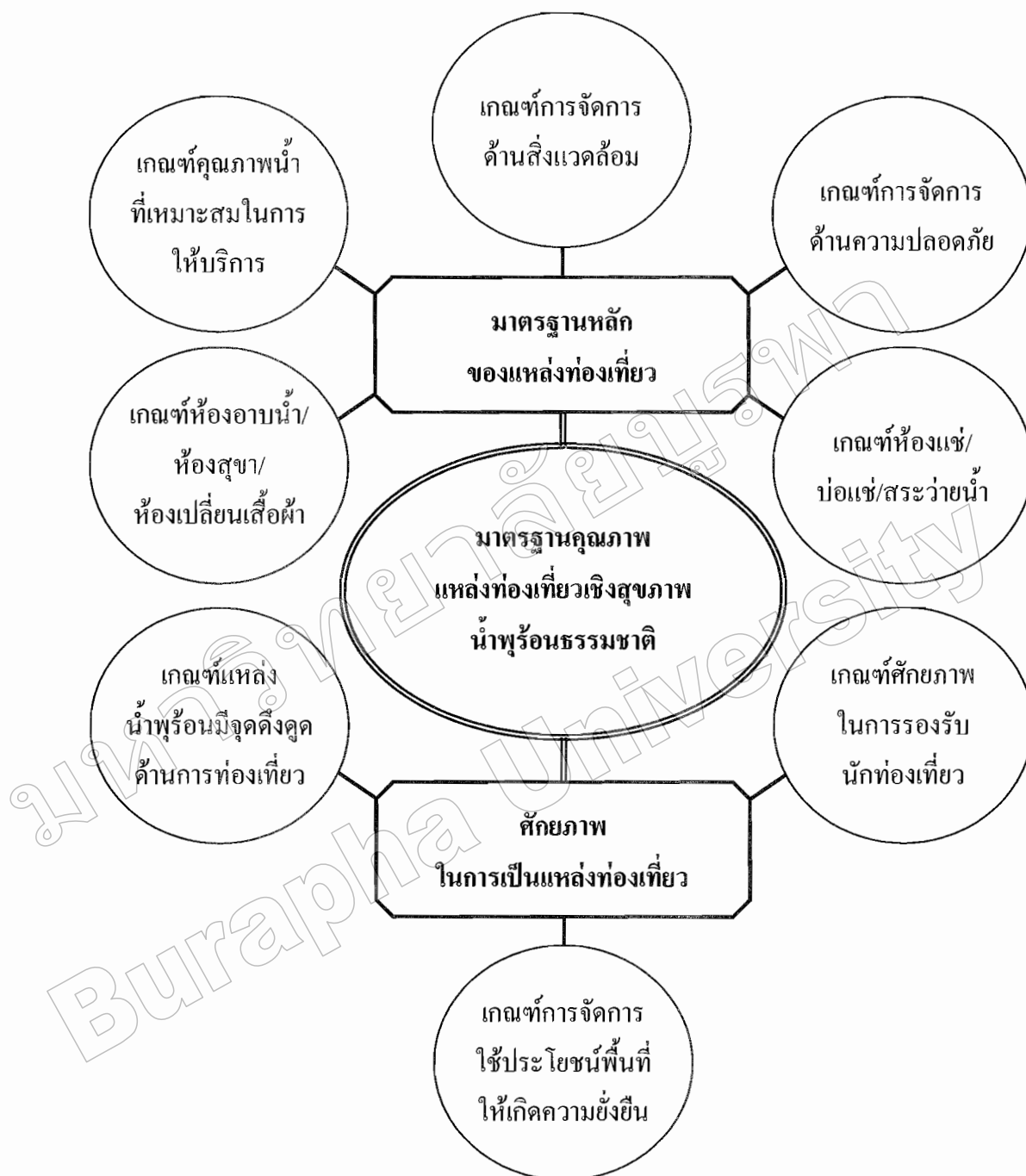
2.1 เกณฑ์ที่ 1 แหล่งน้ำพุร้อนธรรมชาติมีจุดดึงดูดด้านการท่องเที่ยว หลักเกณฑ์ คือ แหล่งท่องเที่ยวมีลักษณะเฉพาะที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติ ไม่มีการดัดแปลงจนทำให้สภาพธรรมชาติที่มีอยู่เดิมเปลี่ยนแปลงไป และสามารถเป็นจุดดึงดูดความสนใจให้กับนักท่องเที่ยวได้

2.2 เกณฑ์ที่ 2 ศักยภาพในการรองรับนักท่องเที่ยว หลักเกณฑ์ คือ บริเวณแหล่งน้ำพุร้อนธรรมชาติและบริเวณโดยรอบมีศักยภาพที่จะสามารถรองรับนักท่องเที่ยวรวมถึงการพัฒนาต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้น

2.3 เกณฑ์ที่ 3 การจัดการด้านการใช้ประโยชน์ของพื้นที่เพื่อให้เกิดความยั่งยืน หลักเกณฑ์ คือ การใช้ประโยชน์ของพื้นที่เพื่อการใด ๆ ต้องไม่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อแหล่งน้ำพุร้อนธรรมชาติ ซึ่งอาจทำให้เกิดความเสื่อมโทรมหรือเกิดการเปลี่ยนแปลงสภาพธรรมชาติเดิม รวมถึงการขัดต่อลักษณะภูมิประเทศหรือความเป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่น และให้ชุมชนได้เป็นส่วนหนึ่งในการท่องเที่ยว โดยตระหนักถึงคุณค่าและความสำคัญของแหล่งท่องเที่ยวของตน ส่งเสริมให้เกิดการใช้ประโยชน์ของพื้นที่อย่างยั่งยืน

กล่าวโดยสรุป มาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพน้ำพุร้อนธรรมชาติ หมายถึง เกณฑ์มาตรฐานสำหรับแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพน้ำพุร้อนธรรมชาติ ที่จัดทำขึ้นโดยสำนักงานพัฒนาการท่องเที่ยว (สพท.) และสถาบันวิจัยสภาวะแวดล้อม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ซึ่งมีองค์ประกอบ 2 ส่วน กล่าวคือ ส่วนที่ 1 มาตรฐานหลักของแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพน้ำพุร้อนธรรมชาติ และส่วนที่ 2 ศักยภาพในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพน้ำพุร้อนธรรมชาติ ทั้งนี้ในแต่ละองค์ประกอบจะมีเกณฑ์มาตรฐานที่จำเป็นสำหรับแหล่งท่องเที่ยวที่มีการให้บริการน้ำพุร้อนธรรมชาติและดัชนีชี้วัดความมีศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยว โดยผู้ศึกษาวิจัยได้แสดงแบบประเมินมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพน้ำพุร้อนธรรมชาติ ที่กำหนดรายละเอียดเกณฑ์มาตรฐานและดัชนีชี้วัด ตลอดจนเกณฑ์การประเมินและการให้คะแนนไว้ในภาคผนวก ทั้งนี้ผู้ศึกษาวิจัยได้สรุปเขียนเป็นแผนภาพมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพน้ำพุร้อนธรรมชาติ

ดังนี้

ภาพที่ 6 มาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพน้ำพุร้อนธรรมชาติ

ข้อมูลทั่วไปของพื้นที่ในการศึกษา

แหล่งน้ำพุร้อนธรรมชาติรักษะวาริน หรือบ่อน้ำร้อนวัดโปธาราม (วัดบ่อน้ำร้อน) ตั้งอยู่ในเขตเทศบาลเมืองระนอง บริเวณสวนสาธารณะรักษะวาริน ริมคลองหาดส้มแป้น ตำบลเขานิเวศน์ อำเภอเมืองระนอง จังหวัดระนอง ห่างจากตัวเมืองไปทางทิศตะวันออกประมาณ 2

กิโลเมตร ปรากฏในแผนที่ภูมิประเทศมาตราส่วน 1 : 50,000 ระวังจังหวัดระนอง (4728 IV) บริเวณพิกัด 621-005 เป็น แหล่งน้ำพุร้อนแห่งนี้ เป็นแหล่งน้ำแร่เก่าแก่ที่ถูกค้นพบมากกว่าร้อยปี ซึ่งมีบันทึกประวัติศาสตร์และความเป็นมาที่เกี่ยวข้อง ดังนี้ (เทศบาลเมืองระนอง, ม.ป.ป. ก)

1. ปรากฏหลักฐานจารึกในพระราชหัตถเลขาของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ 5) ครั้งเสด็จประพาสเมืองระนอง เมื่อ พ.ศ.2433 ได้เสด็จแหล่งน้ำแร่แห่งนี้ และได้พระราชทานชื่อถนนสู่แหล่งแร่ว่า “ถนนชลระอุ”

2. ในปี พ.ศ.2442 พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ 6) เมื่อครั้งดำรงพระยศสมเด็จพระบรมโอรสาธิราช ได้เสด็จประพาสเมืองระนอง และพระราชทานนิพนธ์จดหมายเหตุประพาสหัวเมืองปักษ์ใต้ โดยใช้พระนามแฝงว่า “นายแก้ว” ทรงเล่าถึงบ่อน้ำร้อนเมืองระนองว่า “บ่อน้ำร้อนนั้นตั้งอยู่ริมลำธาร เป็นบ่อน้ำร้อนพุขึ้นมาจากพื้นแล ๆ แล้วตกลงไปในลำธาร ที่นั้นมีศาลเจ้าที่เขาบูชาผีบ่อ พวกจีนถือกันว่า ถ้าจุดประทัดผีชอบ น้ำเดือดมากขึ้น ขอนี้จริงผมรับรองเพราะเห็นกับตา น้ำที่พุขึ้นมา นั้นร้อนจัดเท่า ๆ น้ำต้มเดือดและใช้ได้เช่นเดียวกัน ขงน้ำซากินก็ได้ ต้มไข่ในบ่อนั้นก็สุกอยู่ข้างจะดีมาก เสียแต่มาอยู่ในที่ซึ่งไปมายาก น้ำพุร้อนเช่นนี้ถ้าไปเกิดในที่เหมาะควร จะเป็นเงินเป็นทองมาก ถ้าเป็นเมืองนอกคงจะมีผู้คิดทำที่กินน้ำและอาบน้ำขึ้นเป็นแน่ และน้ำจากบ่อนั้น ถ้ากรอกขวดปิดกระดากให้งาม ๆ อาจจะขายได้ราคาแพง ๆ ก็ได้ ถ้าสิ่งที่จะต้องคิดจัดการกับหม้ออะไรสักคนหนึ่ง ให้บอกว่าเป็นยาแก้โรคอะไร ๆ ต่าง ๆ ได้เท่านั้น น้ำแร่ต่าง ๆ ที่ฝรั่งกรอกขวดมาขายเป็นยานั้น ก็ไม่ผิดอะไรกัน เช่น น้ำแร่ชนิดที่เรียกว่า เอเวียง เป็นต้น ผมได้ไปจนถึงที่พุที่ตำบลเอเวียงริมฝั่งทะเลสาบเขนวา ในเขตแดนฝรั่งเศส ดูก็เป็นน้ำร้อนธรรมดา แต่ใสสะอาดดีเท่านั้น ต้มเข้าไปรสชาติก็ไม่ผิดน้ำฝนเลย ไม่มีเดือดหรืออะไรสักอย่างเดียว แต่เขาทำฉลากปิดขวดงามดี และมีหนังสือบอกว่าแก้โรคได้แทบสารพัด ขวดขนาดขวดเหล้าฮ็อกขายที่ปารีสราว 50 ซองติ่มส์ ก็อร่าวสลึงหนึ่ง ที่ลอนดอนมีราคาขึ้นไปถึงขวดละสลึงถึง คือราว 3 สลึง ถ้าเราเกิดจัดการขายน้ำที่ระนองได้ขวดละเพียงเดียวเท่านั้น ก็จะรวมมากพออยู่แล้ว”

3. เดิมแหล่งน้ำพุร้อนแห่งนี้ เรียกกันทั่วไปว่า “บ่อน้ำร้อน” มาโดยตลอด ต่อมาเมื่อวันที่ 10 มีนาคม 2510 สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี เสด็จจังหวัดระนอง ได้มีการจัดสร้างพลับพลาที่ประทับภายในสวนสาธารณะ และได้พระราชทานชื่อว่า “สวนรุกขชาติรักษะวาริน” เนื่องจากบริเวณสวนสาธารณะมีพันธุ์ไม้เก่าแก่มาก และมีบ่อน้ำแร่ที่ใช้รักษาโรคได้

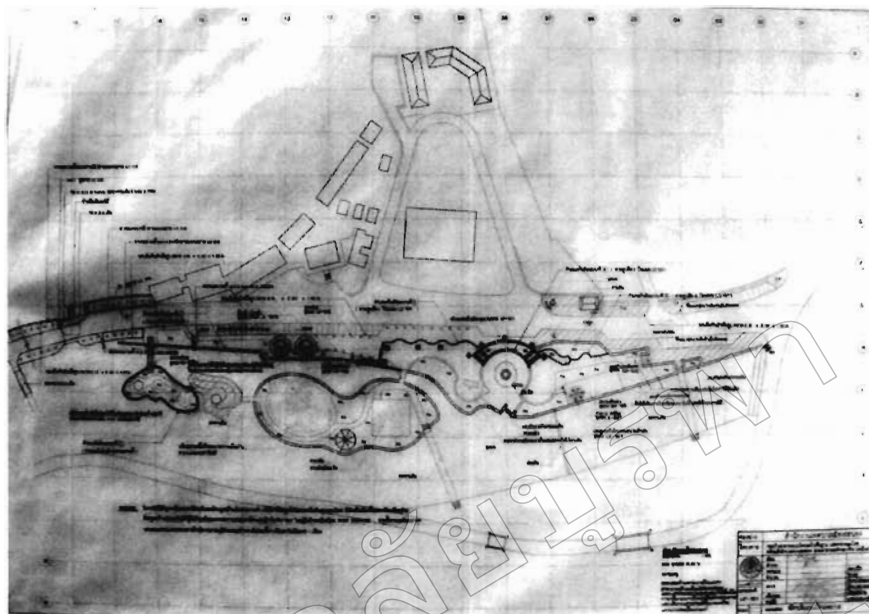
4. ในปี พ.ศ.2471 ได้มีการสงวนพื้นที่บริเวณรัศมี 3 เส้น รอบบ่อพุ ไว้เป็นที่สาธารณประโยชน์สำหรับพลเมืองใช้ร่วมกัน ตามประกาศอำเภอเขานิวสน์ (อำเภอเมืองระนองในปัจจุบัน) ที่ 17/2471 ลงวันที่ 8 มีนาคม 2471 ภายหลังเมื่อมีพระราชกฤษฎีกายกฐานะเทศบาลเมืองระนอง (14 มีนาคม 2479) ทำให้พื้นที่สวนสาธารณะอยู่ในเขตเทศบาลเมืองระนอง จังหวัด

ระนองจึงมอบหมายให้เทศบาลเมืองระนองบำรุงพัฒนาสวนสาธารณะแห่งนี้ ต่อมาในปี พ.ศ.2529 อำเภอเมืองระนอง ในฐานะผู้มีอำนาจหน้าที่ดูแลรักษาที่สาธารณประโยชน์ร่วมกันตามพระราชบัญญัติปกครองท้องถิ่นที่พุทธศักราช 2475 มาตรา 122 ได้มีหนังสือมอบอำนาจหน้าที่ในการดูแลรักษาและดำเนินการคุ้มครองป้องกันให้แก่เทศบาลเมืองระนอง ต่อมาคณะรัฐมนตรีได้มีมติ เมื่อวันที่ 15 พฤศจิกายน 2531 ให้นำพื้นที่ป่าไม้ในท้องที่ตำบลหาดส้มแป้น อำเภอเมืองจังหวัดระนอง กำหนดเป็นเขตป่าสงวนแห่งชาติ โดยรวมเขตพื้นที่สวนสาธารณะแห่งนี้บางส่วนด้วย เทศบาลเมืองระนองจึงดำเนินการขอคืนพื้นที่ออกจากเขตป่าไม้ถาวรตามมติคณะรัฐมนตรีเมื่อ พ.ศ.2536 ปัจจุบันพื้นที่สาธารณประโยชน์ตามประกาศอำเภอเจาเนิเวศน์ จึงอยู่ในอำนาจหน้าที่ดูแลรักษาและคุ้มครองป้องกันของเทศบาลเมืองระนองเต็มทุกส่วน

บ่อน้ำพุร้อนธรรมชาติสวนสาธารณะรักษะวาริน เป็นบ่อน้ำพุร้อนที่ไหลจากชั้นหินใต้ดิน มีการพิสูจน์แล้วไม่มีสารเคมีเจือปนที่จะเป็นอันตรายแก่ร่างกาย สามารถใช้ดื่มและอาบได้ เกิดจากโครงสร้างทางธรณีวิทยาที่หายากและสวยงาม อยู่ติดกับลำคลอง และภูเขาที่ปกคลุมไปด้วยป่าดงดิบ ทำให้บรรยากาศร่มรื่น ถือเป็นแหล่งท่องเที่ยวสำคัญที่ขึ้นชื่อ และถือเป็นเอกลักษณ์ของจังหวัดระนอง (มูลนิธิคุ้มครองสัตว์ป่าและพรรณพืชแห่งประเทศไทยในพระบรมราชินูปถัมภ์ และสำนักงานนโยบายและแผนสิ่งแวดล้อม, 2544 ข, หน้า 58)

ภาพที่ 7 สวนสาธารณะรักษะวาริน (A) และบริเวณใกล้เคียง
(ที่มา: Google, ออนไลน์, 31 มีนาคม 2549)

ภาพที่ 8 ผังบริเวณสวนสาธารณะรักษะวาริน
(ที่มา: เทศบาลเมืองระนอง)

แหล่งน้ำพุร้อนธรรมชาติรักษะวาริน เกิดในลักษณะภูมิประเทศซึ่งเป็นที่ราบหุบเขา (valley) มีระดับความสูงประมาณ 50 เมตร เหนือระดับน้ำทะเลปานกลาง มีลักษณะธรณีวิทยาที่สำคัญ ได้แก่ หินแม่ (country rock) ประกอบด้วยหินแกรนิตยุคครีเทเชียส ซึ่งได้แก่ หมวด หินแกรนิตคลองบางริน (kgf-br) ที่เป็นหินไบโอไทต์-มัสโคไวต์แกรนิต เนื้อดอก เนื้อหยาบปานกลาง ลักษณะธรณีวิทยาโครงสร้างที่สำคัญ ได้แก่ รอยเลื่อน และรอยแยกหรือรอยแตก ซึ่งเป็นช่องทางให้น้ำร้อนจากใต้ดินไหลซึมขึ้นมาสู่ผิวโลกมีสองแนวตัดกัน ได้แก่ แนวรอยเลื่อนเกือบตะวันออก-ตะวันตก ตามลำน้ำของคลองหาดส้มแป้น และในแนวเกือบเหนือใต้ แหล่งน้ำพุร้อนรักษะวาริน ได้รับการตรวจวิเคราะห์จากกรมวิทยาศาสตร์บริการ ว่า มีคุณภาพดีที่สุดของประเทศ มีความใสสะอาดบริสุทธิ์ ไม่มีกลิ่นกำมะถันและสิ่งปนเปื้อนหรือสิ่งมีพิษตามข้อกำหนดมาตรฐานขององค์การอนามัยโลก (WTO) ประกอบด้วยแร่ธาตุสำคัญที่มีประโยชน์ต่อร่างกาย มีการก่อสร้างบ่อน้ำร้อนครอบคลุมแหล่งน้ำพุร้อนนี้ จำนวน 3 บ่อ คือ บ่อพ่อ บ่อแม่ และบ่อลูกสาว ลักษณะของแต่ละบ่อ ดังนี้ (เทศบาลเมืองระนอง, ม.ป.ป. ข; สำนักงานอุตสาหกรรมจังหวัดระนอง และมูลนิธิเพื่อสถาบันพัฒนาวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม, 2552 ข, หน้า 149-151)

1. บ่อพ่อ เป็นบ่อปูนซีเมนต์ที่มีขนาดใหญ่ที่สุดในบรรดาบ่อน้ำร้อนทั้งสามบ่อ มีลักษณะเป็นบ่อวงกลม เส้นผ่าศูนย์กลางของบ่อ ขนาด 2.80 เมตร สูงจากผิวดิน 0.80 เมตร ลักษณะของน้ำแร่ร้อนในบ่อมีลักษณะสีมีฟองก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์ (CO_2) ที่ผุดขึ้นมาจากก้นบ่อสู่ผิวน้ำค่อนข้างน้อย ไม่มีกลิ่นกำมะถัน (H_2S) ไม่มีสาหร่าย (algae) น้ำร้อนจะไหลล้นออก

นอกบ่อตลอดเวลา ทำให้บริเวณบางส่วนของปากบ่อและผนังบ่อน้ำด้านบนนอกมีการสะสมตัวของแร่แคลไซต์ (calcite) ซึ่งเป็นแร่ที่มีขนาดผลึกละเอียดมาก แร่ชนิดนี้เป็นแร่อัลเทอร์เรชัน (alteration minerals) ที่สำคัญชนิดหนึ่ง อุณหภูมิของน้ำร้อนวัดได้ 65 องศาเซลเซียส ค่าความเป็นกรดต่าง (pH) วัดได้ประมาณ 8 อัตราการไหลของน้ำร้อน (flow rate) ที่บ่อพ่อวัดได้ประมาณ 3.5 ลิตร/วินาที หรือประมาณ 12.6 ลูกบาศก์เมตร/ชั่วโมง

ภาพที่ 9 บ่อพ่อ แหล่งน้ำพุร้อนธรรมชาติสวนสาธารณะรักษะวาริน
(ที่มา: ถ่ายภาพเมื่อวันที่ 24 กุมภาพันธ์ 2553)

2. บ่อแม่ เป็นบ่อปูนซีเมนต์เช่นเดียวกับบ่อพ่อ แต่มีขนาดเล็กกว่า โดยมีเส้นผ่าศูนย์กลางของบ่อขนาด 1.50 เมตร และสูงจากผิวดิน 0.85 เมตร ลักษณะของน้ำร้อนในบ่อมีลักษณะใส มีฟองก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์ผุดขึ้นมาเป็นจังหวะ ๆ และมีปริมาณมากกว่าบ่อพ่อ ไม่มีกลิ่นกำมะถัน ไม่มีสาหร่าย อุณหภูมิของน้ำร้อน วัดได้ 65 องศาเซลเซียส ค่าความเป็นกรดต่างวัดได้ประมาณ 8 มีแร่อัลเทอร์เรชันเคลือบเล็กน้อยที่ด้านในของผนังบ่อ ระดับของน้ำร้อนอยู่ต่ำกว่าปากบ่อลงไป 0.48 เมตร ไม่สามารถวัดอัตราการไหลของน้ำร้อน

ภาพที่ 10 บ่อแม่ แหล่งน้ำพุร้อนธรรมชาติสวนสาธารณะรักษะวาริน
(ที่มา: ถ่ายภาพเมื่อวันที่ 24 กุมภาพันธ์ 2553)

3. บ่อลูกสาว เป็นบ่อปูนซีเมนต์เช่นเดียวกัน มีเส้นผ่าศูนย์กลางของบ่อขนาด 2.00 เมตร และสูงจากผิวดิน 0.90 เมตร ลักษณะของน้ำร้อนในบ่อมีลักษณะใส มีฟองก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์ ผุดขึ้นมาขังผิวน้ำมากกว่าสองบ่อแรก ไม่มีกลิ่นกำมะถัน ไม่มีสาหร่าย อุณหภูมิของน้ำแร่ร้อน วัดได้ 65 องศาเซลเซียส ค่าความเป็นกรดต่างวัดได้ประมาณ 8 มีแร่ธาตุเรซินเคลือบเล็กน้อยที่ด้านในของผนังบ่อ เช่นเดียวกับบ่อแม่ ระดับน้ำร้อนอยู่ต่ำจากปากบ่อลงไป 0.1 เมตร ไม่สามารถวัดอัตราการไหลของน้ำร้อน

ภาพที่ 11 บ่อลูกสาว แหล่งน้ำพุร้อนธรรมชาติสวนสาธารณะรักษะวาริน
(ที่มา: ถ่ายภาพเมื่อวันที่ 24 กุมภาพันธ์ 2553)

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยของ ประพันธ์ มีเต็ม (2550) เรื่อง “ความพึงพอใจของชาวบ้าน บ้านบ่อน้ำร้อนต่อโครงการพัฒนาบ่อน้ำร้อนเบตง ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว ขององค์การปกครองส่วนจังหวัดยะลา” ผลการวิจัยพบว่า ระดับความพึงพอใจของชาวบ้าน บ้านบ่อน้ำร้อนต่อโครงการพัฒนาบ่อน้ำร้อนเบตง ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว ขององค์การบริหารส่วนจังหวัดยะลา เมื่อพิจารณาโดยภาพรวม พบว่า ความพึงพอใจของชาวบ้าน อยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน เรียงลำดับระดับความพึงพอใจจากมากไปน้อย ได้แก่ ด้านการออกแบบอาคารและองค์ประกอบอาคาร ด้านการก่อสร้างของโรงสร้าง การควบคุมงานโครงการ และด้านการออกแบบวางผัง โดยผู้ตอบแบบสอบถามที่มีปัจจัยส่วนบุคคลแตกต่างกันทางด้าน เพศ อายุ สถานภาพ อาชีพ รายได้ และระดับการศึกษา มีระดับความพึงพอใจต่อโครงการพัฒนาบ่อน้ำร้อนเบตงให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวขององค์การบริหารส่วนจังหวัดยะลา ไม่แตกต่างกัน

งานวิจัยของ ศิราภรณ์ ภิญโญชูโต (2549) เรื่อง “รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ โดยความร่วมมือขององค์กรท้องถิ่นและชุมชนบ้านช่วงบุก ตำบลห้วยไร่ อำเภอเด่นชัย จังหวัดแพร่” ผลการวิจัยพบว่า นักท่องเที่ยว ชาวบ้าน และองค์กรท้องถิ่น มีความพึงพอใจต่อรูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ โดยความร่วมมือขององค์กรท้องถิ่นและชุมชนบ้านช่วงบุก

โดยนักท่องเที่ยวมีความพึงพอใจต่อรูปแบบกิจกรรมและการบริการท่องเที่ยว เนื่องจากได้ความรู้เกี่ยวกับสมุนไพรและผักพื้นบ้าน การดูแลสุขภาพ การเดินป่าออกกำลังกายและเรียนรู้ความหลากหลายทางชีวภาพ การเรียนรู้วิถีชีวิตชาวบ้านจากการพักผ่อนแบบโฮมสเตย์ การบริโภคอาหารปลอดภัย และเข้าร่วมกิจกรรมกับชาวบ้าน ส่วนชาวบ้านมีความพึงพอใจ เนื่องจากได้มีส่วนร่วมดำเนินการ มีโอกาสได้แสดงความสามารถในการบริการและจัดกิจกรรมการท่องเที่ยว และได้รายได้จากการได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมการท่องเที่ยว มีประสบการณ์การทำงานร่วมกับชาวบ้าน และได้ใช้ศักยภาพในการหนุนเสริมกิจกรรมชุมชน

งานวิจัยของ อำนวย สุนทรวาท และสังจา ไกรสรรัตน์ (2551) เรื่อง “การวิจัยปฏิบัติการเชิงการมีส่วนร่วมของชุมชนเพื่อพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเขากระโจม อำเภอสวนผึ้งให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติที่ยั่งยืน” ผลการวิจัยพบว่า ลักษณะเด่นและความเป็นเอกลักษณ์ของแหล่งท่องเที่ยวเขากระโจมคือความเป็นธรรมชาติ เป็นแหล่งท่องเที่ยวใหม่ที่สามารถให้ประสบการณ์ทางการท่องเที่ยวที่หลากหลายแก่นักท่องเที่ยว เช่น ประสบการณ์การท่องเที่ยวที่ทำนายของเส้นทางเดินขึ้นเขา มีความหนาว และสามารถชมทะเลหมอก ที่สำคัญคือ เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติใกล้กรุงเทพฯ ปัญหาเร่งด่วนที่ส่งผลกระทบต่อแหล่งท่องเที่ยวเขากระโจมคือ การขาดการจัดการ และไม่มีมาตรการที่จะป้องกันผลกระทบที่อาจจะส่งผลกระทบต่อแหล่งท่องเที่ยวและระบบนิเวศน์ของพื้นที่ แนวทางการจัดการคือ จัดการให้มีการท่องเที่ยวควบคู่ไปกับการอนุรักษ์ การพัฒนาต่าง ๆ ให้คงความเป็นธรรมชาติของแหล่งท่องเที่ยว ส่วนรูปแบบการท่องเที่ยวที่เหมาะสมสำหรับพื้นที่คือ การท่องเที่ยวที่ไม่ส่งผลกระทบต่อระบบนิเวศน์ของแหล่งท่องเที่ยว เช่น การเดินป่าศึกษาธรรมชาติ การชมทิวทัศน์บนยอดเขาสูง การถ่ายภาพ และการพักผ่อนกับธรรมชาติ เป็นต้น ส่วนการเชื่อมต่อเส้นทางท่องเที่ยวเขากระโจมกับแหล่งท่องเที่ยวอื่นจะใช้การเชื่อมต่อโดยอิงกับเกณฑ์ทางภูมิศาสตร์ และเส้นทางจราจรที่มีอยู่เดิม เชื่อมต่อระหว่างแหล่งท่องเที่ยวต่าง ๆ ในลักษณะวงจร เพื่อเปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวได้สัมผัสกับแหล่งท่องเที่ยวอื่นภายในท้องถิ่นได้สะดวก โดยไม่ต้องเดินทางย้อนกลับ

งานวิจัยของ อาริรัตน์ แดงบุญมา (2551) เรื่อง “การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ : กรณีศึกษาแหล่งท่องเที่ยวถ้ำเพชรโพธิ์ทอง อำเภอคลองหาด จังหวัดสระแก้ว” ผลการวิจัยพบว่า ในปัจจุบันแหล่งท่องเที่ยวถ้ำเพชรโพธิ์ทอง ยังไม่เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ จึงควรมีการพัฒนาในด้านต่าง ๆ เพื่อให้เหมาะสมกับการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ภายในแหล่งท่องเที่ยวถ้ำเพชรโพธิ์ทองมีกิจกรรมและสิ่งที่เป็นความรู้มากมายให้นักท่องเที่ยวได้ศึกษา แต่จากการสัมภาษณ์และสังเกตการณ์ พบว่า การบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวยังมีข้อบกพร่อง เนื่องจากมีการบริหาร

จัดการตนเองในชุมชน และนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาเที่ยวยังแหล่งท่องเที่ยวถ้ำเพชรโพธิ์ทองส่วนใหญ่ยังขาดความรู้ความเข้าใจและความรับผิดชอบต่อแหล่งท่องเที่ยว มีการทำลาย ชูด จี๊ด เขียนผนังถ้ำ หัก จับต้องหินงอกหินย้อย และทิ้งขยะภายในบริเวณถ้ำ ซึ่งเจ้าหน้าที่รวมไปถึงคนในชุมชนต้องช่วยกันสอดส่องดูแลพฤติกรรมทำลายเหล่านี้ และต้องหาวิธีป้องกันไม่ให้เกิดขึ้นอีก ในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวพบว่า ด้านแหล่งท่องเที่ยวและกิจกรรมในการท่องเที่ยวนั้น ควรกระทบกับธรรมชาติและระบบนิเวศน้อยที่สุดหรือไม่มีผลกระทบเลย ต้องคำนึงถึงของเขตความสามารถของธรรมชาติและวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชุมชน เปิดโอกาสให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการและให้บริการนักท่องเที่ยว ปลูกฝังจิตสำนึกให้นักท่องเที่ยวและชุมชนรักและหวงแหนธรรมชาติ จัดสิ่งอำนวยความสะดวกเท่าที่จำเป็นและเพียงพอต่อความต้องการของนักท่องเที่ยว เน้นความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของนักท่องเที่ยวเป็นสำคัญ เพิ่มการประชาสัมพันธ์ในทุกสื่อ โดยเฉพาะสื่ออินเทอร์เน็ตซึ่งเป็นสื่อที่สำคัญในปัจจุบัน

กรอบแนวคิดในการวิจัย

จากการทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยได้กำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัย

ภาพที่ 12 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ประเด็นในการวิจัย

ตามวัตถุประสงค์ของงานวิจัยที่ต้องการศึกษาสภาพ และปัญหา ตลอดจนแนวทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพน้ำพุร้อนธรรมชาติสวนสาธารณะรักษะวาริน อำเภอเมืองระนอง จังหวัดระนอง จึงได้มีการค้นคว้าข้อมูลจากตำรา เอกสาร รวมทั้งงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง แล้วนำมาเป็นประเด็นในการวิจัย และเป็นแนวทางในการสังเกตและสัมภาษณ์ ซึ่งสามารถสรุปประเด็นในการวิจัยได้ดังนี้

1. ประเด็นการศึกษาสภาพของแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพน้ำพุร้อนธรรมชาติสวนสาธารณะรักษะวาริน

ได้ศึกษาค้นคว้าจากคู่มือการประเมินมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพน้ำพุร้อนธรรมชาติ ของสำนักงานพัฒนาการท่องเที่ยว และสถาบันวิจัยสภาวะแวดล้อม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (2549) ซึ่งได้กำหนดมาตรฐานที่จำเป็นสำหรับการบริการต่าง ๆ ของแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพน้ำพุร้อนธรรมชาติ ที่ต้องคำนึงถึงด้านความปลอดภัยของนักท่องเที่ยว และต้องไม่ส่งผลกระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ประกอบด้วยองค์ประกอบที่สำคัญ 2 ส่วน ได้แก่

1.1 องค์ประกอบมาตรฐานหลักของแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพน้ำพุร้อนธรรมชาติ หมายถึง มาตรฐานในการให้บริการที่จำเป็นสำหรับแหล่งท่องเที่ยวที่มีการให้บริการน้ำพุร้อนธรรมชาติ โดยเกณฑ์ที่ใช้ในการพิจารณา ได้แก่

1.1.1 เกณฑ์ที่ 1 คุณภาพน้ำที่เหมาะสมในการให้บริการ หลักเกณฑ์ คือ น้ำพุร้อนธรรมชาติที่จะนำมาให้บริการแก่นักท่องเที่ยวเพื่อการอาบ หรือดื่ม หรือเพื่อการรักษาโรคต้องมีความสะอาดทั้งทางเคมีและคุณสมบัติทางกายภาพและชีวภาพ ที่เหมาะสมและสอดคล้องกับการรักษาทางการแพทย์

1.1.2 เกณฑ์ที่ 2 ห้องแช่น้ำพุร้อน/บ่อแช่น้ำพุร้อน/สระว่ายน้ำ หลักเกณฑ์ คือ ห้องน้ำ/บ่อน้ำ/สระว่ายน้ำ ต้องมีการจัดการด้านความสะอาดอย่างถูกสุขลักษณะ และจัดสิ่งอำนวยความสะดวกที่จำเป็นสำหรับการป้องกันอันตรายกับผู้ใช้บริการอันเนื่องมาจากอุบัติเหตุที่เกิดจากการแช่น้ำพุร้อน และไม่ก่อให้เกิดการแพร่เชื้อโรคต่อผู้ใช้บริการ

1.1.3 เกณฑ์ที่ 3 ห้องอาบน้ำ/ห้องสุขา/ห้องเปลี่ยนเสื้อผ้า หลักเกณฑ์ คือ ต้องมีการจัดการด้านความสะอาดอย่างถูกสุขลักษณะ และจัดสิ่งอำนวยความสะดวกที่จำเป็นสำหรับการป้องกันอันตรายกับผู้ใช้บริการอันเนื่องมาจากอุบัติเหตุที่เกิดจากการแช่น้ำพุร้อน

1.1.4 เกณฑ์ที่ 4 การจัดการด้านความปลอดภัย หลักเกณฑ์ คือ แหล่งท่องเที่ยว ต้องมีความพร้อมในการป้องกันและรักษาความปลอดภัยตลอดระยะเวลาที่ให้บริการ รวมไปถึงความสามารถในการปฐมพยาบาลให้กับนักท่องเที่ยวอันเนื่องมาจากอุบัติเหตุที่เกิดจากกิจกรรมการท่องเที่ยวได้

1.1.5 เกณฑ์ที่ 5 การจัดการด้านสิ่งแวดล้อม หลักเกณฑ์ คือ มีการจัดการด้านกำจัดของเสียต่าง ๆ อย่างถูกต้อง ไม่ก่อให้เกิดมลพิษด้านต่าง ๆ ต่อแหล่งน้ำพุร้อนธรรมชาติและพื้นที่โดยรอบ และไม่รบกวนกิจกรรมการท่องเที่ยว รวมถึงการจัดการด้านสิ่งก่อสร้างต่าง ๆ ที่จะส่งผลกระทบต่อทัศนียภาพของลักษณะภูมิประเทศ

1.2. องค์ประกอบศักยภาพในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพน้ำพุร้อนธรรมชาติ หมายถึง การที่แหล่งท่องเที่ยวมีจุดดึงดูดความสนใจ เช่น มีเอกลักษณ์ในด้านต่าง ๆ มีศักยภาพในการรองรับการพัฒนาที่จะเกิดขึ้นในอนาคต และความสามารถในการใช้ประโยชน์ของพื้นที่เพื่อให้เกิดความยั่งยืน โดยเกณฑ์ที่ใช้ในการพิจารณาได้แก่

1.2.1 เกณฑ์ที่ 1 แหล่งน้ำพุร้อนธรรมชาติมีจุดดึงดูดด้านการท่องเที่ยว หลักเกณฑ์ คือ แหล่งท่องเที่ยวมีลักษณะเฉพาะที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติ ไม่มีการตัดแปลงจนทำให้สภาพธรรมชาติที่มีอยู่เดิมเปลี่ยนแปลงไป และสามารถเป็นจุดดึงดูดความสนใจให้กับนักท่องเที่ยวได้

1.2.2 เกณฑ์ที่ 2 ศักยภาพในการรองรับนักท่องเที่ยว หลักเกณฑ์ คือ บริเวณแหล่งน้ำพุร้อนธรรมชาติและบริเวณโดยรอบมีศักยภาพที่จะสามารถรองรับนักท่องเที่ยวรวมถึงการพัฒนาต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้น

1.2.3 เกณฑ์ที่ 3 การจัดการด้านการใช้ประโยชน์ของพื้นที่เพื่อให้เกิดความยั่งยืน หลักเกณฑ์ คือ การใช้ประโยชน์ของพื้นที่เพื่อการใด ๆ ต้องไม่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อแหล่งน้ำพุร้อนธรรมชาติ ซึ่งอาจทำให้เกิดความเสื่อมโทรมหรือเกิดการเปลี่ยนแปลงสภาพธรรมชาติเดิม รวมไปถึงการขัดต่อลักษณะภูมิประเทศหรือความเป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่น และให้ชุมชนได้เป็นส่วนหนึ่งในการท่องเที่ยว โดยตระหนักถึงคุณค่าและความสำคัญของแหล่งท่องเที่ยวของตน ส่งเสริมให้เกิดการใช้ประโยชน์ของพื้นที่อย่างยั่งยืน

2. ประเด็นการศึกษาปัญหาของแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพน้ำพุร้อนธรรมชาติสวนสาธารณะรักษะวาริน

ได้ศึกษาค้นคว้าจากผลการศึกษาของ อำนวย สุนทรวาท และสังจา ไกรสรรัตน์ (2551) เรื่อง “การวิจัยปฏิบัติการเชิงการมีส่วนร่วมของชุมชนเพื่อพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเขากระโจม อำเภอสวนผึ้งให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติที่ยั่งยืน” สรุปได้ว่า ปัญหาเร่งด่วนที่ส่งผลกระทบต่อแหล่งท่องเที่ยวเขากระโจมคือ การขาดการจัดการ และไม่มีมาตรการที่จะป้องกันผลกระทบที่

อาจจะส่งผลต่อแหล่งท่องเที่ยวและระบบนิเวศน์ของพื้นที่ และศึกษาผลการศึกษาของของ อารีรัตน์ แดงบุญมา (2551) เรื่อง “การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ : กรณีศึกษาแหล่งท่องเที่ยวถ้ำเพชรโพธิ์ทอง อำเภอคลองหาด จังหวัดสระแก้ว” สรุปได้ว่า การบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวยังมีข้อบกพร่อง เนื่องจากมีการบริหารจัดการกันเองในชุมชน และนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาเที่ยวยังแหล่งท่องเที่ยวถ้ำเพชรโพธิ์ทองส่วนใหญ่ยังขาดความรู้ความเข้าใจและความรับผิดชอบต่อแหล่งท่องเที่ยว มีการทำลาย ขูด ขีด เขียนผนังถ้ำ หัก จับต้องหินงอกหินย้อย และทิ้งขยะภายในบริเวณถ้ำ

3. ประเด็นการศึกษาแนวทางการพัฒนาของแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพน้ำพุร้อนธรรมชาติสวนสาธารณะรักษะวาริน

ได้ศึกษาค้นคว้าจากแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาอย่างยั่งยืนตามโครงการส่งเสริมสมรรถนะการวิเคราะห์วางแผนพื้นที่และประสานเชื่อมโยงการจัดการเชิงพื้นที่ทุกระดับของ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.) และศูนย์บริการวิชาการแห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (2550, หน้า 6-1 – 6-9) สรุปได้ว่า การพัฒนาอย่างยั่งยืน ต้องคำนึงถึงการพัฒนาตามแนวทางการวิเคราะห์วางแผนพื้นที่และประสานเชื่อมโยงการจัดการพื้นที่ทุกระดับตามหลักการภาคินิยมใหม่ (New Regionalism หรือ 3E) ที่มุ่งที่มุ่งเน้นสร้างความสมดุลระหว่างการเติบโตทาง เศรษฐกิจ (Economy) การสร้างความเท่าเทียมทางสังคม (Equity) และการสงวนรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (Environment) และต้องคำนึงถึงหลักการพัฒนาตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ร่วมกับแนวคิดการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนของนักวิชาการและผู้ศึกษาวิจัยต่าง ๆ สรุปได้ว่า การพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน นั้น ต้องมีการกำหนดนโยบายและวางแผนพัฒนาอย่างเป็นระบบ โดยคำนึงถึงการให้ความรู้ความเข้าใจแก่ประชาชน การพัฒนาบุคลากร การวางแผนและพัฒนาโครงสร้างทางกายภาพ และการพัฒนาระบบบริหารเมืองท่องเที่ยว เพื่อให้เกิดประโยชน์ทั้งทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม โดยมุ่งเน้นการมีส่วนร่วมของชุมชน และการป้องกันและกำจัดผลเสียที่จะเป็นอันตรายต่อทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยว เพื่อเป็นการดำรงคุณค่าของการท่องเที่ยวให้ยั่งยืนถาวรตลอดไป ประกอบกับผลการศึกษาของ อารีรัตน์ แดงบุญมา (2551) เรื่อง “การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ : กรณีศึกษาแหล่งท่องเที่ยวถ้ำเพชรโพธิ์ทอง อำเภอคลองหาด จังหวัดสระแก้ว” สรุปได้ว่า ในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวด้านแหล่งท่องเที่ยวและกิจกรรมในการท่องเที่ยวนั้น ควรกระทบกับธรรมชาติและระบบนิเวศน์น้อยที่สุดหรือไม่มีผลกระทบเลย ต้องคำนึงถึงของเขตความสามารถของธรรมชาติและวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชุมชน เปิดโอกาสให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการและให้บริการนักท่องเที่ยว ปลูกฝังจิตสำนึกให้นักท่องเที่ยว

และชุมชนรักและหวงแหนธรรมชาติ จัดสิ่งอำนวยความสะดวกเท่าที่จำเป็นและเพียงพอต่อความต้องการของนักท่องเที่ยว เน้นความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของนักท่องเที่ยวเป็นสำคัญ เพิ่มการประชาสัมพันธ์ในทุกสื่อ โดยเฉพาะสื่ออินเทอร์เน็ตซึ่งเป็นสื่อที่สำคัญในปัจจุบัน

มหาวิทยาลัยบูรพา
Burapha University

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

วิธีการวิจัย

การวิจัยแนวทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพน้ำพุร้อนธรรมชาติสวนสาธารณะรักษะวาริน อำเภอเมือง จังหวัดระนอง ดำเนินการศึกษาด้วยระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยดำเนินวิธีวิจัย ดังนี้

1. การศึกษาข้อมูลเอกสาร (Documentary Reserch)

เป็นการศึกษารวบรวมข้อมูลจากเอกสารต่าง ๆ โดยผู้วิจัยได้ศึกษาจากเอกสาร หนังสือวารสาร วิทยานิพนธ์ และงานวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพน้ำพุร้อนธรรมชาติ

2. การเก็บข้อมูลจากการสังเกต (Observation) ผู้วิจัยเข้าไปสังเกตการให้บริการและการ

ใช้บริการสาธารณะในแหล่งน้ำพุร้อนธรรมชาติสวนสาธารณะรักษะวาริน โดยผู้วิจัยได้สังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (non participant observation) ซึ่งในการสังเกตนี้ผู้วิจัยได้ดำเนินการพร้อมกับการเงี่ยหูฟัง (Eavesdropping) โดยผู้วิจัยเข้าไปใช้บริการสาธารณะในแหล่งน้ำพุร้อนธรรมชาติสวนสาธารณะรักษะวารินร่วมกับผู้ใช้บริการทั่วไปโดยไม่เปิดเผยสถานะของผู้วิจัย และฟังการสนทนาของผู้ใช้บริการทั่วไป แล้วรวบรวมสรุปประเด็นจดบันทึกภาคสนาม (Fieldnote)

3. การเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์ (Interview) ผู้วิจัยใช้การสัมภาษณ์แบบไม่มี

โครงสร้าง โดยใช้รูปแบบและดำเนินการตามลำดับ ดังนี้

3.1 การสัมภาษณ์ผู้ใช้บริการที่เป็นประชาชนชาวจังหวัดระนองและนักท่องเที่ยวที่

เข้าใช้บริการในแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพน้ำพุร้อนธรรมชาติสวนสาธารณะรักษะวาริน ผู้วิจัยได้ลงพื้นที่สัมภาษณ์โดยเป็นการสัมภาษณ์แบบเจาะจง จำนวน 8 คน ได้แก่ ประชาชนสูงวัยชาวจังหวัดระนอง จำนวน 4 คน และนักท่องเที่ยว จำนวน 4 คน ใช้รูปแบบการสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ (Informal interview) มีการขออนุญาตจดบันทึกภาคสนาม (Fieldnote) และบันทึกเทป

3.2 การสัมภาษณ์ผู้ประกอบการที่ประกอบธุรกิจให้บริการในบริเวณแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ น้ำพุร้อนธรรมชาติสวนสาธารณะรักษะวาริน ผู้วิจัยได้ลงพื้นที่สัมภาษณ์ผู้ประกอบการจำนวน 5 ราย ได้แก่ ผู้ประกอบการที่ประกอบธุรกิจประเภทสปา จำนวน 1 ราย ประเภทจำหน่ายสินค้าที่ระลึก จำนวน 2 ราย และประเภทจำหน่ายอาหารและเครื่องดื่ม จำนวน 2 ราย โดยใช้รูปแบบสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ (Informal interview) มีการขออนุญาตฉบับที่ภาคสนาม (Fieldnote) และบันทึกเทป

3.3 การสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants interview) ผู้วิจัยได้สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 5 ท่าน ได้แก่ (1) พระเทพสิทธิมงคล (เสนอ สิริปัญญา) เจ้าคณะจังหวัดระนอง (2) นายสมบุญ ดิกวัฒนานนท์ นายกเทศมนตรีเมืองระนอง (3) นายศุริยงค์ โสภาท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดระนอง (4) นายสนชัย อู่เต็กเค่ง นายกสมาคมธุรกิจการท่องเที่ยวจังหวัดระนอง (5) นางวรรณมา แจ่มกระจ่าง ประธานคณะกรรมการชุมชนพ่อตาจิง โดยมีการขออนุญาตฉบับที่ภาคสนาม (Fieldnote) และบันทึกเทป

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่

1. พระเทพสิทธิมงคล (เสนอ สิริปัญญา) เจ้าคณะจังหวัดระนอง เนื่องจากผู้ให้ข้อมูลเป็นเจ้าของอวาสวัดคโปกธาราม (วัดบ่อน้ำร้อน) ซึ่งตั้งอยู่ติดต่อกับพื้นที่แหล่งน้ำพุร้อนธรรมชาติสวนสาธารณะรักษะวาริน เป็นที่เคารพนับถือของประชาชนชาวจังหวัดระนอง และเป็นผู้ที่มีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับแหล่งน้ำพุร้อนแห่งนี้มาเป็นระยะเวลานาน
2. นายสมบุญ ดิกวัฒนานนท์ นายกเทศมนตรีเมืองระนอง เนื่องจากผู้ให้ข้อมูลเป็นผู้บริหารเทศบาลเมืองระนอง ซึ่งเป็นหน่วยงานที่รับผิดชอบในการดูแลพื้นที่แหล่งน้ำพุร้อนธรรมชาติสวนสาธารณะรักษะวาริน
3. นายศุริยงค์ โสภาท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดระนอง เนื่องจากผู้ให้ข้อมูลเป็นผู้บริหารหน่วยงานภาครัฐที่ดูแลด้านการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดระนอง
4. นายสนชัย อู่เต็กเค่ง นายกสมาคมธุรกิจการท่องเที่ยวจังหวัดระนอง เนื่องจากผู้ให้ข้อมูลเป็นนายกสมาคมธุรกิจการท่องเที่ยวจังหวัดระนอง ซึ่งมีประสบการณ์และมีส่วนเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวของจังหวัดระนอง
5. นางวรรณมา แจ่มกระจ่าง ประธานคณะกรรมการชุมชนพ่อตาจิง เนื่องจากผู้ให้ข้อมูลเป็นผู้นำชุมชนที่มีพื้นที่รับผิดชอบดูแลของชุมชนครอบคลุมถึงแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพน้ำพุร้อนธรรมชาติสวนสาธารณะรักษะวาริน

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล คือ ตัวผู้วิจัย ทำหน้าที่เป็นผู้สังเกต สัมภาษณ์ จดบันทึก และวิเคราะห์ข้อมูล ทั้งหมดในทุกขั้นตอนของการวิจัย

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยการสังเกต (Observation) และการสัมภาษณ์ (Interview) ดังนี้

1. การสังเกต (Observation) โดยการลงพื้นที่สวนสาธารณะรักษะวาริน เพื่อสังเกตสภาพแวดล้อมและสภาพปัญหาของพื้นที่ ตลอดจนสังเกตพฤติกรรม การให้บริการและการใช้บริการ โดยสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (non participant observation) ซึ่งในการสังเกตนี้ผู้วิจัยได้ดำเนินการพร้อมกับการเงี่ยหูฟัง (Eavesdropping) แล้วรวบรวมสรุปจดบันทึกภาคสนาม และถ่ายภาพ

2. การสัมภาษณ์ (Interview) โดยลงพื้นที่สัมภาษณ์ผู้ใช้บริการที่เป็นประชาชนชาวจังหวัดระนองและนักท่องเที่ยวที่เข้าใช้บริการในแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพน้ำพุร้อนธรรมชาติสวนสาธารณะรักษะวาริน โดยเป็นการสัมภาษณ์แบบเจาะจง จำนวน 8 ราย และสัมภาษณ์ผู้ประกอบการที่ประกอบธุรกิจในสวนสาธารณะรักษะวารินจำนวน 5 ราย อีกทั้งสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) จำนวน 5 ราย โดยมีการขออนุญาตจดบันทึกภาคสนาม (Fieldnote) และบันทึกเทป

ระยะเวลาในการเก็บข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ ใช้เวลาในการเก็บรวบรวมข้อมูล ตั้งแต่ เดือน ธันวาคม 2552 ถึง เดือน พฤษภาคม 2553

การวิเคราะห์และการตรวจสอบข้อมูล

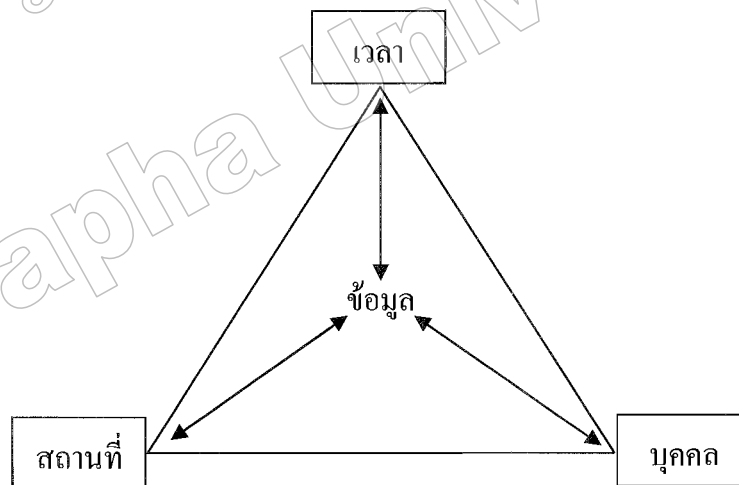
1. ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสังเกต และการสัมภาษณ์
2. นำข้อมูลที่ได้อาวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) สรุปความตามประเด็นสำคัญ
3. ผู้วิจัยมีการตรวจสอบคุณภาพของข้อมูล แบบสามเส้า โดยมีรายละเอียด ดังนี้

3.1 การตรวจสอบสามเส้าด้านเวลา กล่าวคือ ผู้วิจัยมีการสังเกตหรือสัมภาษณ์ โดยการที่ผู้วิจัยสังเกตหรือสัมภาษณ์ต่างเวลาของผู้ถูกสังเกตหรือผู้ให้สัมภาษณ์ ถ้าได้ข้อมูลตรงกันจากต่างเวลากัน ถือว่า ข้อมูลเชิงคุณภาพที่ได้นั้นถูกต้องและเชื่อถือได้

3.2 การตรวจสอบสามเส้าด้านสถานที่ ผู้วิจัยได้เปลี่ยนสถานที่ในการสังเกตหรือสัมภาษณ์ ในสถานที่ต่างกัน ถ้าประชากรกลุ่มเป้าหมายให้ข้อมูลเหมือนกันในสถานที่ต่างกัน ถือว่า ข้อมูลที่ได้จากการวิจัยครั้งนี้เป็นข้อมูลเชิงคุณภาพที่เชื่อถือได้

3.3 การตรวจสอบสามเส้าด้านบุคคล กล่าวคือ ผู้วิจัยได้สังเกตหรือสัมภาษณ์ โดยการที่ผู้วิจัยสังเกตหรือสัมภาษณ์บุคคลต่าง ๆ ซึ่งเป็นประชากรกลุ่มเป้าหมาย ถ้าได้ข้อมูลตรงกันจากบุคคลต่าง ๆ ถือว่า เป็นข้อมูลเชิงคุณภาพที่ถูกต้องและเชื่อถือได้

ดังนั้น การตรวจสอบสามเส้าข้อมูลเชิงคุณภาพจากเวลา สถานที่ และบุคคล แล้วได้ข้อมูลคุณภาพที่ถูกต้องและเหมือนกัน ซึ่งหมายความว่า ในการวิจัยครั้งนี้ ข้อมูลที่ได้เป็นข้อมูลที่ถูกต้องและเชื่อถือได้ โดยผู้วิจัยสามารถเขียนเป็นแผนภาพในการตรวจสอบคุณภาพของข้อมูลแบบสามเส้า ดังนี้

ภาพที่ 13 การตรวจสอบคุณภาพของข้อมูลแบบสามเส้า

4. นำเสนอความเรียงตามวัตถุประสงค์ กล่าวคือ การใช้ข้อเท็จจริงมาจำแนกเปรียบเทียบและเชื่อมโยงตรรกะ รวมทั้งการตีความ

บทที่ 4

ผลการวิจัย

จากการวิจัยเรื่อง “แนวทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพน้ำพุร้อนธรรมชาติสวนสาธารณะรักษะวาริน อำเภอเมืองระนอง จังหวัดระนอง” โดยการเก็บข้อมูลจากเอกสาร (Document Research) การสังเกต (Observation) แบบไม่มีส่วนร่วม และการสัมภาษณ์ (Interview) ซึ่งผู้วิจัยได้นำเสนอผลการวิจัยออกเป็น 3 ตอน ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังนี้

ตอนที่ 1 สภาพของแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพน้ำพุร้อนธรรมชาติสวนสาธารณะรักษะวาริน

ตอนที่ 2 ปัญหาของแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพน้ำพุร้อนธรรมชาติสวนสาธารณะรักษะวาริน

ตอนที่ 3 แนวทางการพัฒนาของแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพน้ำพุร้อนธรรมชาติสวนสาธารณะรักษะวาริน

โดยมีรายละเอียด ดังนี้

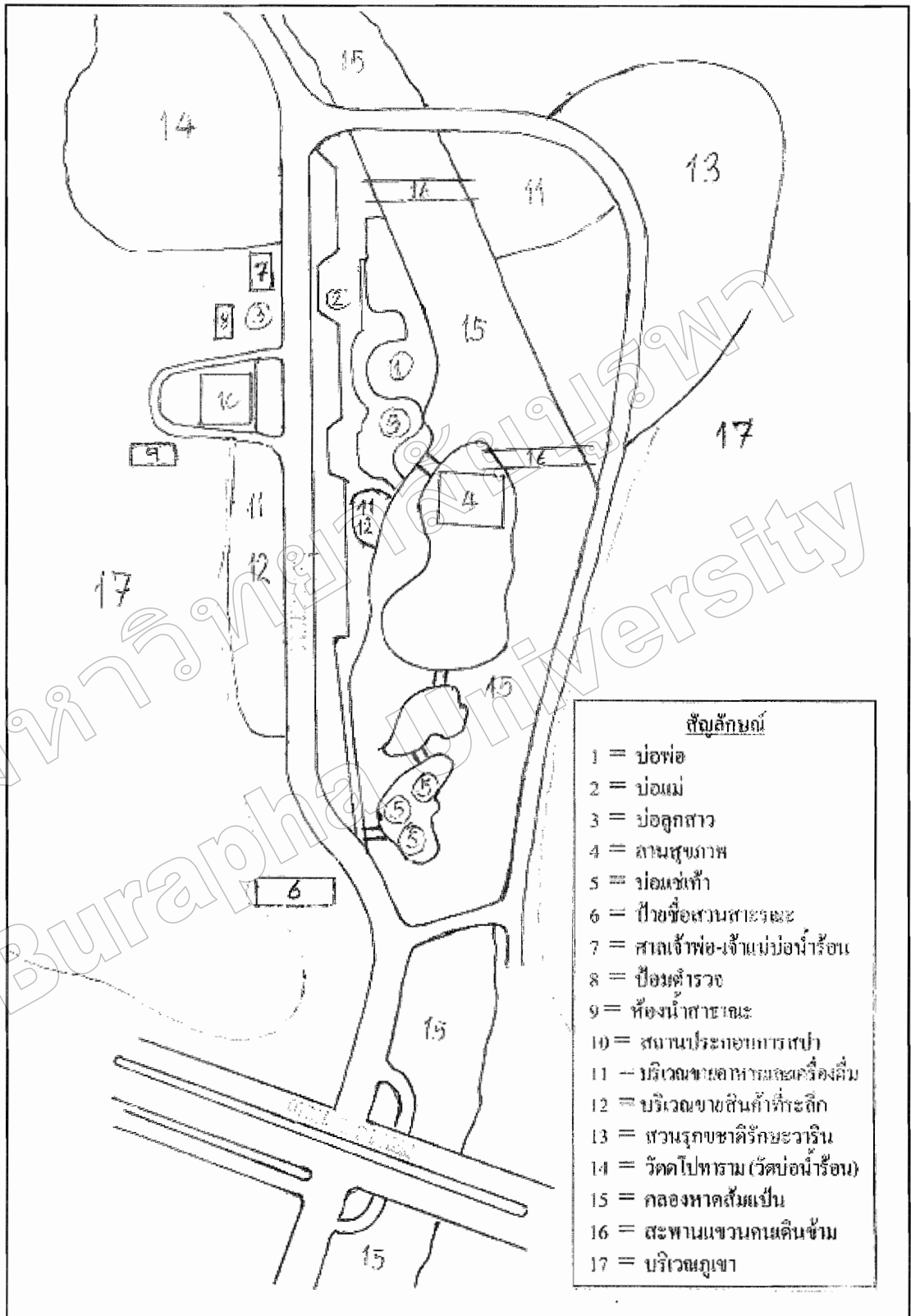
ตอนที่ 1 สภาพของแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพน้ำพุร้อนธรรมชาติสวนสาธารณะรักษะวาริน

1.1 สภาพทั่วไปทางกายภาพ สภาพธรรมชาติและภูมิทัศน์

แหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพน้ำพุร้อนธรรมชาติสวนสาธารณะรักษะวาริน ตั้งอยู่ในเขตเทศบาลเมืองระนอง ตำบลเขานิเวศน์ อำเภอเมืองระนอง จังหวัดระนอง ห่างจากตัวเมืองไปทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ระยะทางประมาณ 2 กิโลเมตร บริเวณที่เป็นจุดที่ตั้งของบ่อน้ำพุร้อนภายในสวนสาธารณะรักษะวาริน อยู่ห่างจากปากทางเข้า (ถนนชลระอุ ตัดกับ ถนนเพชรเกษม) ระยะทางประมาณ 1 กิโลเมตร ในการเดินทางเข้าพื้นที่ของผู้วิจัย ทุกครั้งที่ใช้ยานพาหนะรถจักรยานยนต์ในการเดินทางไม่ว่าจะเป็นช่วงเวลาใด เมื่อเดินทางผ่านปากทางเข้าไปตามถนนชลระอุได้ระยะประมาณ 200 เมตร จะสามารถสัมผัสได้ถึงอุณหภูมิที่เย็นลง และอากาศที่สดชื่นขึ้นอย่างเฉียบพลัน ซึ่งบรรยากาศดังกล่าวนี้จะสามารถสัมผัสได้ตลอดเวลาเมื่ออยู่ในบริเวณสวนสาธารณะรักษะวาริน

สองฝั่งถนนที่ใช้เดินทางเข้าสวนสาธารณะรักษะวาริน ฝั่งซ้ายเป็นภูเขาที่มีต้นไม้หนาแน่น ฝั่งขวาเป็นลำคลองสลับเป็นถัดจากลำคลองจะเป็นภูเขาที่มีต้นไม้หนาแน่นเช่นเดียวกัน ระหว่างทางพบเห็นป้ายโฆษณาหลายขนาดหลายรูปแบบ ติดตั้งอยู่ตามแนวถนนจำนวนประมาณ 10 ป้าย และพบเห็นถังขยะอยู่ข้างถนนบ้างเล็กน้อย

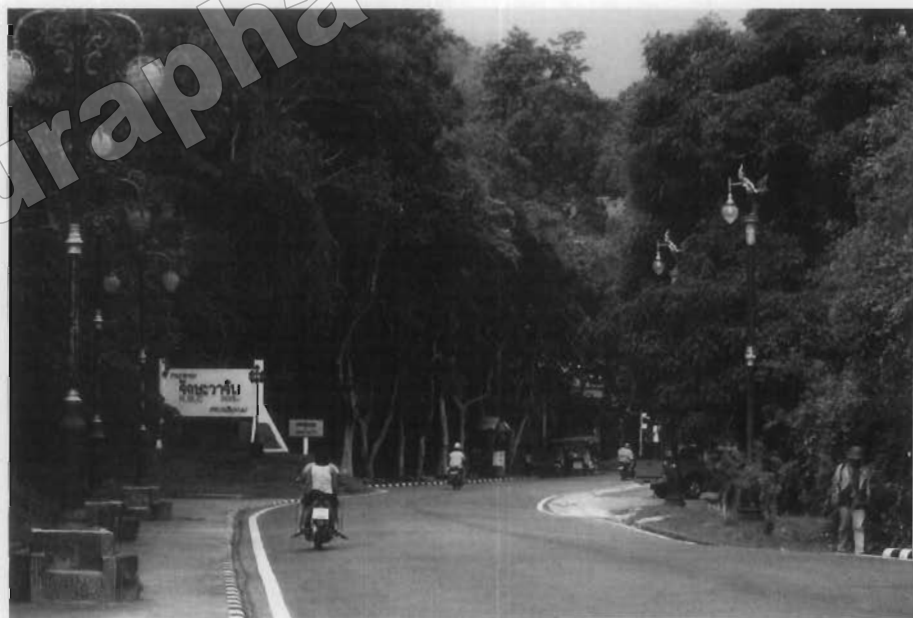
เมื่อเริ่มเข้าถึงบริเวณเขตสวนสาธารณะรักษะวาริน หากสังเกตระบบไฟฟ้าสาธารณะจะเห็นได้ว่าระบบไฟฟ้าสาธารณะภายในสวนสาธารณะรักษะวารินเป็นการเดินสายไฟฟ้าใต้ดินทั้งสิ้น ฟังซ้ายเป็นบริเวณร้านจำหน่ายสินค้าที่ระลึกและร้านจำหน่ายอาหารและเครื่องดื่ม ถัดไปเป็นทางขึ้นเนินเขาไปห้องน้ำสาธารณะ ถัดไปเป็นสถานประกอบกิจการสปาของเอกชน ถัดไปเป็นป้อมตำรวจ บ่อน้ำร้อน บ่อลูกสาว ศาลเจ้าพ่อ-เจ้าแม่ บ่อน้ำร้อน และวัดโปธาราม (วัดบ่อน้ำร้อน) ตามลำดับ แล้วจะมีทางแยกไปทางขวามือข้ามคลองหาดส้มแป้นใช้เป็นเส้นทางในการเดินทางกลับออกจากสวนสาธารณะรักษะวาริน (เดินรถทางเดียว) หากใช้เส้นทางตรงไปจะไปสู่เขตตำบลหาดส้มแป้น อำเภอเมืองระนอง และไปสู่เขตอำเภอละอุ่นได้ ฟังขวาของถนนเมื่อเริ่มเข้าถึงบริเวณสวนสาธารณะรักษะวาริน เป็นทางเดินลงไปสู่บริเวณให้บริการบ่อแช่เท้าซึ่งมีอยู่ 3 บ่อ และลานสุขภาพ (ลานนอนบนถังปูนซีเมนต์เก็บน้ำร้อนขนาดใหญ่) ที่ก่อสร้างเป็นเกาะอยู่ในลำคลองทอดยาวไปตามแนวลำคลองระยะทางประมาณ 100 เมตร ถัดไปเป็นร้านจำหน่ายสินค้าที่ระลึก และทางเดินลงบริเวณให้บริการทางที่สอง ถัดไปเป็นบ่อแช่เท้าอีก 1 บ่อ ตั้งอยู่ใกล้กับบ่อน้ำร้อนบ่อพ่อ และบ่อแม่ ถัดไปเป็นบริเวณสวนหย่อมมีเครื่องเล่นเด็กกลางแจ้ง ฟังขวานี้ข้างถนนได้จัดเป็นที่สำหรับจอดรถตลอดแนวจนถึงทางแยกกลับออกจากสวนสาธารณะ นอกจากนี้ยังมีสะพานแขวนจำนวน 2 แห่ง สำหรับคนเดินข้ามลำคลองไปอีกฟากหนึ่งของฝั่งคลองที่มีร้านค้าจำหน่ายอาหารและเครื่องดื่ม มีบริเวณที่นั่งสำหรับรับประทานอาหาร ทั้งซุ้มนั่ง และนั่งบนเสื่อตั้งพื้นบริเวณสนามหญ้าหรือโหนดหินริมลำคลอง ร้านค้าฝั่งนี้มีสภาพค่อนข้างทรุดโทรมและแออัดพอสมควร แต่บริเวณส่วนที่เป็นลานพื้นสนามหญ้ายังมีความสมบูรณ์เป็นธรรมชาติ ถัดจากบริเวณร้านค้าและสนามหญ้า ข้ามถนนเส้นขากลับออกจากสวนสาธารณะ จะเป็นบริเวณเขตของกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช เป็นที่ตั้งของสวนรุกขชาติรักษะวาริน มีสภาพเป็นภูเขาที่มีธรรมชาติร่มรื่นต้นไม้หนาแน่น สภาพธรรมชาติและภูมิทัศน์โดยรวมทั่วไปของแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพน้ำพุร้อนธรรมชาติสวนสาธารณะรักษะวาริน มีความเป็นธรรมชาติร่มรื่น มีบริเวณให้บริการบ่อแช่เท้า และลานสุขภาพ ตามภาพที่ 6 ภาพที่ 7 และภาพที่ 8 เมื่ออยู่ใกล้บริเวณลำคลองในสวนสาธารณะ จะได้ยินเสียงน้ำไหลกระทบกับโหนดหินก้อนน้อยใหญ่ในลำคลองคล้ายกับเสียงของน้ำตก เมื่อประกอบกับบรรยากาศธรรมชาติต่างๆ ในสวนสาธารณะ ทำให้เกิดความรู้สึกร่มรื่นและจิตใจผ่อนคลาย

ภาพที่ 14 ผังบริเวณแหล่งน้ำพุร้อนธรรมชาติสวนสาธารณะรัชชะวาริน และบริเวณใกล้เคียง
(ภาพถ่ายเมื่อวันที่ 15 มีนาคม 2553)

ภาพที่ 15 บริเวณทางเข้าแหล่งน้ำพุร้อนธรรมชาติสวนสาธารณะรักษะวาริน
(ที่มา: ถ่ายภาพเมื่อวันที่ 15 มีนาคม 2553)

ภาพที่ 16 บริเวณเริ่มเข้าถึงเขตแหล่งน้ำพุร้อนธรรมชาติสวนสาธารณะรักษะวาริน
(ที่มา: ถ่ายภาพเมื่อวันที่ 15 มีนาคม 2553)

ซึ่งสอดคล้องกับคำกล่าวของผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่กล่าวว่า

“สภาพของสวนสาธารณะรักษะวาริน มีภูมิทัศน์และความเป็นธรรมชาติโดยทั่วไป มีความสมบูรณ์ร่มรื่นคืออยู่”

(สมบุญ ติกวัฒนานนท์, สัมภาษณ์, 29 เมษายน 2553)

“จากการที่เคยเข้าไปใช้บริการที่บ่อน้ำร้อน บรรยากาศก็ใช้ได้ ร่มรื่นดี”

(วรรณภา แจ่มกระจ่าง, สัมภาษณ์, 9 เมษายน 2553)

ซึ่งสอดคล้องกับคำกล่าวของผู้ประกอบการที่ประกอบธุรกิจภายในสวนสาธารณะรักษะวาริน ที่กล่าวว่า

“ภาพรวมของสวนสาธารณะรักษะวาริน ภูมิทัศน์ต่าง ๆ ได้ปรับเปลี่ยนไปจากสมัยก่อนพอสมควร มีการก่อสร้างสิ่งต่าง ๆ เพิ่มขึ้นมาก แต่ก็ยังถือว่าสภาพโดยทั่วไปก็ยังร่มรื่นใช้ได้อยู่”

(ภพิมล สายสุท, สัมภาษณ์, 1 พฤษภาคม 2553)

“สภาพแวดล้อมก็จัดว่าดีนะ ดีกว่าเมื่อก่อน สายไฟฟ้าฝังดินหมดเลย เมื่อก่อนไม่มีสวนหย่อม มองดูไม่มีที่ถ่ายรูป เคี้ยวนี้ดีขึ้น มีคนชมเยอะนะว่าภูมิทัศน์ดี ดีกว่าบ่อน้ำแร่ที่อื่น”

(เกียรติศักดิ์ หงส์หาญ, สัมภาษณ์, 18 เมษายน 2553)

“ธรรมชาติของที่นี่ ก็ร่มรื่นดี ใช้งานได้เลยละ ความเป็นธรรมชาติมากกว่าบ่อน้ำร้อนในจังหวัดอื่น ๆ ที่เคยไปมา”

(อ้อย (นามสมมุติ), สัมภาษณ์, 18 เมษายน 2553)

“สภาพธรรมชาติที่วิวทัศน์ของที่นี่สวยงามดี นักท่องเที่ยวที่มาเขาชมกันเกือบทุกคนเลย ว่าที่นี่นะสวยงามดี”

(แดง (นามสมมุติ), สัมภาษณ์, 21 เมษายน 2553)

ซึ่งสอดคล้องกับคำกล่าวของผู้ใช้บริการในสวนสาธารณะรักษะวาริน ที่กล่าวว่า

“ธรรมชาติก็ดีนะ เมื่อซักเจ็ดสิบกว่าปีก่อน ยังไม่มีสิ่งก่อสร้างต่าง ๆ นี้เลย ตอนนี่ที่เขาสร้างไว้ก็ดูดีสวยงามดี”

(เส็ง (นามสมมุติ), สัมภาษณ์, 28 เมษายน 2553)

“สภาพธรรมชาติ ดิกรี่รมรีนดี ดิกว่าหลาย ๆ ที่ที่เคยไปมา มีต้นไม้เยอะดี”

(อ๊อด (นามสมมุติ), สัมภาษณ์, 28 เมษายน 2553)

“ความเป็นธรรมชาติ สวยดี ฉันทมาจากสงขลามาเยี่ยมญาติที่ระนอง 3 ครั้งแล้ว ถ้ามาระนอง ต้องมาที่นี่ทุกครั้ง ชอบบรรยากาศรมรีนดี แล้วก็ได้มาแช่เท้าผ่อนคลายด้วย”

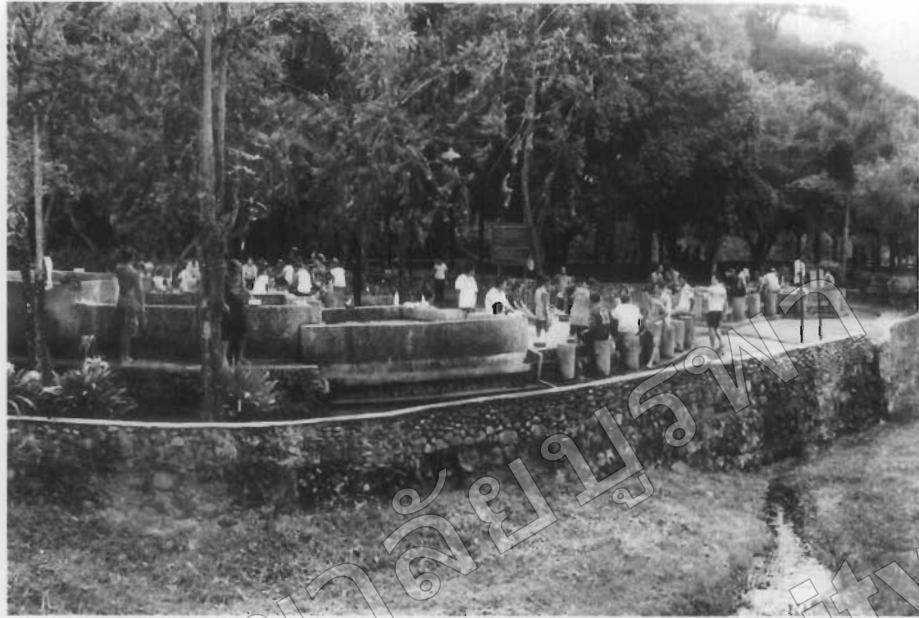
(มาลี (นามสมมุติ), สัมภาษณ์, 28 เมษายน 2553)

“สภาพธรรมชาติของสวนสาธารณะรักษะวาริน ก็ดีนะ รมรีนดี มีบ่อแช่เท้า มีลานสุขภาพ เยี่ยมเลย ต้นไม้อะไรก็รมรีนดี”

(ไมตรี (นามสมมุติ), สัมภาษณ์, 29 เมษายน 2553)

1.2 สภาพการใช้บริการ

ภายในบริเวณสวนสาธารณะรักษะวาริน จะสามารถพบเห็นนักท่องเที่ยวและผู้ให้บริการได้เกือบตลอดเวลา ส่วนใหญ่จะเข้ามาใช้บริการบ่อแช่เท้าและลานสุขภาพ โดยจะมีผู้ให้บริการมากในช่วงเช้าเวลาประมาณตีห้าถึงสองโมงเช้า และช่วงเย็นเวลาประมาณห้าโมงเย็น ถึง ช่วงหัวค่ำเวลาประมาณสามทุ่ม นอกจากนี้ก็เข้ามานั่งพักผ่อนบ้าง รับประทานอาหารบ้าง บางช่วงก็มีครอบครัวพาเด็ก ๆ มาเล่นน้ำในลำคลองตามแอ่งน้ำข้าง โขดหินในลำคลองหาดส้มแป้นในช่วงกลางวัน ตามภาพที่ 9 ภาพที่ 10 ภาพที่ 11 และภาพที่ 12 ซึ่งหากเป็นวันเสาร์ วันอาทิตย์ และวันหยุดนักขัตฤกษ์ จะมีนักท่องเที่ยวและผู้ให้บริการมากเป็นพิเศษตั้งแต่ช่วงเช้าถึงช่วงหัวค่ำ ซึ่งในการให้บริการสาธารณะต่าง ๆ ภายในสวนสาธารณะรักษะวาริน ไม่มีการเก็บค่าใช้จ่ายใด ๆ จากผู้ให้บริการ

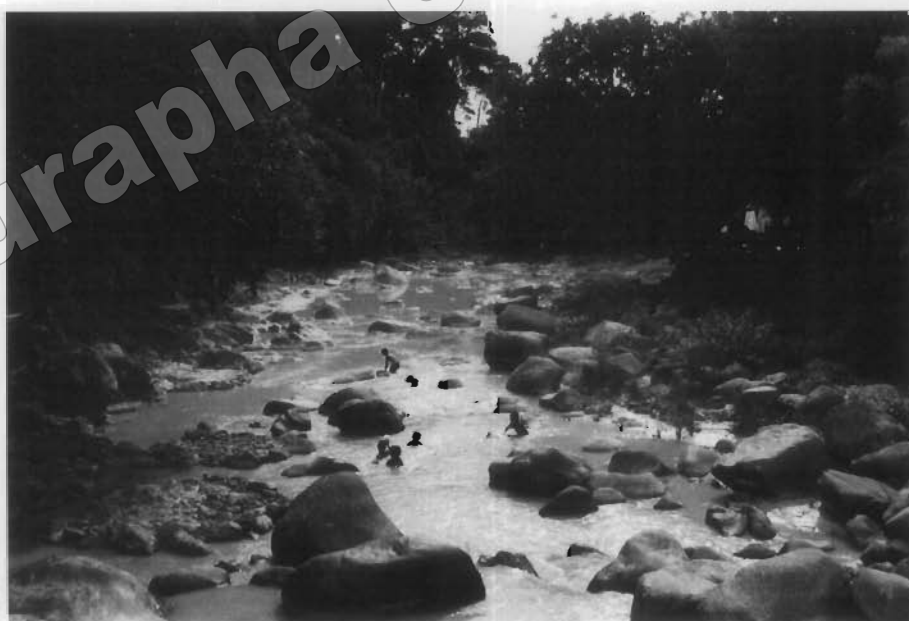
ภาพที่ 17 การใช้บริการบ่อแช่เท้าบริเวณสวนสาธารณะรักษะวาริน
(ที่มา: ถ่ายภาพเมื่อวันที่ 15 มีนาคม 2553)

ภาพที่ 18 การใช้บริการบ่อแช่เท้าบริเวณสวนสาธารณะรักษะวาริน
(ที่มา: ถ่ายภาพเมื่อวันที่ 15 มีนาคม 2553)

ภาพที่ 19 การใช้บริการลานสุขภาพบริเวณสวนสาธารณะรัษฎาวาริน
(ที่มา: ถ่ายภาพเมื่อวันที่ 15 มีนาคม 2553)

ภาพที่ 20 การเล่นน้ำในลำคลองบริเวณสวนสาธารณะรัษฎาวาริน
(ที่มา: ถ่ายภาพเมื่อวันที่ 29 เมษายน 2553)

ตอนที่ 2 ปัญหาของแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพน้ำพุร้อนธรรมชาติสวนสาธารณะรักษะวาริน

จากการศึกษา พบว่า ปัญหาของแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพน้ำพุร้อนธรรมชาติสวนสาธารณะรักษะวาริน มีประเด็นปัญหาอยู่ 5 ประเด็น ดังนี้

2.1 ปัญหาการจัดการด้านความสะอาดอย่างถูกสุขลักษณะ

จากการสังเกตและข้อมูลจากการสัมภาษณ์ พบว่า แหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพน้ำพุร้อนธรรมชาติสวนสาธารณะรักษะวาริน มีปัญหาการจัดการด้านความสะอาดอย่างถูกสุขลักษณะ โดยสิ่งที่เป็นปัญหา ได้แก่ พื้นที่โดยรอบบริเวณให้บริการบ่อแช่เท้ามีตะไคร่น้ำ บางครั้งน้ำที่แช่สกปรก ตามภาพที่ 9 และภาพที่ 10 บริเวณลานสุขภาพก็มีเศษดินทรายและฝุ่นละออง ตามภาพที่ 11 มีการโยนเหรียญลงในบ่อน้ำพุร้อนเพื่อถือเป็นการขอพร มีการนำผ้าไปจุ่มน้ำในบ่อน้ำพุร้อนโดยตรงเพื่อนำผ้าที่จุ่มน้ำร้อนประคบตามร่างกาย ซึ่งสอดคล้องกับคำกล่าวของผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่กล่าวว่า

“ควรให้น้ำแร่ของเราสะอาด ไม่ควรให้มีการโยนเหรียญลงในบ่อน้ำพุร้อน และไม่ให้นำผ้าไปแช่ในบ่อน้ำพุร้อนโดยตรง เหมือนที่ทำกันอยู่ทุกวันนี้ ทั้ง ๆ ที่ป้ายห้ามก็มีเขียนไว้อยู่”

(สนชัย อยู่เติ้กเค้ง, สัมภาษณ์, 29 เมษายน 2553)

“เรื่องความสะอาด โดยเฉพาะช่วงฝนตกจะมีตะไคร่น้ำขึ้นมากบริเวณพื้นโดยรอบบ่อแช่เท้า การทำความสะอาดไม่ค่อยสะอาดเท่าไร ตอนฝนตกนี้เขียวอ้อเลย ป่านี้นี้ต้องเดินค่อย ๆ ย่องเลย ตรงลานสุขภาพที่นอนความสะอาดก็ไม่ค่อยดี ไม่ค่อยเก็บกวาดไม่เช็ดถูให้สะอาด”

(วรรณ แจ่มกระจ่าง, สัมภาษณ์, 9 เมษายน 2553)

ซึ่งสอดคล้องกับคำกล่าวของผู้ประกอบการที่ประกอบธุรกิจภายในสวนสาธารณะรักษะวาริน ที่กล่าวว่า

“การดูแลการบริการของหน่วยงานดีเท่าที่ควรแล้วหรือยัง ตอนเช้าคุณมาดูซิว่ามันสะอาดไหม คุณบอกว่าคุณมีลานสุขภาพ คุณมาดูซิว่ามีคนไปกวาดไหม หมาก็เยอะ แมวกี่เยอะ ดั่งขยะก็ไม่มี เท่าที่รู้มามีคนรับเหมาดูแลความสะอาดสวนสาธารณะเมื่อก่อนยังเห็นบ้าง เดียวนี้ไม่ค่อยเห็นแล้ว ทุกวันนี้ต้องกวาดขยะกันเอง ข้างนอกก็

ต้องกวาดกันเอง ฉันทนดูไม่ได้จึงต้องกวาดกันเอง บ่อแช่ด้านล่างก็มีคนเป็นลมบ่อย มีคนบอกด้วยว่าน้ำไม่สะอาด”

(ภพิมล สายสุข, สัมภาษณ์, 1 พฤษภาคม 2553)

ซึ่งสอดคล้องกับคำกล่าวของผู้เข้าใช้บริการในสวนสาธารณะรักษะวาริน ที่กล่าวว่า

“ตรงที่อาบน้ำเย็นล้างตัวนะ สกปรกมาก มีตะไคร่ขึ้นเต็มไปหมดเลย ส่วนบริเวณรอบ ๆ ก็ไม่ค่อยสะอาดเท่าไร”

(เหม่ม (นามสมมุติ), สัมภาษณ์, 28 เมษายน 2553)

“บางครั้งน้ำร้อนในบ่อแช่บางบ่อสกปรก บางบ่อแห้งสกปรก ตรงลานสุขภาพก็ไม่เห็นมีคนมากวาดทำความสะอาด”

(ไมตรี (นามสมมุติ), สัมภาษณ์, 29 เมษายน 2553)

“ตรงลานสุขภาพไม่ได้กวาดทำความสะอาด นักท่องเที่ยวโดยเฉพาะผู้หญิงเขาจะให้ความสำคัญกับเรื่องความสะอาดมาก เขาไม่นอนหรือ”

(อลิษา (นามสมมุติ), สัมภาษณ์, 29 เมษายน 2553)

2.2 ปัญหาการจัดสิ่งอำนวยความสะดวกที่จำเป็น

จากการสังเกตและข้อมูลจากการสัมภาษณ์ พบว่า แหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพน้ำพุร้อนธรรมชาติสวนสาธารณะรักษะวาริน มีปัญหาการจัดสิ่งอำนวยความสะดวกที่จำเป็น ได้แก่ สิ่งอำนวยความสะดวกแก่ผู้พิการและผู้สูงอายุยังไม่เพียงพอ ป้ายหรือสื่ออื่น ๆ ในการแนะนำประชาสัมพันธ์จุดบริการต่าง ๆ ภายในสวนสาธารณะ และให้ความรู้ถึงประโยชน์ของการใช้บริการน้ำพุร้อนยังไม่เพียงพอ ป้ายเตือนยังไม่มีความละเอียดทำให้เข้าใจยาก ไม่มีอุปกรณ์บอกอุณหภูมิ น้ำไม่มีนาฬิกาสำหรับใช้ดูระยะเวลาแช่ บ่อแช่ไม่เพียงพอสำหรับผู้ใช้บริการและไม่ได้แยกสัดส่วนระหว่างชาย-หญิง ผู้พิการ และผู้สูงอายุ ไม่ได้แยกสัดส่วนระหว่างบ่อแช่ตัวกับบ่อแช่เท้า ไม่มีราวจับหรืออุปกรณ์อื่นเพื่อความสะอาดปลอดภัย ไม่มีห้องเปลี่ยนเสื้อผ้า น้ำเย็นสำหรับล้างตัว บางครั้งไม่ไหล ห้องสุขาไม่เพียงพอต่อผู้ใช้บริการ ไม่มีเจ้าหน้าที่ที่มีความรู้เกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวให้บริการและอำนวยความสะดวก ซึ่งสอดคล้องกับคำกล่าวของผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่กล่าวว่า

“ห้องสุขาเป็นปัญหาสำคัญที่สวนสาธารณะรักษะวารินยังขาดอยู่ ขณะนี้เทศบาลได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากการท่องเที่ยวในการก่อสร้างห้องน้ำสาธารณะ และกำลัง

เร่งดำเนินการก่อสร้างอยู่ ในส่วนของเจ้าหน้าที่ที่ให้บริการนั้น เทศบาลยังมีข้อจำกัดด้านบุคลากรที่ไม่เพียงพอกับปริมาณงานอื่น ๆ ซึ่งเทศบาลมีภาระหน้าที่ต้องดำเนินการในหลาย ๆ ด้าน ทำให้ไม่สามารถส่งเจ้าหน้าที่เข้าดูแลประจำในสวนสาธารณะได้ แต่ได้สั่งการให้เจ้าหน้าที่แวะเวียนเข้าไปสอดส่องดูแลอย่างสม่ำเสมอ”

(สมบุญ ดิกวัฒนานนท์, สัมภาษณ์, 29 เมษายน 2553)

“บอร์ดด้านการท่องเที่ยวได้มีการประชุมเพื่อมีการสรุปว่าควรจะปรับปรุงแหล่งท่องเที่ยวเดิม หรือพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวอื่นเพิ่ม ในสวนของรักษะวารินก็มีการพูดคุยกันว่า การให้บริการ สถานที่ให้บริการ มองไปขณะนี้ค่อนข้างจะไม่เพียงพอกับการให้บริการประชาชนที่มาใช้บริการ”

(ศุริยงค์ โสภา, สัมภาษณ์, 30 เมษายน 2553)

“ตอนนี้ยังขาดห้องน้ำอยู่ แต่กำลังก่อสร้างอยู่ ซึ่งต่อไปคงสามารถแก้ไขปัญหานี้ได้ ส่วนการบริการอื่น ๆ ควรมีเจ้าหน้าที่ไปแนะนำให้ความรู้ในแต่ละจุด หรือจัดทำป้ายแนะนำ ทำไมต้องมานอนบนลานสุขภาพ คนหายเจ็บป่วยเพราะอะไร มาเช่าเพราะอะไร ได้อะไรแก่ร่างกาย ตรงนี้เราไม่ชัดเจน”

(สนชัย อยู่เติกเค่ง, สัมภาษณ์, 29 เมษายน 2553)

“น่าจะมีห้องน้ำใกล้ ๆ เพราะเวลาไปอาบหรือแช่น้ำร้อน ต้องปวดปัสสาวะแน่ ๆ ห้องน้ำต้องเดินไกลไปขึ้นบนเขา อีกอย่างหนึ่งคือ ทางลงไม่ค่อยสะดวกแก่ผู้สูงอายุและผู้พิการ เป็นขั้นบันไดชัน ทางลงอีกทางหนึ่งก็ไกลกับบ่อแช่ในโซนนี้ การให้บริการของเทศบาล ไม่มีการแนะนำอะไรเลย ใครจะเที่ยวก็เที่ยวกับของตัวเอง ของเราน่าจะมีเจ้าหน้าที่ดูแลบ้าง น่าจะมีหลังคาตรงที่นั่งแช่เท้า เวลาฝนตกก็จะสามารถเข้าไปนั่งแช่ได้ และน่าจะมีสัดส่วนแยกระหว่างผู้หญิงกับผู้ชายให้เห็นชัดเจนด้วย และให้มีข้อแนะนำในการแช่น้ำด้วย น่าจะมีการประชาสัมพันธ์อะไรบ้าง มีที่ทำการประชาสัมพันธ์อะไรประมาณนี้ ตอนนี้รสบัสมาก็ให้คนรถพาไปดู ทำให้มันดูดี มีคนมาเที่ยวมาก ๆ ที่หลังจะได้มีอะไร ๆ ให้พัฒนาต่อไป วันก่อนมีนักท่องเที่ยวมาตรงบ่อแช่ถามป้าว่า ป้านี้จะอาบกันยังไง น้ำร้อนก็ร้อน น้ำเย็นก็ไม่ไหล ผู้ดูแลน่าจะมีบ้างนะ”

(วรรณฯ แจ่มกระจ่าง, สัมภาษณ์, 9 เมษายน 2553)

ซึ่งสอดคล้องกับคำกล่าวของผู้ประกอบการที่ประกอบธุรกิจภายในสวนสาธารณะรักษะวาริน ที่กล่าวว่า

“เหมือนห้องน้ำนี้ชาวบ้านเขามาเที่ยวเขาบอกว่า มันจะเขียนป้ายบอกชักหน่อยก็ไม่ได้ ปล่อยให้เดินขึ้นไปแล้วก็เดินลงมา บางคนที่มาออกกำลังกายหรือมานอนลานสุขภาพ ฝั่งนู้นมันไม่มีห้องน้ำมันมีคนากลัว มีห้องน้ำอยู่ฝั่งนี้เพียงที่เดียว”

(ภพิมล สายสุข, สัมภาษณ์, 1 พฤษภาคม 2553)

“ต้องวาดแผนที่ของบ่อน้ำร้อน มีโซนไหนบาง ใครจะไปห้องน้ำ ไปซื้อของฝาก ไปแช่น้ำ ไม่ต้องคอยถามคนนู้นทีคนนี่ที ต้องมีแผนที่ทำเป็นโบร์ชัวร์แจกเลย สวนสาธารณะรักษะวารินเป็นที่เข็ดหน้าชูดตาของเทศบาล เรื่องการติดต่อผู้พิการยังไม่ค่อยสะดวก ส่วนมากเป็นขั้นบันได”

(เกียรติศักดิ์ หงส์หาญ, สัมภาษณ์, 18 เมษายน 2553)

“ปัญหาที่สำคัญที่สุดคือห้องน้ำ นักท่องเที่ยวพลลงจากรถบีบเขาก็ก้าวถึงห้องน้ำทันที ที่เห็นว่าการกำลังสร้างอยู่ ช่วงนี้พี่จะแนะนำให้ไปเข้าที่วัด ที่ผ่านมานักท่องเที่ยวส่วนใหญ่จะมาถามแม่ค้า เช่น บ่อแช่อยู่ตรงไหน แะยังงี้ มีที่เที่ยวที่อื่นอีกหรือไม่ ไปทางไหน ถ้าถามถึงในบ่อน้ำร้อนนี้พี่ก็พอจะแนะนำไปได้ แต่ถ้าถามถึงข้างนอกเราตอบยากส่วนใหญ่ว่าจะให้ไปถามที่ป้อมตำรวจ”

(แดง (นามสมมุติ), สัมภาษณ์, 21 เมษายน 2553)

ซึ่งสอดคล้องกับคำกล่าวของผู้ใช้บริการในสวนสาธารณะรักษะวาริน ที่กล่าวว่า

“ห้องน้ำน่าจะดีกว่านี้นะ หรือมีให้มากกว่านี้ พอได้เห็นกำลังก่อสร้างอยู่ที่เดียวนั้นใช้ไหม”

(โชติ (นามสมมุติ), สัมภาษณ์, 20 เมษายน 2553)

“น้ำร้อนนี้ มีคนมาแช่แล้วหายจากโรคจริงหรือ โรคอะไรบ้างละ น่าจะมีการทำประวัติไว้ให้ดูบ้างนะ”

(อ้อด (นามสมมุติ), สัมภาษณ์, 28 เมษายน 2553)

“ปัญหาสำคัญมากที่คนเขามาเที่ยวเขาดำหนิ คือ ห้องน้ำ ของเดิมที่สร้างมาแล้วก็ใช้ไม่ได้ ของใหม่กำลังสร้างอยู่ ห้องน้ำสูบน้ำมันไม่ได้ นักท่องเที่ยวเขาดำหนิกันทั้งนั้น”

(ไมตรี (นามสมมุติ), สัมภาษณ์, 29 เมษายน 2553)

“ห้องน้ำสำคัญที่สุด กว่าจะไปใช้บริการที่วัดจะเปิดให้ใช้ตอนเก้าโมงเช้า ป้ายบอกจุดบริการห้องน้ำก็ไม่บอก นักท่องเที่ยวเขาแค้นตรงนี้มาก บางทีคนลงรถทัวร์มาเขาว่าเลยว่าที่นี่เป็นอย่างนี้หรือไม่มีห้องน้ำ เรื่องการบริการ สถานที่บนลานสุขภาพ ถ้ามีเจ้าหน้าที่คอยแนะนำจะดีมาก ป้ายแนะนำมีแต่ไม่ละเอียดมากพอ บำบัดอะไรก็ไม่ได้บอก ป้ายจะบอกข้อความเพียงสั้น ๆ เช่น ป้ายเตือนว่าไม่ควรนอนบนลานติดต่อกันนานกว่า 30 นาที เพราะอาจเกิดอาการวิงเวียนศีรษะและเป็นลมเนื่องจากร่างกายสูญเสียเหงื่อมาก อ่านแล้วน่ากลัวมาก คนที่มาเที่ยวเขาก็เลยไม่กล้านอน จริง ๆ แล้วเราอนซัก 30 นาทีแล้วก็ลุกขึ้นไปกินน้ำพักผ่อนซักครึ่งชั่วโมงก็มานอนต่อได้อีก ยังมีอีกคือป้ายเตือนว่าก่อนนอนบนลานควรปูผ้าหรือวัสดุทนความร้อน เพื่อป้องกันไม่ให้ผิวสัมผัสพื้นที่มีความร้อนสูง แต่เราไม่มีผ้าบริการเขาแล้วนักท่องเที่ยวจะได้สัมผัสกับการนอนบนลานนี้ได้อย่างไร”

(อลิษา (นามสมมุติ), สัมภาษณ์, 29 เมษายน 2553)

2.3 ปัญหาการจัดการด้านความปลอดภัย

จากการสังเกตและข้อมูลจากการสัมภาษณ์ พบว่า แหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพน้ำพุร้อนธรรมชาติสวนสาธารณะรักษะวาริน มีปัญหาการจัดการด้านความปลอดภัย รวมถึงความสามารถในการปฐมพยาบาลให้กับนักท่องเที่ยวอันเนื่องมาจากอุบัติเหตุที่เกิดจากกิจกรรมการท่องเที่ยวได้แก่ เจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัยไม่เพียงพอต่อการรักษาความปลอดภัยทั้งบริเวณภายในและภายนอกพื้นที่ให้บริการน้ำพุร้อน ไม่มีระบบป้องกันและเตือนภัย ไม่มีโทรศัพท์สาธารณะ ไม่มีบุคลากร สถานที่ และอุปกรณ์ในการปฐมพยาบาล ซึ่งสอดคล้องกับคำกล่าวของผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่กล่าวว่า

“ความปลอดภัยตอนกลางค้ำกลางคืนมันน่ากลัว มีวัยรุ่นมาวิ่งสุ่มกัน วันก่อนก็มีวัยรุ่นยิงกันตอนกลางคืนแถวหน้าวัดนี้แหละ ตำรวจที่มีอยู่ก็เพียงคนเดียว เขาดูแลไม่ทันหรอก มีปัญหาด้านความปลอดภัยโดยเฉพาะในตอนกลางคืน”

(พระเทพสิทธิมงคล (แสนอ สิริปัญญา), สัมภาษณ์, 18 มีนาคม 2553)

“ด้านการดูแลความปลอดภัย เทศบาลรับการสนับสนุนจากตำรวจในการสนับสนุนเจ้าหน้าที่ตำรวจประจำที่ป้อมตำรวจ แต่อาจจะยังไม่เพียงพอ โดยเฉพาะในช่วงกลางคืน ซึ่งก็ดูแลด้านความปลอดภัยได้ยาก เพราะของเราเป็นสวนเปิด มีประชาชนใช้สัญจรเข้าออกได้ตลอดเวลาจึงยากต่อการควบคุมดูแลด้านความปลอดภัย”

(สมบุญ ตีควัฒนานนท์, สัมภาษณ์, 29 เมษายน 2553)

ซึ่งสอดคล้องกับคำกล่าวของผู้ประกอบการที่ประกอบธุรกิจภายในสวนสาธารณะรักษะวาริน ที่กล่าวว่า

“พอลงคืน วันดีคืนดีมีวัยรุ่นมาจับกลุ่มเที่ยว มอเตอร์ไซค์ก็โดนขโมย โดนจัดแงะ”

(ภพิมล สายสุข, สัมภาษณ์, 1 พฤษภาคม 2553)

“ที่นี้ความปลอดภัยตอนกลางคืนน่ากลัวหน่อย เป็นสวนเปิดด้วย ใครจะเข้ามาทำอะไรเมื่อไหร่ก็ได้ ปัญหาที่มีมากในตอนกลางคืน ตอนกลางวันไม่เท่าไร ถ้ามีผู้ดูแลตลอดน่าจะดีเลย”

(เกียรติศักดิ์ หงส์หาญ, สัมภาษณ์, 18 เมษายน 2553)

ซึ่งสอดคล้องกับคำกล่าวของผู้ใช้บริการในสวนสาธารณะรักษะวาริน ที่กล่าวว่า

“สวนใหญ่นั้นจะมารับบริการช่วงเย็น พอถึงหัวค่ำก็กลับแล้ว บางทีหลอดไฟบางหลอดก็ไม่ติด พอมืดแล้วมันน่ากลัว รู้สึกไม่ค่อยปลอดภัย”

(เหม่ม (นามสมมุติ), สัมภาษณ์, 28 เมษายน 2553)

“ความปลอดภัยกลางค้ำกลางคืน ตำรวจแทบมองไม่เห็นเลย มีที่פקตำรวจแต่ไม่ค่อยเห็นตำรวจ”

(ไมตรี (นามสมมุติ), สัมภาษณ์, 29 เมษายน 2553)

2.4 ปัญหาการจัดการด้านสิ่งแวดล้อม

จากการสังเกตและข้อมูลจากการสัมภาษณ์ พบว่า แหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพน้ำพุร้อนธรรมชาติสวนสาธารณะรักษะวาริน มีปัญหาการจัดการด้านสิ่งแวดล้อม ได้แก่ บริเวณพื้นที่ให้บริการมีจำนวนถังขยะไม่เพียงพอต่อความต้องการของผู้ใช้บริการ ถังขยะบางจุดไม่มีฝักและส่งกลิ่น ตามภาพที่ 13 และภาพที่ 14 บริเวณในลำคลองส่วนที่แยกจากสายหลักไหลผ่านระหว่างกำแพงเรียงหินข้างถนน กับส่วนที่เป็นเกาะบริเวณให้บริการบ่อแช่เท้าและลานสุขภาพ มีวัชพืช

และตะไคร่น้ำอยู่มาก และมีเศษขยะติดค้างกับรั้วพืชมูบ้าง ตามภาพที่ 15 ทำให้เสียทัศนียภาพ ซึ่งสอดคล้องกับคำกล่าวของผู้ประกอบการที่ประกอบธุรกิจภายในสวนสาธารณะรักษะวาริน ที่กล่าวว่า

“ถึงขยะตรงที่ทางขึ้นใกล้กับบ่อลูกสาวนั้นก็เหม็นมาก”

(ภพิมล สายสุข, สัมภาษณ์, 1 พฤษภาคม 2553)

ซึ่งสอดคล้องกับคำกล่าวของผู้เข้าใช้บริการในสวนสาธารณะรักษะวาริน ที่กล่าวว่า

“ภาชนะใส่ขยะมีน้อย คนมาเที่ยวหาที่ทิ้งไม่ได้ เลยตั้งไว้ตามข้างถนน”

(ไพบร (นามสมมุติ), สัมภาษณ์, 29 เมษายน 2553)

“หาดังขยะไม่ได้เลย บวรกนจิตได้สำนึกเขาดีเขาก็เดินถือไปไม่รู้จะเอาไปไหน”

(อลิษา (นามสมมุติ), สัมภาษณ์, 29 เมษายน 2553)

ภาพที่ 21 ถังขยะบริเวณสวนสาธารณะรักษะวาริน
(ที่มา: ถ่ายภาพเมื่อวันที่ 29 เมษายน 2553)

ภาพที่ 22 ดั่งขยะบริเวณสวนสาธารณะรักษะวาริน
(ที่มา: ถ่ายภาพเมื่อวันที่ 29 เมษายน 2553)

ภาพที่ 23 ลำคลองส่วนที่แยกจากลำคลองสายหลักบริเวณสวนสาธารณะรักษะวาริน
(ที่มา: ถ่ายภาพเมื่อวันที่ 15 มีนาคม 2553)

2.5 ปัญหาข้อจำกัดด้านงบประมาณในการพัฒนา

จากการศึกษาเอกสารและข้อมูลจากการสัมภาษณ์ พบว่า แหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพน้ำพุร้อนธรรมชาติสวนสาธารณะรักษะวาริน มีปัญหาข้อจำกัดด้านงบประมาณในการพัฒนา ได้แก่ เทศบาลเมืองระนองซึ่งเป็นหน่วยงานหลักที่รับผิดชอบในการดูแลพื้นที่สวนสาธารณะรักษะวา ในแต่ละปีจะได้รับการจัดสรรเงินอุดหนุนทั่วไปลดลงจากปีที่ผ่านมา ในขณะที่ภาระค่าใช้จ่ายงบประมาณในด้านต่าง ๆ ตามภาระหน้าที่ยังคงมีอยู่ เช่น ค่าเงินเดือนบุคลากร ค่าวัสดุ ค่าใช้สอย เป็นต้น ทำให้มีข้อจำกัดด้านงบประมาณในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพน้ำพุร้อนธรรมชาติรักษะวาริน จากการศึกษาเอกสารงบประมาณของเทศบาลเมืองระนอง ในปีงบประมาณ พ.ศ.2551 และ พ.ศ.2552 พบว่า ในปีงบประมาณ พ.ศ.2551 ได้รับการจัดสรรเงินอุดหนุนทั่วไปจากรัฐบาล จำนวน 77,448,263.91 บาท นำไปจัดสรรดำเนินการตามแผนพัฒนา จำนวน 35,629,617.37 บาท ในปีงบประมาณ พ.ศ.2552 ได้รับการจัดสรรเงินอุดหนุนทั่วไปจากรัฐบาลลดลงเหลือจำนวน 70,990,896.39 บาท นำไปจัดสรรดำเนินการตามแผนพัฒนาลดลงเหลือจำนวน 26,818,867.53 บาท ซึ่งสอดคล้องกับคำกล่าวของผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่กล่าวว่า

“เทศบาลเมืองระนอง มีแนวทางและพยายามที่จะพัฒนาสวนสาธารณะรักษะวารินให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศ พยายามให้มีการบริการที่เป็นที่ประทับใจแก่นักท่องเที่ยว การจะพัฒนาทั้งโครงสร้างพื้นฐาน และการบริการต่าง ๆ ก็ต้องใช้งบประมาณในการดำเนินการ ซึ่งงบประมาณของทางเทศบาลมีจำกัด ทำให้การดำเนินการพัฒนาทำได้ไม่มากนัก ที่ผ่านเทศบาลได้รับการจัดสรรงบประมาณเงินอุดหนุนทั่วไปจากรัฐบาลลดลงทุกปี ต้องอาศัยการขอรับการสนับสนุนงบประมาณหรือขอรับการสนับสนุนการดำเนินการ จากหน่วยงานต่าง ๆ เช่นที่ได้รับการสนับสนุนในปีที่แล้วกับปีนี้ คือ การปรับปรุงถนนทางเข้าพร้อมรางระบายน้ำจากบพัฒนาจังหวัดของจังหวัด การก่อสร้างห้องน้ำสาธารณะจากงบของสำนักงานพัฒนาการท่องเที่ยวและกีฬา และที่กำลังจะดำเนินการคือ การก่อสร้างบ่อแช่บริเวณใกล้บ่อพ้อจากงบพัฒนาจังหวัด”

(สมบุญ ดิกวัฒนานนท์, สัมภาษณ์, 29 เมษายน 2553)

“โดยภาพรวมของการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว ปัญหาอุปสรรคอยู่ที่งบประมาณเป็นเรื่องใหญ่ เรามีข้อจำกัดด้านงบประมาณ ซึ่งงบประมาณที่ได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานของรัฐน้อยมาก งบประมาณของเทศบาลเมืองระนองเองก็มีอยู่น้อย”

(ศรียงค์ โสภา, สัมภาษณ์, 30 เมษายน 2553)

ตอนที่ 3 แนวทางการพัฒนาของแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพน้ำพุร้อนธรรมชาติ สวนสาธารณะรักษะวาริน

จากการศึกษาสภาพและปัญหาของแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพน้ำพุร้อนธรรมชาติสวนสาธารณะรักษะวาริน ผู้วิจัยจึงได้ศึกษาแนวทางการพัฒนาของแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพน้ำพุร้อนธรรมชาติสวนสาธารณะรักษะวาริน ซึ่งจากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญได้กล่าวเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพน้ำพุร้อนธรรมชาติสวนสาธารณะรักษะวาริน ไว้ว่า

“การพัฒนามันต้องคำนึงถึงธรรมชาติ ต้องรักษาสภาพธรรมชาติ ต้องพัฒนาอย่างยั่งยืน ต้นไม้ดั้งเดิมก็ต้องรักษาไว้”

(พระเทพสิทธิมงคล (แสนอ สิริปญโญ), สัมภาษณ์, 18 มีนาคม 2553)

“ต้องพัฒนาโดยรักษาสภาพความเป็นธรรมชาติไว้ ให้มีความอุดมสมบูรณ์ ให้มีพื้นที่สีเขียวมาก ๆ ต้องสร้างสิ่งอำนวยความสะดวกและการให้บริการให้นักท่องเที่ยวประทับใจและเข้ามาท่องเที่ยวให้มาก ๆ โดยเน้นในด้านการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ”

(สมบุญ ดิควัฒนานนท์, สัมภาษณ์, 29 เมษายน 2553)

“ต้องหนึ่งในเรื่องการประชาสัมพันธ์ และการบริการนักท่องเที่ยว ที่สำคัญคือด้านการอำนวยความสะดวก และการอำนวยความสะดวก การพัฒนาการท่องเที่ยวบ่อน้ำร้อนนี้ จะต้องให้การพัฒนาในแหล่งท่องเที่ยวอื่น ๆ ในจังหวัดควบคู่กันไปด้วยให้เกิดการเชื่อมโยงการท่องเที่ยวต่าง ๆ ในจังหวัด”

(ศรียงค์ โสภา, สัมภาษณ์, 30 เมษายน 2553)

“ควรสร้างในสิ่งที่เป็นธรรมชาติให้มาก เช่น การทำสวนสมุนไพร หรือสวนสาธิต หรือศูนย์สุขภาพ และควรมีกิจกรรมต่อเนื่อง เช่น การวัดความดัน การให้ความรู้ การทำกิจกรรมสุขภาพ หรืออาจมีร้านอาหารสุขภาพ ควรทำของฝากที่เป็นเอกลักษณ์ของบ่อน้ำร้อน เช่น อาจมีบริการขายขวดที่ระลึกมีโลโก้ เพื่อใส่น้ำจากบ่อน้ำร้อนกลับไป

เป็นที่ระลึกได้ หรืออะไรที่เกี่ยวกับสุขภาพ ควรมีเจ้าหน้าที่ไปแนะนำให้ความรู้ในแต่ละจุด หรือจัดทำป้ายแนะนำ ทำไม่ต้องมานอนบนลานสุขภาพ คนหายเจ็บป่วยเพราะอะไร มาเช่าเพราะอะไร ได้อะไรแก่ร่างกาย ควรมีเจ้าหน้าที่ด้านบริการสุขภาพด้วย เช่น มีการตรวจสุขภาพผู้ที่จะลงแช่น้ำ และให้คำแนะนำแก่ผู้ใช้บริการ ควรจะมีการวิจัยประโยชน์ของน้ำแร่ร้อน และให้มีการติดตามทำประวัติผู้ที่มารักษาแล้วหายจากโรค”

(สนชัย อยู่เต็กแก่ง, สัมภาษณ์, 29 เมษายน 2553)

“น่าจะมีการประชาสัมพันธ์หรือมีที่ทำการประชาสัมพันธ์ในพื้นที่ น่าจะมีหลังคาตรงที่นั่นแช่ เวลาฝนตกก็จะสามารถเข้าไปนั่งแช่ได้ และน่าจะมีสัดส่วนแยกกระหว่างผู้หญิงกับผู้ชายให้เห็นชัดเจนด้วย ที่จริงถ้าเทศบาลคิดจะเก็บเงิน โดยจัดบ่อแช่ส่วนตัวให้โดยเก็บคนละนิดหน่อยก็ไม่เป็นไร แต่ของสาธารณะที่เป็นส่วนที่ไม่เสียค่าใช้จ่ายก็ให้คงมีไว้”

(วรรณา แจ่มกระจ่าง, สัมภาษณ์, 9 เมษายน 2553)

นอกจากนี้ยังมีความเห็นของผู้ประกอบการที่ประกอบธุรกิจภายในสวนสาธารณะรักษะวาริน ที่กล่าวว่า

“ควรให้มีการสืบค้นแสดงข้อมูลยืนยันคำกล่าวที่ว่าน้ำแร่ร้อนรักษะวารินมีคุณภาพดีติดอันดับหนึ่งในสามของโลก ควรมีการวางแผนออกมาว่ามีองค์ประกอบอะไรบ้าง โครงสร้างเป็นอย่างไร มีผลดีผลเสียอย่างไร ส่งผลกระทบต่อสภาพพื้นที่แวดล้อมอย่างไร ต่อคนภายในและคนภายนอกอย่างไร ควรมีการประชาสัมพันธ์ที่ดี หัวใจหลักคือการประชาสัมพันธ์ที่ดี”

(ภพิมล สายสุข, สัมภาษณ์, 1 พฤษภาคม 2553)

“ต้องวาดแผนที่บริเวณของบ่อน้ำร้อนว่ามีบริเวณไหนบ้างทำเป็นโบว์แจกเลย ใครจะไปห้องน้ำ ไปซื้อของฝาก ไปแช่น้ำ ไม่ต้องคอยถามคนนั่นทีคนนี่ที ควรมีเว็บไซต์ประชาสัมพันธ์ หน่วยงานสาธารณะสุขก็ควรเข้ามาช่วยดูแล ควรมีการทำทะเบียนผู้ที่เข้ามาใช้น้ำแร่รักษาตัว รักษาแล้วหายไหม อันนี้เราไม่ได้ทำประวัติไว้เลย ไม่มีข้อมูลสถิติอะไรเลย สามารถทำกิจกรรมได้เยอะเยะ สูดยอดเลยนะบ่อน้ำร้อนที่นี่ แต่ไม่ค่อยเห็นความสำคัญกันเลย ไม่รวมกลุ่มกัน ต่างคนต่างทำ ต้องให้ส่งเสริมให้คนมีจิตสำนึก และเห็นคุณค่าความสำคัญให้มากกว่านี้”

(เกียรติศักดิ์ หงส์หาญ, สัมภาษณ์, 18 เมษายน 2553)

“น่าจะมีเจ้าหน้าที่หรือศูนย์บริการนักท่องเที่ยว หรือทำเป็นโบ๊ชว์แนะนำวิธีการรักษาโรคด้วยน้ำร้อน แสดงแผนที่แนะนำจุดต่าง ๆ ในสวนสาธารณะนี้ และจุดท่องเที่ยวอื่น ๆ ในจังหวัด”

(แดง (นามสมมุติ), สัมภาษณ์, 21 เมษายน 2553)

นอกจากนี้ยังมีความเห็นของผู้เข้าใช้บริการในสวนสาธารณะรักษะวาริน ที่กล่าวว่า

“ถ้ามีจุดประชาสัมพันธ์บอกจะดีกว่านี้ การประชาสัมพันธ์เมื่อนักท่องเที่ยวมาถึง ควรมีหลายจุดให้เขาเห็นได้ทันทีเมื่อลงจากรถ โดยให้เน้นการประชาสัมพันธ์ด้านสุขภาพ และควรมีการดูแลจากเจ้าหน้าที่ด้านสาธารณสุข มีการทำสติติดบันทึกไว้ น่าจะมีการบริการนวด คนที่เขามาจากที่ไกล ๆ เขามาถามหาบริการนวดกันมากเลย น่าจะมีฝ้ายสำหรับปูนอนบนสถานสุขภาพไว้ให้บริการ โดยอาจให้เช่าหรือขายในราคาถูกลงก็ได้”

(อติยา (นามสมมุติ), สัมภาษณ์, 29 เมษายน 2553)

บทที่ 5

สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

สรุปผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง แนวทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพน้ำพุร้อนธรรมชาติสวนสาธารณะรักษะวาริน เป็นผลเนื่องมาจาก แหล่งน้ำพุร้อนธรรมชาติสวนสาธารณะรักษะวาริน เป็นเอกลักษณ์ของจังหวัดระนอง และเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพน้ำพุร้อนธรรมชาติที่มีศักยภาพด้านการท่องเที่ยวในระดับหนึ่ง ที่ได้รับความนิยมนิยมจากประชาชนในจังหวัดและนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติ ซึ่งที่ผ่านมาได้รับการพัฒนายังไม่เต็มศักยภาพเท่าที่ควร และยังไม่เคยได้รับการประเมินคุณภาพด้านการท่องเที่ยวจากสำนักงานพัฒนาการท่องเที่ยว ประกอบกับประชาชนในท้องถิ่นมีความต้องการให้พัฒนาแหล่งน้ำพุร้อนธรรมชาติสวนสาธารณะรักษะวาริน จึงเป็นที่สนใจที่จะศึกษาว่า แนวทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพน้ำพุร้อนธรรมชาติสวนสาธารณะรักษะวาริน อำเภอเมืองระนอง จังหวัดระนอง จะมีแนวทางการพัฒนาอย่างไร โดยการศึกษาครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพของแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพน้ำพุร้อนธรรมชาติสวนสาธารณะรักษะวาริน เพื่อศึกษาปัญหาของแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพน้ำพุร้อนธรรมชาติสวนสาธารณะรักษะวาริน และเพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาของแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพน้ำพุร้อนธรรมชาติสวนสาธารณะรักษะวาริน โดยการศึกษาเก็บข้อมูลจากเอกสาร การสังเกต การสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูล จำนวน 18 คน แบ่งเป็น สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 5 คน สัมภาษณ์ผู้ประกอบการที่ประกอบธุรกิจในบริเวณแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพน้ำพุร้อนธรรมชาติสวนสาธารณะรักษะวาริน จำนวน 5 คน และสัมภาษณ์ประชาชนชาวจังหวัดระนองและนักท่องเที่ยวที่เข้าใช้บริการในแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพน้ำพุร้อนธรรมชาติสวนสาธารณะรักษะวาริน จำนวน 8 คน ผู้วิจัยในรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์ประชากรกลุ่มตัวอย่างและนำมาวิเคราะห์พร้อมทั้งแยกแยะจับประเด็น อีกทั้งตัดคำพูดบางคำที่ไม่เหมาะสมและไม่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยออกไปเพื่อให้ข้อมูลนั้นเป็นไปตามระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ ซึ่งผลการศึกษานำเสนอตามลำดับดังนี้

1. สภาพของแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพน้ำพุร้อนธรรมชาติสวนสาธารณะรักษะวาริน
2. ปัญหาของแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพน้ำพุร้อนธรรมชาติสวนสาธารณะรักษะวาริน

3. แนวทางการพัฒนาของแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพน้ำพุร้อนธรรมชาติสวนสาธารณะรักษะวาริน

ส่วนที่ 1 สภาพของแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพน้ำพุร้อนธรรมชาติสวนสาธารณะรักษะวาริน

ผลการศึกษา พบว่า แหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพน้ำพุร้อนธรรมชาติสวนสาธารณะรักษะวาริน ตั้งอยู่ในเขตเทศบาลเมืองระนอง ตำบลเขานิวเวศน์ อำเภอเมืองระนอง จังหวัดระนอง ห่างจากตัวเมืองไปทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ทางประมาณ 2 กิโลเมตร บริเวณที่เป็นจุดที่ตั้งของบ่อน้ำพุร้อนภายในสวนสาธารณะรักษะวาริน อยู่ห่างจากปากทางเข้า (ถนนชลระอุ ตัดกับ ถนนเพชรเกษม) ระยะทางประมาณ 1 กิโลเมตร เลียบลำคลองหาดส้มแป้น ทั้งสองฝั่งมีภูเขาที่มีต้นไม้ขึ้นหนาแน่นตลอดเส้นทาง ระบบไฟฟ้าสาธารณะเป็นการเดินสายไฟฟ้าใต้ดินทั้งสิ้น มีร้านค้าจำหน่ายสินค้าที่ระลึก ร้านจำหน่ายอาหารและเครื่องดื่ม และสถานประกอบการสปาของเอกชน มีบ่อน้ำพุร้อนจำนวน 3 บ่อ และมีบริเวณให้บริการบ่อแช่เท้า และลานสุขภาพ สภาพธรรมชาติและภูมิทัศน์โดยรวมทั่วไปมีความเป็นธรรมชาติร่มรื่น สภาพการใช้บริการจะมีผู้ใช้บริการมากในช่วงเช้าเวลาประมาณตีห้าถึงสองโมงเช้า และช่วงเย็นเวลาประมาณห้าโมงเย็น ถึง ช่วงหัวค่ำเวลาประมาณสามทุ่ม ซึ่งหากเป็นวันเสาร์ วันอาทิตย์ และวันหยุดนักขัตฤกษ์ จะมีนักท่องเที่ยวและผู้ให้บริการมากเป็นพิเศษตั้งแต่ช่วงเช้าถึงช่วงหัวค่ำ ซึ่งในการให้บริการสาธารณะต่าง ๆ ไม่มีการเก็บค่าใช้จ่ายใด ๆ จากผู้ใช้บริการ

ส่วนที่ 2 ปัญหาของแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพน้ำพุร้อนธรรมชาติสวนสาธารณะรักษะวาริน

ผลการศึกษา พบว่า ปัญหาของแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพน้ำพุร้อนธรรมชาติสวนสาธารณะรักษะวาริน มีประเด็นปัญหาอยู่ 5 ประเด็น ดังนี้

2.1 ปัญหาการจัดการด้านความสะอาดอย่างถูกสุขลักษณะ มีปัญหาดังนี้ พื้นที่โดยรอบบริเวณให้บริการบ่อแช่เท้ามีตะไคร่น้ำ บางครั้งน้ำในบ่อแช่เท้าสกปรก บริเวณลานสุขภาพมีเศษดินทรายและฝุ่นละออง มีการโยนเหรียญลงในบ่อน้ำพุร้อน และมีการนำผ้าไปจุ่มน้ำในบ่อน้ำพุร้อนโดยตรง

2.2 ปัญหาการจัดสิ่งอำนวยความสะดวกที่จำเป็น มีปัญหาดังนี้ สิ่งอำนวยความสะดวกแก่ผู้พิการและผู้สูงอายุยังไม่เพียงพอ ป้ายหรือสื่ออื่น ๆ ในการแนะนำประชาสัมพันธ์จุดบริการต่าง ๆ ภายในสวนสาธารณะ และให้ความรู้ถึงประโยชน์ของการใช้บริการน้ำพุร้อนยังไม่เพียงพอ ป้ายเตือนยังไม่มีความละเอียดทำให้เข้าใจยาก ไม่มีอุปกรณ์บอกอุณหภูมิ น้ำ ไม่มีนาฬิกาสำหรับใช้ดูระยะเวลาแช่ บ่อแช่ไม่เพียงพอสำหรับผู้ให้บริการและไม่ได้แยกสัดส่วนระหว่างชาย-หญิง ผู้พิการและผู้สูงอายุ ไม่ได้แยกสัดส่วนระหว่างบ่อแช่ตัวกับบ่อแช่เท้า ไม่มีราวจับหรืออุปกรณ์อื่นเพื่อความ

สะดวกปลอดภัย ไม่มีห้องเปลี่ยนเสื้อผ้า น้ำเย็นสำหรับล้างตัวบางครั้งไม่ไหล ห้องสุขาไม่เพียงพอต่อผู้ใช้บริการ ไม่มีเจ้าหน้าที่ที่มีความรู้เกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวให้บริการและอำนวยความสะดวก

2.3 ปัญหาการจัดการด้านความปลอดภัย รวมถึงความสามารถในการปฐมพยาบาลให้กับนักท่องเที่ยวอันเนื่องมาจากอุบัติเหตุที่เกิดจากกิจกรรมการท่องเที่ยว มีปัญหาดังนี้ เจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัยไม่เพียงพอต่อการรักษาความปลอดภัยทั้งบริเวณภายในและภายนอกพื้นที่ให้บริการน้ำพุร้อน ไม่มีระบบป้องกันและเตือนภัย ไม่มีโทรศัพท์สาธารณะ ไม่มีบุคลากรสถานที่ และอุปกรณ์ในการปฐมพยาบาล

2.4 ปัญหาการจัดการด้านสิ่งแวดล้อม มีปัญหาดังนี้ ถึงขยะบางจุดไม่มีคิซิดและส่งกลิ่นบริเวณพื้นที่ให้บริการมีจำนวนถึงขยะไม่เพียงพอต่อความต้องการของผู้ใช้บริการ บริเวณในลำคลองส่วนที่แยกจากสายหลักไหลผ่านระหว่างกำแพงเรียงหินข้างถนนกับส่วนที่เป็นเกาะบริเวณให้บริการบ่อแช่และลานสุขภาพมีวัชพืช เศษขยะ และมีตะไคร่น้ำ

2.5 ปัญหาข้อจำกัดด้านงบประมาณในการพัฒนา มีปัญหาดังนี้ เทศบาลเมืองระนองซึ่งเป็นหน่วยงานหลักที่รับผิดชอบในการดูแลพื้นที่สวนสาธารณะรักษะวาริน มีข้อจำกัดด้านงบประมาณในการพัฒนา

ส่วนที่ 3 แนวทางการพัฒนาของแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพน้ำพุร้อนธรรมชาติสวนสาธารณะรักษะวาริน

ผลการศึกษา พบว่า แนวทางการพัฒนาของแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพน้ำพุร้อนธรรมชาติสวนสาธารณะรักษะวาริน จะต้องพัฒนาพื้นที่ควบคู่ไปกับการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ โดยต้องเป็นการพัฒนาอย่างยั่งยืน สร้างจิตสำนึกในการตระหนักถึงคุณค่าและความสำคัญของแหล่งท่องเที่ยวของคนในท้องถิ่น คำนึงถึงการรักษาสภาพทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม อนุรักษ์ต้นไม้ดั้งเดิมของพื้นที่ จัดการด้านความสะอาดของน้ำแร่ร้อนอย่างถูกสุขลักษณะ จัดให้มีสิ่งอำนวยความสะดวกที่จำเป็นและการดูแลความปลอดภัยปลอดภัยแก่นักท่องเที่ยว สร้างสื่อประชาสัมพันธ์ถึงวิธีการและผลการบำบัดรักษาโรคด้วยน้ำแร่ร้อนรักษะวาริน ตลอดจนจัดให้มีเจ้าหน้าที่และจุดประชาสัมพันธ์ให้บริการและคำแนะนำแก่นักท่องเที่ยว

อภิปรายผลการวิจัย

จากการวิจัย พบว่า แนวทางการพัฒนาของแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพน้ำพุร้อนธรรมชาติสวนสาธารณะรักษะวาริน จะต้องพัฒนาพื้นที่ควบคู่ไปกับการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ โดยต้องเป็นการพัฒนาอย่างยั่งยืน สร้างจิตสำนึกในการตระหนักถึงคุณค่าและความสำคัญของแหล่งท่องเที่ยวของคนในท้องถิ่น คำนึงถึงการรักษาสภาพทรัพยากรธรรมชาติและ

สิ่งแวดล้อม อนุรักษ์ต้นไม้ดั้งเดิมของพื้นที่ จัดการด้านความสะอาดของน้ำแร่ร้อนอย่างถูกสุขลักษณะ จัดให้มีสิ่งอำนวยความสะดวกที่จำเป็นและการดูแลความปลอดภัยปลอดภัยแก่นักท่องเที่ยว สร้างสื่อประชาสัมพันธ์ถึงวิธีการและผลการบำบัดรักษาโรคด้วยน้ำแร่ร้อนรักษาวารินตลอดจนจัดให้มีเจ้าหน้าที่และจุดประชาสัมพันธ์ให้บริการและคำแนะนำแก่นักท่องเที่ยว ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนของ ประวิตร ชูศิลป์ (2544) ที่กล่าวว่า ทรัพยากรการท่องเที่ยว ถือได้ว่าเป็นทุนทรัพย์ของชาติ และเป็นมรดกล้ำค่าที่ตกทอดมาจากบรรพบุรุษของเรา เพื่อให้ทรัพยากรการท่องเที่ยวได้รับการเอาใจใส่ ดูแล บำรุงรักษาไว้ให้เป็นสมบัติของแผ่นดินที่ยั่งยืนตลอดไปสมกับคุณค่าที่มีอยู่ คนไทยทุกคน ทุกหน่วยงาน ทุกองค์กรที่เกี่ยวข้องควรให้ความเอาใจใส่และประสานสัมพันธ์ต่อกัน ไปอย่างน้อยที่สุดใน 3 เรื่องสำคัญ ได้แก่ ประการแรกต้อนรับแขกด้วยไมตรีจิตอันดีงาม ประการที่สองดูแลเรื่องความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของประชาชนและนักท่องเที่ยว และประการที่สามบำรุงรักษาทรัพยากรการท่องเที่ยวให้บริสุทธิ์คงสภาพธรรมชาติเดิมไว้ ต้องช่วยกันดูแลบำรุงรักษาแหล่งท่องเที่ยวให้คงสภาพเดิมหรือเป็นธรรมชาติไว้ให้ได้มากที่สุด ในส่วนนี้ต้องกระทำทั้งที่เป็นการรณรงค์ สร้างจิตสำนึก ความรู้สึกเป็นเจ้าของ และสอดคล้องกับมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพน้ำพุร้อนธรรมชาติ องค์ประกอบศักยภาพในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพน้ำพุร้อนธรรมชาติ เกณฑ์การจัดการด้านการใช้ประโยชน์ของพื้นที่เพื่อให้เกิดความยั่งยืนของสำนักงานพัฒนาการท่องเที่ยว และสถาบันวิจัยสภาวะแวดล้อม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (2549) ที่กล่าวว่า การจัดการด้านการใช้ประโยชน์ของพื้นที่เพื่อให้เกิดความยั่งยืน หลักเกณฑ์ คือ การใช้ประโยชน์ของพื้นที่เพื่อการใด ๆ ต้องไม่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อแหล่งน้ำพุร้อนธรรมชาติ ซึ่งอาจทำให้เกิดความเสื่อมโทรมหรือเกิดการเปลี่ยนแปลงสภาพธรรมชาติเดิม รวมไปถึงการขัดต่อลักษณะภูมิประเทศหรือความเป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่น และให้ชุมชนได้เป็นส่วนหนึ่งในการท่องเที่ยว โดยตระหนักถึงคุณค่าและความสำคัญของแหล่งท่องเที่ยวของตน ส่งเสริมให้เกิดการใช้ประโยชน์ของพื้นที่อย่างยั่งยืน อีกทั้งสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ อารีรัตน์ แดงบุญมา (2551) ที่ทำการวิจัยเรื่องการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ภูมิศึกษาแหล่งท่องเที่ยวถ้ำเพชรโพธิ์ทอง อำเภอคลองหาด จังหวัดสระแก้ว ซึ่งพบว่า ในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวด้านแหล่งท่องเที่ยวและกิจกรรมในการท่องเที่ยวนั้น ควรกระทบกับธรรมชาติและระบบนิเวศน้อยที่สุดหรือไม่มีผลกระทบเลย ต้องคำนึงถึงของเขตความสามารถของธรรมชาติและวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชุมชน เปิดโอกาสให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการและให้บริการนักท่องเที่ยว ปลูกฝังจิตสำนึกให้นักท่องเที่ยวและชุมชนรักและหวงแหนธรรมชาติ จัดสิ่งอำนวยความสะดวกที่จำเป็นและเพียงพอต่อความต้องการของนักท่องเที่ยว เน้นความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของ

นักท่องเที่ยวเป็นสิ่งสำคัญ เพิ่มการประชาสัมพันธ์ในทุกสื่อ โดยเฉพาะสื่ออินเทอร์เน็ตซึ่งเป็นสื่อที่สำคัญในปัจจุบัน

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัยเรื่อง แนวทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพน้ำพุร้อนธรรมชาติสวนสาธารณะรักษะวาริน พบว่า แหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพน้ำพุร้อนธรรมชาติสวนสาธารณะรักษะวาริน มีปัญหาอยู่ 5 ประเด็น ได้แก่ การจัดการด้านความสะอาดอย่างถูกสุขลักษณะ การจัดสิ่งอำนวยความสะดวกที่จำเป็น การจัดการด้านความปลอดภัย การจัดการด้านสิ่งแวดล้อม และข้อจำกัดด้านงบประมาณในการพัฒนา ซึ่งมีแนวทางการพัฒนา คือ จะต้องพัฒนาพื้นที่ควบคู่ไปกับการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ โดยต้องเป็นการพัฒนาอย่างยั่งยืน สร้างจิตสำนึกในตระหนักถึงคุณค่าและความสำคัญของแหล่งท่องเที่ยวของคนในท้องถิ่น คำนึงถึงการรักษาสภาพทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม อนุรักษ์ต้นไม้ดั้งเดิมของพื้นที่ จัดการด้านความสะอาดของน้ำแร่ร้อนอย่างถูกสุขลักษณะ จัดให้มีสิ่งอำนวยความสะดวกที่จำเป็นและการดูแลความปลอดภัยแก่นักท่องเที่ยว สร้างสื่อประชาสัมพันธ์ถึงวิธีการและผลการบำบัดรักษาโรคด้วยน้ำแร่ร้อนรักษะวาริน ตลอดจนจัดให้มีเจ้าหน้าที่และจุดประชาสัมพันธ์ให้บริการและคำแนะนำแก่นักท่องเที่ยว จากข้อค้นพบดังกล่าว ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะดังต่อไปนี้

เชิงนโยบาย

1. จังหวัด ควรเป็นหน่วยหลักในการประสานความร่วมมือระหว่างหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ให้มีการบูรณาการทำงานร่วมกันเพื่อการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพน้ำพุร้อนสวนสาธารณะรักษะวาริน ซึ่งเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นเอกลักษณ์ของจังหวัดระนอง ตลอดจนพิจารณาให้การสนับสนุนงบประมาณหรือการดำเนินการในการพัฒนาในส่วนที่เกินศักยภาพของเทศบาลเมืองระนอง
2. เทศบาลเมืองระนอง ควรมีการกำหนดนโยบายสาธารณะเป็นการเฉพาะ โดยกำหนดเป็นยุทธศาสตร์เกี่ยวกับการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพน้ำพุร้อนสวนสาธารณะรักษะวาริน และให้ความสำคัญต่อการติดตามและประเมินผลการดำเนินงานไปสู่การปฏิบัติ
3. ควรมีการส่งเสริมการสร้างจิตสำนึกในการมีส่วนร่วมของประชาชนในท้องถิ่น ให้มีความตระหนักถึงคุณค่าและความสำคัญของแหล่งท่องเที่ยวของคน ให้เกิดความรู้สึกรักหวงแหนและช่วยกันดูแลรักษาพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพน้ำพุร้อนสวนสาธารณะรักษะวาริน

เชิงปฏิบัติการ

1. เทศบาลเมืองระนอง ควรมีการแต่งตั้งคณะทำงานในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพน้ำพุร้อนสวนสาธารณะรักษะวาริน โดยกำหนดหน้าที่ความรับผิดชอบให้ครอบคลุมชัดเจนในทุกประเด็น ทั้งการวางแผนพัฒนา การดูแล ให้บริการ ประชาสัมพันธ์ และแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ของแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพน้ำพุร้อนสวนสาธารณะรักษะวาริน
2. ควรให้มีจุดบริการและประชาสัมพันธ์ประจำในแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพน้ำพุร้อนสวนสาธารณะรักษะวาริน โดยจัดเจ้าหน้าที่เข้าให้บริการภายในสวนสาธารณะรักษะวาริน และให้มีสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ที่จำเป็นต่อการให้บริการ
3. ควรให้มีเจ้าหน้าที่กำกับดูแลในการตรวจประเมินให้มีการดำเนินการด้านความสะอาดอย่างถูกสุขลักษณะเป็นประจำ
4. ควรส่งเสริมให้มีการให้บริการด้านสุขภาพต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับน้ำแร่ร้อน และด้านสุขภาพอื่น ๆ เช่น บริการนวดแผนไทยโดยใช้น้ำแร่ร้อนประคบ การจำหน่ายอาหารเพื่อสุขภาพ เป็นต้น
5. ควรดำเนินการศึกษาวิจัยเปรียบเทียบถึงคุณภาพของน้ำแร่ร้อนในการใช้ประโยชน์ด้านรักษาสุขภาพ ของแหล่งน้ำแร่ร้อนรักษะวาริน เปรียบเทียบกับแหล่งน้ำแร่ต่าง ๆ ที่มีชื่อเสียงในด้านรักษาสุขภาพ

เชิงวิชาการ

1. ในการศึกษาเรื่องแนวทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในครั้งต่อไปหากใช้การเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีการสัมภาษณ์ ควรใช้แบบสัมภาษณ์โดยกำหนดการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง เนื่องจากการใช้การสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้างในการศึกษาครั้งนี้ พบว่าทำให้แยกแยะจับประเด็นได้ยาก อาจทำให้ข้อค้นพบและข้อสรุปที่ได้ไม่ครอบคลุมทุกประเด็น
2. ควรจะทำการศึกษาวิจัยในเชิงคุณภาพ ในด้านปัจจัยที่เป็นปัญหาอุปสรรคในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวของหน่วยงานที่รับผิดชอบดูแลแหล่งท่องเที่ยว เพื่อที่จะหาแนวทางการแก้ไขปัญหาอุปสรรคในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว

บรรณานุกรม

กรรวิ ก้นเงิน. (2550). ความคาดหวังและความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวชาวไทยที่มีต่อการพัฒนาสถานที่ท่องเที่ยวในจังหวัดกาญจนบุรี. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนศึกษา, บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร.

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. (ม.ป.ป.). *ธารน้ำแร่เมืองแร่นอง*. เอกสารประชาสัมพันธ์.

เกียรติศักดิ์ หงส์หาญ. (2553, 18 เมษายน). สัมภาษณ์.

ชนะภัย เดชะวงศ์. (2547). *การท่องเที่ยวแบบยั่งยืน*. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก:

http://www.uniserv.buu.ac.th/forum2/topic.asp?TOPIC_ID=519

โชติ (นามสมมุติ). (2553, 20 เมษายน). สัมภาษณ์.

ศุริยางค์ โสภา. (2553, 30 เมษายน). *ท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดระนอง*. สัมภาษณ์.

เทศบาลเมืองระนอง. (ม.ป.ป.). *น้ำพุร้อนรักษะวาริน*. ระนอง: สำนักงานเทศบาลเมืองระนอง.

เอกสารประชาสัมพันธ์.

เทศบาลเมืองระนอง กองวิชาการและแผนงาน. (2552). *แผนยุทธศาสตร์การพัฒนาเทศบาลเมือง*

ระนอง พ.ศ.2553 – 2557.

นก (นามสมมุติ). (2553, 21 เมษายน). สัมภาษณ์.

ประพันธ์ มีแต้ม. (2550). *ความพึงพอใจของชาวบ้าน บ้านบ่อน้ำร้อนต่อโครงการพัฒนาบ่อน้ำ*

ร้อนเบตงให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวขององค์การบริหารส่วนจังหวัดยะลา. รายงานการศึกษา

อิสระรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการปกครองท้องถิ่น, วิทยาลัยการ

ปกครองท้องถิ่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

ประวิตร ชูศิลป์. (2544). *การพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน*. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก:

<http://www.psru.ac.th/presi1/chapter11.doc>.

ปองทิพย์ นาคินทร์. (2552, 25 พฤศจิกายน). *นักพัฒนาการท่องเที่ยว เทศบาลเมืองระนอง*.

สัมภาษณ์.

ผู้จัดการออนไลน์. (2551). *สพท.ลุยพัฒนาน้ำพุร้อนเชิงสุขภาพทั่วประเทศ* โดย ผู้จัดการ

ออนไลน์. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก: [http://www.boybdream.com/manager-news-](http://www.boybdream.com/manager-news-content.php?newid=76181)

[content.php?newid=76181](http://www.boybdream.com/manager-news-content.php?newid=76181).

ภพิมล สายสุข. (2553, 1 พฤษภาคม). สัมภาษณ์.

มาลี (นามสมมุติ). (2553, 28 เมษายน). สัมภาษณ์.

มัลลิกา เกื้อปัญญา. (2542). ความคาดหวังและความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวต่อการจัดการสภาพแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยว หมู่บ้านชาวเขาเผ่าม้ง. การค้นคว้าแบบอิสระศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม, บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

มูลนิธิคุ้มครองสัตว์ป่าและพรรณพืชแห่งประเทศไทยในพระบรมราชินูปถัมภ์ และสำนักงานนโยบายและแผนสิ่งแวดล้อม กองอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรม.

(2544). แหล่งธรรมชาติอันควรอนุรักษ์ของภาคใต้. (พิมพ์ครั้งที่ 1).

วินิจ รังผึ้ง ผู้จัดการออนไลน์. (2550). อ่างน้ำแร่แช่น้ำร้อนในเมืองไทย/วินิจ รังผึ้ง. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก: <http://www.oknation.net/blog/print.php?id=136688>.

วาสนา สุวรรณศรี. (2548). การรับรู้และความคาดหวังของบุคลากรในฝ่ายวางแผนและพัฒนาของวิทยาเขตสังกัดสถาบันเทคโนโลยีราชมงคล ต่อระบบองค์การของสถาบันเทคโนโลยีราชมงคล. วิทยานิพนธ์ศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา, บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม.

วรรณษา แจ่มกระจ่าง. (2553, 9 เมษายน). ประธานคณะกรรมการชุมชนพ่อตาจิง. สัมภาษณ์.

ศิริภรณ์ ภิญโญชูโต. (2549). รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ โดยความร่วมมือขององค์กรท้องถิ่นและชุมชนบ้านช่วงบุก ตำบลห้วยไร่ อำเภอเด่นชัย จังหวัดแพร่.

วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการวิจัยและพัฒนาท้องถิ่น, มหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์.

สนชัย อ้อยเต็กเค็ง. (2553, 29 เมษายน). นายกสสมาคมธุรกิจการท่องเที่ยวจังหวัดระนอง. สัมภาษณ์.

สมทรง (นามสมมุติ). (2553, 20 เมษายน). สัมภาษณ์.

สมบุญ ดิควัดนานนท์. (2553, 29 เมษายน). นายกเทศมนตรีเมืองระนอง. สัมภาษณ์.

สมบัติ ชำรงธัญวงศ์. (1 กุมภาพันธ์ 2553). แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน.

(ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก: http://tdc.thailis.or.th/tdc/search_result.php.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ และศูนย์บริการวิชาการแห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. (2550). รายงานฉบับสมบูรณ์ โครงการเสริมสรณะการวิเคราะห์วางแผนพื้นที่และประสานเชื่อมโยงการจัดการเชิงพื้นที่ทุกระดับ.

สำนักงานพัฒนาการท่องเที่ยว และสถาบันวิจัยสภาวะแวดล้อม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. (2549). คู่มือการประเมินมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงคุณภาพประเภทน้ำพุร้อนธรรมชาติ.

สำนักงานอุตสาหกรรมจังหวัดระนอง และมูลนิธิเพื่อสถาบันพัฒนาวิสาหกิจขนาดกลางและขนาด
 ย่อม. (2552). รายงานฉบับสมบูรณ์ ศึกษาความเป็นไปได้ในการส่งเสริมและพัฒนา
 ผลิตภัณฑ์จากน้ำแร่จังหวัดระนอง โครงการส่งเสริมและพัฒนาผลิตภัณฑ์จากน้ำแร่.

เส็ง (นามสมมุติ). (2553, 28 เมษายน). สัมภาษณ์.

เสนอ สิริปญโญ, พระเทพสิทธิมงคล. (2553, 18 มีนาคม). เจ้าคณะจังหวัดระนอง เจ้าอาวาส
 วัดตโปทาราม. สัมภาษณ์.

เหม่ม (นามสมมุติ). (2553, 28 เมษายน). สัมภาษณ์.

อารีรัตน์ แดงบุญมา. (2551). การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ : กรณีศึกษาแหล่งท่องเที่ยวถ้ำ
 เพชรโพธิ์ทอง อำเภอคลองหาด จังหวัดสระแก้ว. ปัญหาพิเศษรัฐประศาสนศาสตร
 มหบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารทั่วไป, วิทยาลัยการบริหารรัฐกิจ มหาวิทยาลัยบูรพา.

อำนวยการ สุนทรวาท และสังจา ไกรสรรัตน์. (2551). การวิจัยปฏิบัติการด้านการมีส่วนร่วมของ
 ชุมชนเพื่อพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเขากระโจม อำเภอสวนผึ้งให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวทาง
 ธรรมชาติที่ยั่งยืน. วิทยานิพนธ์, มหาวิทยาลัยราชภัฏหมู่บ้านจอมบึง.

อลิษา (นามสมมุติ). (2553, 29 เมษายน). สัมภาษณ์.

อ็อค (นามสมมุติ). (2553, 28 เมษายน). สัมภาษณ์.

อ้อย (นามสมมุติ). (2553, 18 เมษายน). สัมภาษณ์.

มหาวิทยาลัยบูรพา
Burapha University

ภาคผนวก

แบบประเมินมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพน้ำพุร้อนธรรมชาติ

โครงการส่งเสริมและสนับสนุนการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ Health and Spa
(จัดทำมาตรฐานแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพน้ำพุร้อนธรรมชาติ)

โดย

สำนักงานพัฒนาการท่องเที่ยว กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา

ร่วมกับ

สถาบันวิจัยสภาวะแวดล้อม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ชื่อแหล่งท่องเที่ยว
หน่วยงานผู้รับผิดชอบ/ดูแล
ที่อยู่
ที่ตั้งตามพิกัดภูมิศาสตร์

ผู้ประเมิน (ชื่อ - นามสกุล)
(หน่วยงาน)
ประเมินเมื่อ วันที่
เดือน
พ.ศ.

ผลการประเมิน

ส่วนที่ 1 มาตรฐานหลักของแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพน้ำพุร้อนธรรมชาติ

- ผ่านการประเมิน
- ต้องปรับปรุงการให้บริการ

ส่วนที่ 2 ศักยภาพในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพน้ำพุร้อนธรรมชาติ

- มากกว่า 100 คะแนนหรือร้อยละ 80 ขึ้นไป
- 89 – 100 คะแนนหรือร้อยละ 71 – 80
- 76 – 88 คะแนนหรือร้อยละ 61 – 70
- 62 – 75 คะแนนหรือร้อยละ 51 – 60
- น้อยกว่า 62 คะแนนหรือร้อยละ 50

ส่วนที่ 1 มาตรฐานหลักของแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพน้ำพุร้อนธรรมชาติ	
เกณฑ์ที่ 1 คุณภาพน้ำที่เหมาะสมในการให้บริการ หลักเกณฑ์ คือ น้ำพุร้อนธรรมชาติที่จะนำมาให้บริการแก่นักท่องเที่ยวเพื่อการอาบ หรือดื่ม หรือเพื่อการรักษาโรคต้องมีคุณสมบัติทางเคมีและคุณสมบัติทางกายภาพและชีวภาพ ที่เหมาะสมและสอดคล้องกับการรักษาทางการแพทย์	
ดัชนี	ผลการประเมิน
1. มีผลการวิเคราะห์คุณภาพน้ำทุก 2 ปี โดยการใช้ผลการวิเคราะห์จาก กรมทรัพยากรน้ำบาดาลหรือกรมวิทยาศาสตร์การแพทย์	
2. อุณหภูมิของน้ำอยู่ระหว่าง 37-42 องศาเซลเซียส	
3. มีกระบวนการกรองเบื้องต้น เพื่อนำสิ่งปะปน เช่น ใยไม้ หรือวัสดุปนมากับแหล่งน้ำออกก่อนนำไปให้บริการ เช่น ตะแกรงกรองเศษใยไม้ที่ไหลปะปนมาจากแหล่งต้นน้ำ	
4. วัสดุที่ใช้ในท่อส่งน้ำเหมาะสมกับอุณหภูมิของน้ำและไม่ทำปฏิกิริยากับ สารแร่ธรรมชาติ*	
5. น้ำพุร้อนที่ให้บริการ โดยการแช่หรืออาบแล้ว ไม่นำกลับมาให้บริการอีก	
ผลการประเมิน	

หมายเหตุ *

- อุณหภูมิน้ำพุร้อนต่ำกว่า 60 องศาเซลเซียส ควรใช้ท่อประเภท PVC, PE, PB หรือเหล็ก
- อุณหภูมิน้ำพุร้อนระหว่าง 60 - 80 องศาเซลเซียส ควรใช้ท่อประเภท PE, PB หรือเหล็ก
- อุณหภูมิน้ำพุร้อนสูงกว่า 80 องศาเซลเซียส ควรใช้ท่อประเภท PB หรือเหล็ก

เกณฑ์ที่ 2 ห้องแช่น้ำพุร้อน/บ่อแช่น้ำพุร้อน/สระว่ายน้ำ	
<p>หลักเกณฑ์ คือ ห้องน้ำ/บ่อน้ำ/สระว่ายน้ำ ต้องมีการจัดการด้านความสะอาดอย่างถูกสุขลักษณะ และจัดสิ่งอำนวยความสะดวกที่จำเป็นสำหรับการป้องกันอันตรายกับผู้ใช้บริการอันเนื่องมาจากอุบัติเหตุที่เกิดจากการแช่น้ำพุร้อน และไม่ก่อให้เกิดการแพร่เชื้อโรคต่อผู้ใช้บริการ</p>	
ดัชนี	ผลการประเมิน
1. มีป้ายหรือสื่ออื่นๆ ในการให้ความรู้เกี่ยวกับน้ำพุร้อนธรรมชาติ ได้แก่ การแสดงถึงประเภทและประโยชน์ของการใช้น้ำพุร้อนธรรมชาติของแหล่งนั้นๆ	
2. มีป้ายหรือสื่ออื่นๆ เพื่อแสดงวิธีปฏิบัติในการแช่/อาบน้ำพุร้อน มีคำแนะนำประกาศแจ้ง หรือ แจ้งเตือนสำหรับผู้ใช้บริการที่มีโรคประจำตัว และป้ายต้องมีความละเอียด และเข้าใจง่าย มองเห็นได้ชัดเจน ซึ่งต้องมีทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ	
3. มีป้ายหรืออุปกรณ์บอกอุณหภูมิบริเวณที่ให้บริการน้ำพุร้อนและบริเวณแหล่งน้ำพุร้อน	
4. มีระบบถ่ายเทอากาศที่ดี ไม่รู้สึกร้อน อบอ้าว อับชื้น และไม่มีกลิ่นเหม็นหรือหากเกิดปัญหาคควรมีระบบควบคุมคุณภาพ	
5. มีแสงสว่างเพียงพอสำหรับบริเวณที่ให้บริการ โดยทั่วถึง	
6. พื้นผิวของวัสดุปูพื้นของพื้นที่ให้บริการเป็นพื้นผิวสัมผัสนุ่ม หรือวัสดุกันลื่น	
7. มีห้อง/บ่อแช่น้ำสำหรับผู้พิการหรือผู้สูงอายุโดยเฉพาะ หากไม่มีควรมีการติดตั้งราวจับหรืออุปกรณ์อื่นเพื่อความสะดวกและปลอดภัย	
8. บ่อแช่รวมหรือพื้นที่ที่จัดสำหรับการแช่น้ำรวม ต้องมีระบบน้ำล้นหรือมีการไหลผ่านของน้ำตลอดเวลา	
9. มีบ่อน้ำเย็น หรือน้ำฝักบัว เพื่อสลับหรือผสมกับการแช่/อาบน้ำพุร้อน	
10. มีเครื่องสัญญาณเรียกทั้งห้อง/บ่อแช่ส่วนตัว และห้องรวม	
11. มีเจ้าหน้าที่ที่มีความรู้เกี่ยวกับแหล่งนั้นๆ ให้บริการและอำนวยความสะดวกตลอดระยะเวลาที่ให้บริการ	
12. มีผลการตรวจวัดคุณภาพน้ำทางชีววิทยาในสระว่ายน้ำ ขณะที่เปิดให้บริการอย่างน้อยเดือนละ 1 ครั้ง ตามประกาศกระทรวงสาธารณสุข	
13. บ่อ/อ่างแช่ส่วนตัว มีการล้างทำความสะอาดบ่อด้วยน้ำยาฆ่าเชื้อโรค ทุกครั้งหลังการให้บริการ	
14. บ่อแช่รวม มีการล้างทำความสะอาดบ่อไม่น้อยกว่า 2 ครั้งต่อสัปดาห์	
15. มีนาฬิกาที่สามารถมองเห็นชัดเจน อ่านเวลาได้ง่าย	
ผลการประเมิน	

เกณฑ์ที่ 3 ห้องอาบน้ำ/ห้องสุขา/ห้องเปลี่ยนเสื้อผ้า/ล็อกเกอร์	
<p>หลักเกณฑ์ คือ ต้องมีการจัดการด้านความสะอาดอย่างถูกสุขลักษณะ และจัดสิ่งอำนวยความสะดวกที่จำเป็นสำหรับการป้องกันอันตรายกับผู้ใช้บริการอันเนื่องมาจากอุบัติเหตุที่เกิดจากการแช่น้ำพุร้อน</p>	
ดัชนี	ผลการประเมิน
1. มีจำนวนเพียงพอสำหรับผู้ใช้บริการ มีการแยกสัดส่วนชาย-หญิง และมีสัญลักษณ์บ่งบอกชัดเจน	
2. มีน้ำใช้ที่สะอาด เช่น น้ำประปา หรือหากใช้น้ำบาดาล หรือน้ำจากแหล่งน้ำธรรมชาติ ต้องไม่มีตะกอน ไม่มีสี และไม่มีกลิ่น	
3. ห้องอาบน้ำ/ห้องสุขา และสุขภัณฑ์อยู่ในบริเวณที่มิดชิด มีสภาพดี ไม่ชำรุด	
4. ระบบถ่ายเทอากาศที่ดี ไม่รู้สึกร้อน อับอ้าว อับชื้น และไม่มีกลิ่นเหม็น	
5. มีแสงสว่างเพียงพอสำหรับบริเวณที่ให้บริการโดยทั่วถึง	
6. วัสดุปูพื้นเป็นวัสดุพื้นผิวสัมผัสหยาบหรือวัสดุกันลื่น	
7. มีห้องอาบน้ำ/ห้องสุขาสำหรับผู้พิการหรือผู้สูงอายุ โดยเฉพาะ หากไม่มีควรมีการติดตั้งราวจับหรืออุปกรณ์อื่นเพื่อความสะดวกและปลอดภัย	
ผลการประเมิน	
<p>เกณฑ์ที่ 4 การจัดการด้านความปลอดภัย</p> <p>หลักเกณฑ์ คือ แหล่งท่องเที่ยวต้องมีความพร้อมในการป้องกันและรักษาความปลอดภัยตลอดระยะเวลาที่ให้บริการ รวมไปถึงความสามารถในการปฐมพยาบาลให้กับนักท่องเที่ยวอันเนื่องมาจากอุบัติเหตุที่เกิดจากกิจกรรมการท่องเที่ยวได้</p>	
ดัชนี	ผลการประเมิน
1. มีระบบป้องกัน และเตือนภัยที่มีประสิทธิภาพและพร้อมที่จะใช้งาน	
2. การติดตั้งอุปกรณ์ดับเพลิงที่มีประสิทธิภาพ และพร้อมใช้งานได้ตลอดเวลา	
3. มีเจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัยทั้งบริเวณทั้งในและนอกพื้นที่ให้บริการน้ำพุร้อน	
4. มีโทรศัพท์พร้อมแจ้งเหตุฉุกเฉินที่พร้อมใช้งานได้ตลอดเวลา	
5. มีห้องพยาบาลและอุปกรณ์ต่างๆ ที่อยู่ในสภาพที่พร้อมจะใช้งานได้ตลอดเวลาที่ให้บริการ	
6. มีบุคลากรที่มีความรู้ในการปฐมพยาบาล	
ผลการประเมิน	

เกณฑ์ที่ 5 การจัดการด้านสิ่งแวดล้อม	
<p>หลักเกณฑ์ คือ มีการจัดการด้านกำจัดของเสียต่าง ๆ อย่างถูกต้อง ไม่ก่อให้เกิดมลพิษด้านต่าง ๆ ต่อแหล่งน้ำพุร้อนธรรมชาติและพื้นที่โดยรอบ และไม่รบกวนกิจกรรมการท่องเที่ยว รวมถึงการจัดการด้านสิ่งก่อสร้างต่าง ๆ ที่จะส่งผลกระทบต่อทัศนียภาพของลักษณะภูมิประเทศ</p>	
ดัชนี	ผลการประเมิน
1. การขุดเจาะและการสูบน้ำเพื่อการใช้ประโยชน์ใดๆ ให้เป็นไปตามพระราชบัญญัติน้ำบาดาล	
2. ถังขยะบริเวณพื้นที่ให้บริการมีจำนวนเพียงพอ มีสภาพดี มีฉลิด ไม่ส่งกลิ่นหรือทำให้เสียทัศนียภาพ	
3. มีระบบการจัดเก็บขยะและสิ่งปฏิกูลที่ถูกสุขลักษณะ และไม่รบกวนกิจกรรมการท่องเที่ยว	
4. มีการจัดการน้ำเสียที่ถูกหลักสุขาภิบาล	
5. มีแผนการติดตามด้านผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม	
ผลการประเมิน	

ส่วนที่ 2 ศักยภาพในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพน้ำพุร้อนธรรมชาติ			
เกณฑ์ที่ 1 แหล่งน้ำพุร้อนธรรมชาติมีจุดดึงดูดด้านการท่องเที่ยว			
หลักเกณฑ์ คือ แหล่งท่องเที่ยวมีลักษณะเฉพาะที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติ ไม่มีการตัดแปลงจนทำให้สภาพธรรมชาติที่มีอยู่เดิมเปลี่ยนไป และสามารถเป็นจุดดึงดูดความสนใจให้กับนักท่องเที่ยวได้			
ดัชนี/ตัวชี้วัด	คะแนน (A)	ค่าน้ำหนัก (B)	ค่าคะแนน (A*B)
1.1 ปริมาณน้ำร้อนที่ออกมา			
- ปริมาณน้ำมีน้อยมาก และบริเวณน้ำพุร้อนมีลักษณะเป็นพื้นดินเปียกเท่านั้น	1	2	
- ปริมาณน้ำมีน้อย ชั่งอยู่เป็นแอ่งๆ และล้นออกไปเรื่อยๆ	2	2	
- มีน้ำไหลออกมาตลอดเวลา และเป็นที่น่าสนใจ	3	2	
- ปริมาณน้ำมีมาก และเหลือพอสามารถต่อท่อไปใช้ได้บ้าง แต่ไม่มากนัก	4	2	
- ปริมาณน้ำมีมาก และเหลือมากจนสามารถต่อท่อนำไปใช้ ที่อื่นได้ หรือถ้าเป็นแหล่งโคลนเดือด มีพื้นที่มากกว่า 10 ตารางเมตรและมีการเดือดอย่างรุนแรง	5	2	
ค่าคะแนนที่ได้			
1.2 ลักษณะของน้ำพุร้อนหรือแหล่งโคลนเดือด			
- น้ำพุร้อนมีสภาพเป็นพื้นเปียกและไม่มีลักษณะเป็นบ่อ	1	1	
- น้ำพุร้อนมีลักษณะเป็นบ่อเล็กๆ	2	1	
- น้ำพุร้อนมีลักษณะเป็นแอ่งน้ำร้อนหรือโคลนร้อน และผุดขึ้นมาเล็กน้อยตลอดเวลา	3	1	
- มีลักษณะเป็นน้ำพุร้อนที่มีแรงดันพ่นน้ำขึ้นจากระดับพื้น	4	1	
- มีน้ำพุ่งขึ้นมาสูงกว่า 2 เมตร โดยธรรมชาติ (อาจไม่ต้องพุ่งสูงตลอดเวลา)	5	1	
ค่าคะแนนที่ได้			

เกณฑ์ที่ 1 แหล่งน้ำพุร้อนธรรมชาติมีจุดดึงดูดด้านการท่องเที่ยว (ต่อ)			
ดัชนี/ตัวชี้วัด	คะแนน (A)	ค่าน้ำหนัก (B)	ค่าคะแนน (A*B)
1.3 ความร้อนของน้ำหรือโคลน			
- เทปไม่ร้อนเลย (ต่ำกว่า 41 องศาเซลเซียส)	1	1	
- อุ่นๆ (41- 60 องศาเซลเซียส)	2	1	
- ร้อนพอประมาณ (61-80 องศาเซลเซียส)	3	1	
- ร้อนขนาดต้มไข่สุกได้ (81-100 องศาเซลเซียส)	4	1	
- ร้อนมาก แต่ไม่ได้ (มากกว่า 100 องศาเซลเซียส)	5	1	
ค่าคะแนนที่ได้			
1.4 กลิ่นของกำมะถัน			
- มีกลิ่นรุนแรงมากแสบจมูก ซึ่งผู้ใช้บริการส่วนใหญ่ทนไม่ได้	1	1	
- มีกลิ่นแรง ซึ่งผู้ใช้บริการส่วนใหญ่ยังพอทนได้แต่ไม่นาน	2	1	
- มีกลิ่นพอสมควร ซึ่งผู้ใช้บริการส่วนใหญ่ทนอยู่ได้นาน	3	1	
- มีกลิ่นเล็กน้อย ซึ่งผู้ใช้บริการส่วนใหญ่อาจรู้สึกรำคาญบ้าง	4	1	
- โดยทั่วๆ ไปอาจพูดได้ว่าไม่มีกลิ่น	5	1	
ค่าคะแนนที่ได้			
1.5 ขนาดของบ่อน้ำพุร้อนธรรมชาติ			
- ขนาดของบ่อเล็กกว่า 1 ตารางเมตร	1	2	
- ขนาดของบ่อประมาณ 1-2 ตารางเมตร	2	2	
- ขนาดของบ่อประมาณ 2-3 ตารางเมตร	3	2	
- ขนาดของบ่อประมาณ 3-4 ตารางเมตร	4	2	
- ขนาดของบ่อมากกว่า 4 ตารางเมตร	5	2	
ค่าคะแนนที่ได้			

เกณฑ์ที่ 1 แหล่งน้ำชุมชนชาติมีจุดดึงดูดด้านการท่องเที่ยว (ต่อ)			
ดัชนี/ตัวชี้วัด	คะแนน (A)	ค่าน้ำหนัก (B)	ค่าคะแนน (A*B)
1.6 สภาพความสมบูรณ์ของธรรมชาติบริเวณโดยรอบ			
- แทบไม่มีสภาพธรรมชาติเดิมเหลือ	1	2	
- พบความเสื่อมโทรมที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ	2	2	
- พบความเสื่อมโทรมที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ แต่มีความพยายามในการรักษาธรรมชาติ	3	2	
- ธรรมชาติยังคงสภาพเดิม	4	2	
- ธรรมชาติยังคงสภาพเดิมและสวยงามมาก	5	2	
ค่าคะแนนที่ได้			
1.7 เป็นที่ที่มีผู้นิยมมาอาบน้ำแร่เพื่อการรักษาโรค			
- จำนวนนักท่องเที่ยวเฉลี่ยน้อยกว่า 2,000 คนต่อเดือน	1	1	
- จำนวนนักท่องเที่ยวเฉลี่ย 2,000-3,000 คนต่อเดือน	2	1	
- จำนวนนักท่องเที่ยวเฉลี่ย 3,000-4,000คนต่อเดือน	3	1	
- จำนวนนักท่องเที่ยวเฉลี่ย 4,000-5,000 คนต่อเดือน	4	1	
- จำนวนนักท่องเที่ยวเฉลี่ยมากกว่า 5,000 คนต่อเดือน	5	1	
ค่าคะแนนที่ได้			
คะแนนรวม เกณฑ์ที่ 1 แหล่งน้ำชุมชนชาติมีจุดดึงดูดด้านการท่องเที่ยว			

เกณฑ์ที่ 2 ศักยภาพในการรองรับนักท่องเที่ยว			
หลักเกณฑ์ คือ บริเวณแหล่งน้ำพุร้อนธรรมชาติและบริเวณโดยรอบมีศักยภาพที่จะสามารถรองรับนักท่องเที่ยวรวมถึงการพัฒนาต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้น			
ดัชนี/ตัวชี้วัด	คะแนน (A)	ค่าน้ำหนัก (B)	ค่าคะแนน (A*B)
2.1 การเข้าถึงแหล่งน้ำพุร้อนธรรมชาติ			
- มีทางเข้าถึงได้แต่ไม่สะดวก	1	1	
- มีทางเข้าถึงได้สะดวก รถเดินได้ 2 ทาง แต่สามารถใช้ความเร็วได้ต่ำกว่า 30 กิโลเมตร/ชั่วโมง	2	1	
- มีทางเข้าถึงได้สะดวก รถเดินได้ 2 ทาง และสามารถใช้ความเร็วได้เกิน 30 กิโลเมตร/ชั่วโมง	3	1	
- มีทางเข้าถึงได้สะดวกด้วยรถยนต์นั่ง	4	1	
- มีทางเข้าถึงได้สะดวกด้วยรถขนาดใหญ่ ได้แก่ รถโดยสาร หรือรถพัฒนาจร	5	1	
ค่าคะแนนที่ได้			
2.2 ขนาดพื้นที่บริเวณแหล่งน้ำพุร้อนธรรมชาติ			
- พื้นที่แหล่งน้ำพุร้อนธรรมชาติมีขนาดเล็กกว่า 100 ตารางวา	1	2	
- พื้นที่แหล่งน้ำพุร้อนธรรมชาติมีขนาด 100 ตารางวา – 2 ไร่	2	2	
- พื้นที่แหล่งน้ำพุร้อนธรรมชาติมีขนาด 2-5 ไร่	3	2	
- พื้นที่แหล่งน้ำพุร้อนธรรมชาติมีขนาด 5-10 ไร่	4	2	
- พื้นที่แหล่งน้ำพุร้อนธรรมชาติมีขนาดใหญ่มากกว่า 10 ไร่	5	2	
ค่าคะแนนที่ได้			

เกณฑ์ที่ 2 ศักยภาพในการรองรับนักท่องเที่ยว (ต่อ)			
ดัชนี/ตัวชี้วัด	คะแนน (A)	ค่าน้ำหนัก (B)	ค่าคะแนน (A*B)
2.3 การบุกรุกในพื้นที่บริเวณแหล่งน้ำพุร้อนธรรมชาติเพื่อทำกิจกรรมและสิ่งก่อสร้าง			
- มีการบุกรุกมาก ทำให้เสียสภาพธรรมชาติเดิม	1	1	
- มีการบุกรุกตัดแปลงน้ำพุร้อน ทำให้เสียสภาพธรรมชาติบ้างพอสมควร	2	1	
- มีการบุกรุกเข้าไปใช้ประโยชน์หลายอย่าง แต่น้ำพุร้อนยังคงมีความเป็นธรรมชาติ	3	1	
- มีการบุกรุกเล็กน้อยเพื่อเข้าไปใช้ประโยชน์	4	1	
- ไม่มีการบุกรุก	5	1	
ค่าคะแนนที่ได้			
2.4 กิจกรรมการท่องเที่ยวบริเวณแหล่งน้ำพุร้อนธรรมชาติและบริเวณโดยรอบ			
- ไม่มีกิจกรรมอื่นนอกเหนือจากการเที่ยวชมแหล่งน้ำพุร้อนธรรมชาติ	1	1	
- นอกเหนือจากการเที่ยวชมน้ำพุร้อน ยังมีกิจกรรมการท่องเที่ยวชนิดอื่นภายในแหล่ง 1-2 ประเภท	2	1	
- นอกเหนือจากการเที่ยวชมน้ำพุร้อน ยังมีกิจกรรมการท่องเที่ยวชนิดอื่นภายในแหล่งน้ำพุร้อน 1-2 ประเภท และบริเวณใกล้เคียงมีแหล่งท่องเที่ยวประเภทอื่น	3	1	
- นอกเหนือจากการเที่ยวชมน้ำพุร้อน ยังมีกิจกรรมการท่องเที่ยวชนิดอื่นภายในแหล่งน้ำพุร้อนมากกว่า 2 ประเภท	4	1	
- นอกเหนือจากการเที่ยวชมน้ำพุร้อน ยังมีกิจกรรมการท่องเที่ยวชนิดอื่นภายในแหล่งน้ำพุร้อนมากกว่า 2 ประเภท และบริเวณใกล้เคียงมีแหล่งท่องเที่ยวประเภทอื่นอีก	5	1	
ค่าคะแนนที่ได้			
คะแนนรวม เกณฑ์ที่ 2 ศักยภาพในการรองรับนักท่องเที่ยว			

เกณฑ์ที่ 3 การจัดการด้านการใช้ประโยชน์ของพื้นที่เพื่อให้เกิดความยั่งยืน			
<p>หลักเกณฑ์ คือ การใช้ประโยชน์ของพื้นที่เพื่อการใด ๆ ต้องไม่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อแหล่งน้ำพุร้อนธรรมชาติ ซึ่งอาจทำให้เกิดความเสื่อมโทรมหรือเกิดการเปลี่ยนแปลงสภาพธรรมชาติเดิม รวมไปถึงการขัดต่อลักษณะภูมิประเทศหรือความเป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่น และให้ชุมชนได้เป็นส่วนหนึ่งในการท่องเที่ยว โดยตระหนักถึงคุณค่าและความสำคัญของแหล่งท่องเที่ยวของตน ส่งเสริมให้เกิดการใช้ประโยชน์ของพื้นที่อย่างยั่งยืน</p>			
ดัชนี/ตัวชี้วัด	คะแนน (A)	ค่าน้ำหนัก (B)	ค่าคะแนน (A*B)
3.1 การตัดแปลงบริเวณน้ำพุร้อน			
- บริเวณน้ำพุร้อนถูกก่อสร้างและตัดแปลงมาก จนไม่เหลือลักษณะธรรมชาติเดิม	1	2	
- บริเวณน้ำพุร้อนมีการตัดแปลงเล็กน้อย แต่สภาพธรรมชาติมีความเสื่อมโทรม	2	2	
- บริเวณน้ำพุร้อนมีการตัดแปลงเล็กน้อย แต่มีความพยายามในการรักษาธรรมชาติ	3	2	
- บริเวณน้ำพุร้อนมีการตัดแปลงเล็กน้อยแต่ยังคงสภาพธรรมชาติเดิม	4	2	
- บริเวณน้ำพุร้อนยังคงสภาพธรรมชาติเดิมไว้	5	2	
ค่าคะแนนที่ได้			

เกณฑ์ที่ 3 การจัดการด้านการใช้ประโยชน์ของพื้นที่เพื่อให้เกิดความยั่งยืน (ต่อ)			
ดัชนี/ตัวชี้วัด	คะแนน (A)	ค่าน้ำหนัก (B)	ค่าคะแนน (A*B)
3.2 ความกลมกลืนของสิ่งที่มีมนุษย์สร้างขึ้นกับสภาพแวดล้อมและความเป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่น			
- สิ่งที่มีมนุษย์สร้างขึ้นมีรูปร่างและสีที่ไม่กลมกลืน สภาพแวดล้อมและความเป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่น	1	2	
- สิ่งที่มีมนุษย์สร้างขึ้นมีรูปร่างและสีที่ไม่กลมกลืนกับ สภาพแวดล้อม หรือความเป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่น อย่าง ใดอย่างหนึ่ง	2	2	
- สิ่งที่มีมนุษย์สร้างขึ้นมีรูปร่างและสีที่ไม่กลมกลืน สภาพแวดล้อม หรือความเป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่น อย่าง ใดอย่างหนึ่ง แต่มีความสวยงาม	3	2	
- สิ่งที่มีมนุษย์สร้างขึ้นมีรูปร่างและสีที่กลมกลืนกับ สภาพแวดล้อมและความเป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่น	4	2	
- สิ่งที่มีมนุษย์สร้างขึ้นมีรูปร่างและสีที่กลมกลืนกับ สภาพแวดล้อมและความเป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่น และมี ความสวยงามมาก	5	2	
ค่าคะแนนที่ได้			
3.3 การใช้ประโยชน์น้ำพุร้อนธรรมชาติ			
- ปัจจุบันไม่มีการใช้ประโยชน์จากน้ำพุร้อนแล้ว	1	1	
- มีการใช้ประโยชน์จากน้ำพุร้อนน้อย แต่มีการตัดแปลง สภาพธรรมชาติมาก	2	1	
- มีการใช้ประโยชน์จากน้ำพุร้อนน้อย แต่มีความพยายาม ในการรักษาธรรมชาติ	3	1	
- มีการใช้ประโยชน์จากน้ำพุร้อนมาก และมีการตัดแปลง สภาพธรรมชาติเพียงน้อย	4	1	
- มีการใช้ประโยชน์จากน้ำพุร้อนมาก แต่ยังคงสภาพ ธรรมชาติ	5	1	
ค่าคะแนนที่ได้			

เกณฑ์ที่ 3 การจัดการด้านการใช้ประโยชน์ของพื้นที่เพื่อให้เกิดความยั่งยืน (ต่อ)			
ดัชนี/ตัวชี้วัด	คะแนน (A)	ค่าน้ำหนัก (B)	ค่าคะแนน (A*B)
3.4 การกำหนดเขตการใช้ประโยชน์ของพื้นที่			
- ไม่มีการแบ่งการใช้ประโยชน์ของพื้นที่อย่างชัดเจน	1	1	
- มีการจัดแบ่งการใช้ประโยชน์ของพื้นที่ แต่การทำกิจกรรมต่างๆ ไม่สะดวก	2	1	
- มีการจัดแบ่งการใช้ประโยชน์ของพื้นที่อย่างชัดเจน แต่การทำกิจกรรมต่างๆ ไม่สะดวก	3	1	
- มีการจัดแบ่งการใช้ประโยชน์ของพื้นที่อย่างชัดเจน และการทำกิจกรรมต่างๆ สะดวกพอสมควร	4	1	
- มีการจัดแบ่งการใช้ประโยชน์ของพื้นที่อย่างชัดเจน และในการทำกิจกรรมต่างๆ สะดวกมาก	5	1	
ค่าคะแนนที่ได้			
3.5 การจัดการด้านขยะ			
- สามารถพบเห็นขยะได้ทั่วไปในบริเวณพื้นที่	1	1	
- สามารถพบเห็นกองขยะมากกว่า 3 ที่	2	1	
- สามารถพบเห็นกองขยะมากกว่า 2 ที่	3	1	
- สามารถพบเห็นกองขยะมากกว่า 1 ที่	4	1	
- ไม่พบเห็นขยะในบริเวณพื้นที่	5	1	
ค่าคะแนนที่ได้			
3.6 การจัดการด้านน้ำเสีย			
- มีตะแกรงสำหรับกรองขยะก่อนระบายน้ำทิ้ง	1	1	
- มีทางระบายน้ำก่อนลงสู่สาธารณะ	2	1	
- มีบ่อพักน้ำเสีย	3	1	
- มีระบบบำบัดน้ำเสียเบื้องต้น	4	1	
- มีระบบบำบัดน้ำเสีย	5	1	
ค่าคะแนนที่ได้			

เกณฑ์ที่ 3 การจัดการด้านการใช้ประโยชน์ของพื้นที่เพื่อให้เกิดความยั่งยืน (ต่อ)			
ดัชนี/ตัวชี้วัด	คะแนน (A)	ค่าน้ำหนัก (B)	ค่าคะแนน (A*B)
3.7 แผนการติดตามการจัดการด้านการใช้ประโยชน์พื้นที่แหล่งน้ำพุร้อนธรรมชาติ			
- มีแนวความคิดในการจัดการด้านการใช้ประโยชน์พื้นที่แหล่งน้ำพุร้อนธรรมชาติเพื่อให้เกิดความยั่งยืน	1	1	
- มีแผนการจัดการด้านการใช้ประโยชน์พื้นที่แหล่งน้ำพุร้อนธรรมชาติเพื่อให้เกิดความยั่งยืนเบื้องต้น	2	1	
- มีแผนการจัดการในด้านการใช้ประโยชน์พื้นที่แหล่งน้ำพุร้อนธรรมชาติเพื่อให้เกิดความยั่งยืน	3	1	
- มีการดำเนินงานจากแผนการจัดการด้านการใช้ประโยชน์พื้นที่แหล่งน้ำพุร้อนธรรมชาติเพื่อให้เกิดความยั่งยืนแล้วบางส่วน	4	1	
- มีการดำเนินงานจากแผนการจัดการด้านการใช้ประโยชน์พื้นที่แหล่งน้ำพุร้อนธรรมชาติเพื่อให้เกิดความยั่งยืน	5	1	
ค่าคะแนนที่ได้			
3.8 การมีส่วนร่วมชุมชนท้องถิ่น			
- แหล่งท่องเที่ยวเป็นที่ยอมรับของชุมชน	1	1	
- ชุมชนท้องถิ่นเป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรมการท่องเที่ยว เช่น การนำเที่ยว การให้บริการต่างๆ	2	1	
- ชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในแสดงความคิดเห็น ประเมินหรือตรวจสอบการจัดการแหล่งท่องเที่ยวในท้องถิ่นของตน	3	1	
- ชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการวางแผนหรือบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยว	4	1	
- ชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการตัดสินใจในการวางแผนหรือบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยว	5	1	
ค่าคะแนนที่ได้			
คะแนนรวม		เกณฑ์ที่ 3 สักยภาพในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพน้ำพุร้อนธรรมชาติ	

ผลการประเมิน

ส่วนที่ 1 มาตรฐานหลักของแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพน้ำพุร้อนธรรมชาติ

	ผลการประเมิน
เกณฑ์ที่ 1 คุณภาพน้ำที่เหมาะสมในการให้บริการ	
เกณฑ์ที่ 2 ห้องแช่น้ำพุร้อน/บ่อแช่น้ำพุร้อน/สระว่ายน้ำ	
เกณฑ์ที่ 3 ห้องอาบน้ำ/ห้องซุซา/ห้องเปลี่ยนเสื้อผ้า	
เกณฑ์ที่ 4 การจัดการด้านความปลอดภัย	
เกณฑ์ที่ 5 การจัดการด้านสิ่งแวดล้อม	
สรุปผลการประเมิน	

ส่วนที่ 2 สักยภาพในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพน้ำพุร้อนธรรมชาติ

	คะแนนรวม/ร้อยละ
เกณฑ์ที่ 1 แหล่งน้ำพุร้อนธรรมชาติมีจุดดึงดูดด้านการท่องเที่ยว	
เกณฑ์ที่ 2 สักยภาพในการรองรับนักท่องเที่ยว	
เกณฑ์ที่ 3 การจัดการด้านการใช้ประโยชน์ของพื้นที่เพื่อให้เกิดความยั่งยืน	
รวม	
สรุปผลการประเมิน	

การประเมินมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพน้ำพุร้อนธรรมชาติ

การประเมินมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยว แบ่งได้เป็น 2 กรณีตามลักษณะของแหล่ง ได้แก่

กรณีที่ 1 แหล่งท่องเที่ยวที่มีการให้บริการน้ำพุร้อนธรรมชาติ

จะทำการประเมินทั้ง องค์ประกอบที่ 1 หรือแบบประเมินในส่วนที่ 1 มาตรฐานหลักของแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพน้ำพุร้อนธรรมชาติ และองค์ประกอบที่ 2 หรือแบบประเมินในส่วนที่ 2 ศักยภาพในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพน้ำพุร้อนธรรมชาติ

กรณีที่ 2 แหล่งท่องเที่ยวที่ไม่มีการให้บริการน้ำพุร้อนธรรมชาติ

จะทำการประเมินเฉพาะ องค์ประกอบที่ 2 หรือแบบประเมินในส่วนที่ 2 ศักยภาพในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพน้ำพุร้อนธรรมชาติ ในกรณีที่ยังไม่มีกรดำเนินการด้านการท่องเที่ยวหรือจัดกิจกรรมด้านการท่องเที่ยว หากผู้รับผิดชอบดูแลพื้นที่นั้นมีความประสงค์ที่จะทราบว่าพื้นที่ของตนมีความเหมาะสมหรือมีศักยภาพในการที่จะพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพน้ำพุร้อนธรรมชาติหรือไม่ ก็สามารถที่จะนำแบบประเมินไปใช้ประเมินพื้นที่ได้

แหล่งท่องเที่ยวที่มีการให้บริการน้ำพุร้อนธรรมชาติ ที่ผ่านการประเมินนั้น แสดงรายละเอียดดังต่อไปนี้

มาตรฐานหลักของแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพน้ำพุร้อนธรรมชาติ	การประเมิน
เกณฑ์ที่ 1 คุณภาพน้ำที่เหมาะสมในการให้บริการ	ต้องผ่านการประเมิน ข้อ 1 - 5
เกณฑ์ที่ 2 ห้องแช่น้ำพุร้อน/บ่อแช่น้ำพุร้อน/สระว่ายน้ำ	ต้องผ่านการประเมิน ข้อ 1 - 10
เกณฑ์ที่ 3 ห้องอาบน้ำ/ห้องสุขา/ห้องเปลี่ยนเสื้อผ้า	ต้องผ่านการประเมิน ข้อ 1 - 7
เกณฑ์ที่ 4 การจัดการด้านความปลอดภัย	ต้องผ่านการประเมิน ข้อ 1 - 6
เกณฑ์ที่ 5 การจัดการด้านสิ่งแวดล้อม	ต้องผ่านการประเมิน ข้อ 1 - 5

ทั้งนี้ แหล่งท่องเที่ยวที่มีการให้บริการน้ำพุร้อนธรรมชาตินั้น จะต้องมีคุณสมบัติผ่านเกณฑ์ดังกล่าวทั้ง 5 เกณฑ์ และในแต่ละเกณฑ์จำเป็นต้องผ่านการประเมินในทุกดัชนี ยกเว้นในเกณฑ์ที่ 2 ห้องแช่น้ำพุ/บ่อแช่น้ำพุร้อน/สระว่ายน้ำ ต้องผ่านการประเมินข้อ 1 – 10 (จากทั้งหมด 15 ข้อ)

ในส่วนของการประเมินด้านศักยภาพในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพน้ำพุร้อนธรรมชาติ ซึ่งเป็นส่วนที่จะมีการให้คะแนน และกำหนดระดับมาตรฐานของแหล่งท่องเที่ยวต่าง ๆ แสดงรายละเอียดดังต่อไปนี้

ศักยภาพในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพน้ำพุร้อนธรรมชาติ	คะแนนเต็ม	คิดเป็นร้อยละ
เกณฑ์ที่ 1 แหล่งน้ำพุร้อนธรรมชาติมีจุดดึงดูดด้านการท่องเที่ยว	50	40
เกณฑ์ที่ 2 ศักยภาพในการรองรับนักท่องเที่ยว	25	20
เกณฑ์ที่ 3 การจัดการด้านการใช้ประโยชน์ของพื้นที่เพื่อให้เกิดความยั่งยืน	50	40
รวม	125	100

โดยแหล่งธรรมชาติที่มีศักยภาพในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพน้ำพุร้อนธรรมชาตินั้น จะต้องมีคุณสมบัติรวมทั้ง 2 องค์ประกอบไม่ต่ำกว่า 62 คะแนน หรือร้อยละ 50 แต่ถ้าแหล่งธรรมชาติขาดคุณสมบัติดังกล่าว แสดงว่า พื้นที่นั้น ขาดความเหมาะสมหรือศักยภาพในการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพน้ำพุร้อนธรรมชาติ

ประวัติย่อของผู้เขียนปัญหาพิเศษ

ชื่อ - สกุล	นายพรเทพ ศรีชวงค์
วัน เดือน ปี เกิด	6 กุมภาพันธ์ 2517
สถานที่เกิด	จังหวัดระนอง
สถานที่อยู่ปัจจุบัน	62/52 ถนนเรืองราษฎร์ ตำบลเขาไม้แก้ว อำเภอเมืองระนอง จังหวัดระนอง
ตำแหน่งและประวัติการทำงาน	
พ.ศ. 2548 - 2550	นักพัฒนาชุมชน เทศบาลตำบลเทพกระษัตรี อำเภอถลาง จังหวัดภูเก็ต
พ.ศ. 2550	เจ้าหน้าที่วิเคราะห์นโยบายและแผน เทศบาลตำบลเทพกระษัตรี อำเภอถลาง จังหวัดภูเก็ต
พ.ศ. 2550 - ปัจจุบัน	เจ้าหน้าที่วิเคราะห์นโยบายและแผน เทศบาลเมืองระนอง อำเภอเมืองระนอง จังหวัดระนอง
วุฒิการศึกษา	
พ.ศ. 2541	บริหารธุรกิจบัณฑิต (การเงินและการธนาคาร) มหาวิทยาลัยรามคำแหง
พ.ศ. 2553	รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต (การบริหารทั่วไป) วิทยาลัยการบริหารรัฐกิจ มหาวิทยาลัยบูรพา